

MPBH
MREŽA PRAVDE U
BOSNI I HERCEGOVINI

Ljudska prava i pravosuđe u Bosni i Hercegovini

Izvještaj o provedbi preporuka u oblasti
pravosuđa iz Univerzalnog periodičnog
pregleda Vijeća za ljudska prava
Ujedinjenih nacija
2010 - 2011

Adisa Zahiragić, Arijana Ljuca, Branko Todorović, Elma Demir, Jasmina Iftić Omičević, Maja Šoštarić, Milena Savić, Nedim Jahić, Sanela Rončić, Saša Madacki, Srđan Dizdarević

MREŽA PRAVDE U BOSNI I HERCEGOVINI

MPBH
MREŽA PRAVDE U
BOSNI I HERCEGOVINI

LJUDSKA PRAVA I PRAVOSUĐE

U BOSNI I HERCEGOVINI

Izvještaj o provedbi preporuka u sektoru pravosuđa u BiH iz
Univerzalnog periodičnog pregleda
Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih nacija

HUMAN RIGHTS AND JUDICIARY

IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

A report on implementation of the recommendations for justice sector
in Bosnia and Herzegovina from the Universal Periodic Review of the
UN Human Rights Council

2010 - 2011

Mreža pravde u Bosni i Hercegovini je mreža 52 nevladine organizacije, koja djeluje u oblasti vladavine prava i zaštite ljudskih prava u cilju podrške efikasnosti, neovisnosti i odgovornosti pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine, kao i kvalitetnog informiranja, obrazovanja i zastupanja interesa građanki i građana u sektoru pravde.

Copyright © 2011
Mreža pravde u Bosni i Hercegovini -
Zmaja od Bosne 8, 71000, Sarajevo.

Autori: Adisa Zahiragić, Arijana Ljuca, Branko Todorović, Elma Demir, Jasmina Omičević, Maja Šoštarić, Milena Savić, Nedim Jahić, Sanela Rondić, Saša Madacki, Srđan Dizdarević

Lektor: Tamara Sarajlić – Slavnić i Merima Agić

Dizajn i priprema: Ilvana Hamalukić

Izdavač: Asocijacija za demokratske inicijative (ADI) za Mrežu pravde u Bosni i Hercegovini

Štampa: Štamparija "Fojnica" DD

Ova publikacija je objavljena uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Autori publikacije su odgovorni za njen sadržaj i stavovi koji su u njemu izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država. Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove svih članica Mreže pravde u BiH.

Justice network in Bosnia and Herzegovina is a network of 52 non-governmental organizations that work in the field of rule of law and protection of human rights in order to support the efficiency, independence and accountability of the judicial system of Bosnia and Herzegovina, as well as a good quality information, education and advocacy for the interests of citizens in the justice sector.

Copyright © 2011
Justice network in Bosnia and Herzegovina -
Zmaja od Bosne 8, 71000, Sarajevo.

Authors: Adisa Zahiragić, Arijana Ljuca, Branko Todorović, Elma Demir, Jasmina Omičević, Ms. Maja Šoštarić, Milena Savić, Nedim Jahić, Sanela Rondić, Saša Madacki, Srđan Dizdarević

Edited by: Tamara Sarajlić – Slavnić and Merima Agić

Design and preparation: Ilvana Hamalukić

Publisher: Association for Democratic Initiatives (ADI) on behalf of the Justice network in Bosnia and Herzegovina

Printed by: Printing House „Fojnica“

This publication is published with the support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The authors of the publication are responsible for its contents, and the views expressed in this publication do not necessarily reflect the views of USAID or the United States. Views presented in this publication do not necessarily reflect the views of all members of the BiH Justice Network.

SADRŽAJ

5	PREDGOVOR
11	UVOD
17	Efikasna zaštita ljudskih prava kroz pravosuđe
18	Praćenje stanja ljudskih prava u sektoru pravde
22	Efikasnost institucija pravosuđa u zaštiti ljudskih prava
26	Obuka nosioca pravosudnih funkcija iz primjene međunarodnih standarda
32	Brisanje smrtne kazne iz Ustava Republike Srpske
37	Nezavisnost pravosuđa
38	Nezavisnost pravosudnih institucija
54	Nezavisnost nosioca pravosudnih funkcija: sudija i tužilaca
65	Eliminacija diskriminacije
66	Pravosuđe i borba protiv diskriminacije
71	Sankcionisanje govora mržnje
73	Pristup pravdi manjinama
79	Tranzicijska pravda
80	Razvoj strategije tranzicijske pravde za BiH

TABLE OF CONTENTS

5	FOREWORD
11	INTRODUCTION
17	Effective protection of human rights through judiciary
18	Monitoring of the situation of human rights in the justice sector
22	Efficiency of the judiciary institutions in protecting human rights
26	Training of the holders of judicial functions in the field of application of international Standards
32	Deletion of death penalty from the Constitution Republika Srpska
37	Independence of judiciary
38	Independence of judicial institutions
54	Independence of the holders of judicial functions: judges and prosecutors
65	Elimination of discrimination
66	Judiciary and combat against discrimination
71	Sanctioning of hate speech
73	Access to justice for minorities
79	Transitional justice
80	Development of transitional justice strategy for Bosnia and Herzegovina

83	Provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina	83	Implementation of National Strategy for prosecution of war crime cases
91	Zaštita svjedoka u predmetima ratnih zločina pred sudovima BiH	91	Protection of witnesses in prosecution of war crimes cases before the courts of Bosnia and Herzegovina
95	Ratno silovanje i ostali oblici seksualnog nasilja – zaboravljeni ratni zločin?	95	Wartime rapes and other forms of sexual violence - the forgotten war crime?
100	Sumirane preporuke	100	Recommendations Summary
115	ANEKSI	115	ANNEXES
116	Nacrt izvještaja Radne grupe za Univerzalni periodični pregled Bosna i Hercegovina: Zaključci i preporuke	116	Draft report of the Working group for Universal Periodic Review – Bosnia and Herzegovina: Conclusions and recommendations
126	Osvrt na zaključke i/ili preporuke, dobrovoljno preuzete obaveze i odgovore države u kojoj je izvršen pregled stanja ljudskih prava	126	Review of conclusions and / or recommendations, voluntarily assumed commitments and responses of the State subject to evaluation of human rights situation
139	Preporuke Mreže pravde u Bosni i Hercegovini prema vlastima u BiH u okviru UPP procesa	139	Recommendations of Justice Network in Bosnia and Herzegovina to the government of BiH in the framework of UPR
146	Izvještaj predstavnika Mreže pravde u BiH povodom učešća na 14. Sjednici UN Vijeća za ljudska prava i održanih sastanaka sa predstavnicima misija nekoliko zemalja u Ženevi vezanih za Univerzalni periodični pregled za BiH	146	Report of the BiH Justice Network on participation at the 14th Session of the UN Human Rights Council and meetings held with representatives of the missions of several countries in Geneva regarding the Universal Periodic Review for Bosnia and Herzegovina

PREDGOVOR

Od svog nastanka u 1948. godini sa kreiranjem Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, međunarodni režim za ljudska prava zasnivao se na tradicionalnim mehanizmima zaštite prava razvijenih od strane Ujedinjenih nacija (UN) koje su dale značajnu ulogu državama. Naime, države su primarni akteri u međunarodnim procesima provedbe ali i monitoringa ljudskih prava, odnosno države istovremeno garantuju prava ali i vode proces samo-monitoringa i izvještavanja. U nedostatku kapaciteta UN tijela da direktno prate stanje ljudskih prava u svim zemljama članicama, onda kada zemlje članice propuste biti dovoljno samokritične, važnu ulogu igraju nevladine organizacije čija je jedna od osnovnih uloga monitoring i izvještavanje o zaštiti ljudskih prava i zagovaranje za njihovu bolju zaštitu kod domaćih institucija vlasti i međunarodnih organizacija. Efikasna zaštita ljudskih prava zahtjeva snažan angažman civilnog sektora i na državnom ali i na međunarodnom nivou, jer organizacije civilnog društva su jedini subjekti koji kontinuirano prate stanje na terenu, te rade na podizanju svijesti o postojećim pravima i pozivaju donosioce odluka na odgovornost u slučaju njihovog kršenja.

Ulogu monitoringa i izvještavanja o stanju ljudskih prava kod domaćih i međunarodnih institucija definisala je Mreža pravde u Bosni i Hercegovini

FOREWORD

Since its inception in 1948, with the creation of the Universal Declaration of Human Rights, international human rights regime was based on traditional mechanisms of protection of rights developed by the United Nations (UN), which gave a significant role to the states. Namely, the states are primary actors not only in the international processes of implementation and monitoring of human rights but also in guaranteeing the rights and running the process of self-monitoring and reporting. In the absence of capacities of the UN bodies to directly monitor the human rights situation in all Member States, when member states fail to be sufficiently self-critical NGOs, whose fundamental role is to monitor and report on human rights protection and advocate for better protection thereof by local government institutions and international organizations, play an important role. Efficient protection of human rights requires a strong engagement of civil society at both, national and international levels, as civil society organizations are the only entities that continuously monitor the situation on the ground and work on raising awareness about existing rights and call the decision makers for accountability in case of their violation.

Justice Network in Bosnia and Herzegovina defined the role of monitoring and reporting on human rights in domestic and international institutions

kao svoj primarni oblik djelovanja. Mreža pravde, koja okuplja 52 nevladine organizacije, čiji je osnovni cilj da pruža podršku institucijama vlasti u jačanju efikasnosti, neovisnosti i odgovornosti pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine, kao i kvalitetnog informiranja, obrazovanja i zastupanja interesa građanki i građana u sektoru pravde, identificirala je monitoring i izvještavanje o ljudskim pravima kao osnovni mehanizam pomoću kojeg nastoji realizirati svoje ciljeve. Razvoj pravosudnog sistema u BiH koji efikasno štiti ljudska prava i promiče vladavinu prava, nije moguć bez detaljne i stalne procjene rada sistema koja prati usklađenost domaćeg zakonodavstva i međunarodnih standarda.

Uzevši kao osnovu rezultate monitoringa o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Mreža pravde će ohrabrivati aktivnosti koje omogućavaju jači uticaj građanki i građana kroz organizacije civilnog društva na proces donošenja novih odluka i implementaciju postojećih propisa u oblasti pravde. Na ovaj način, Mreža pravde će dati svoj doprinos u poticanju aktivnog odnosa svojih članica i civilnog društva u cjelini ka razvoju nezavisnog, efikasnog, odgovornog i zakonitog djelovanja pravosuđa u BiH.

U tu svrhu Mreža pravde kreirala je radne grupe koje su posvećene aktivnostima analize i monitoringa rada institucija sektora pravde. Kroz djelovanje *Radne*

as their primary form of action. Justice Network, which brings together 52 non-governmental organizations whose primary objective is to support government institutions in strengthening the efficiency, independence and accountability of the judicial system of Bosnia and Herzegovina, as well as quality information, education and advocating for the interests of citizens in the justice sector, has identified monitoring and reporting on human rights as an essential mechanism by which it seeks to realize its goals. Development of judicial system in BiH, which effectively protects human rights and promotes the rule of law is not possible without a detailed and continuous evaluation of the system for monitoring of compliance of national legislation with international standards.

Taking as a basis the results of monitoring of the human rights situation in Bosnia and Herzegovina, the Justice Network will encourage the activities that allow a stronger influence of citizens through civil society organizations in the process of making of new decisions and implementation of existing regulations in the field of justice. In this way, the Justice Network will give its contribution in encouraging an active participation of its members and civil society in the development of an independent, efficient, accountable and lawful actions of the judiciary in Bosnia and Herzegovina.

grupe za analizu javnih politika u oblasti sektora pravde nastalo je nekoliko istraživačkih radova koji su objavljeni unutar publikacije *Pristup pravdi u Bosni i Hercegovini*, a koji upoznaju stručnu ali i širu javnost sa problematikom pristupa pravdi građana u BiH iz nekoliko uglova, te se posebice bave procjenom efikasnosti pravosudnog sistema u BiH kada je u pitanju ostvarivanje određenih prava i to: prava na besplatnu pravnu pomoć; slobodan pristup informacijama u sektoru pravde; zaštite prava iz radnih odnosa; zaštiti političkih prava nacionalnih manjina u BiH kroz pravosuđe; zaštiti svjedoka/žrtava ratnih zločina; resocijalizaciji maloljetničkih prijestupnika; i nužnosti harmonizacije sudske prakse u cilju jednakog pristupa pravdi svim građanima.

Komplementirajući ovaj analitički rad, osnovana je i *Radna grupa za izradu izvještaja „Univerzalni periodični pregled (UPP) o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini“* Mreža pravde koja je provela proces monitoringa institucija sektora pravde na provedbi UPP preporuka na koje se obavezala Bosna i Hercegovina u oblasti pravosuđa. Predstavnici Asocijacije za demokratske inicijative, Centra za informativno-pravnu pomoć Zvornik, Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, Helsinškog odbora za ljudska prava u Republici Srpskoj, Inicijative Mladih za ljudska prava BiH, Udruženja stručnih saradnika i savjet-

To this end, the Justice Network has created working groups tasked to analyze and monitor the work of justice sector institutions. *The Working Group responsible for analyzing the public policies in the area of justice sector* produced several research papers, which were published within a publication called *Access to Justice in Bosnia and Herzegovina*. These studies were intended to inform both professional and general public about the problem of access to justice in Bosnia and Herzegovina observed from different angles. They particularly deal with the evaluation of effectiveness of judicial system in BiH, when it comes to exercise of certain rights such as: right to free legal assistance, free access to information in the justice sector, protection of the rights deriving from labor relations; protection of the political rights of national minorities in BiH through the judiciary, protection of witnesses / victims of war crimes; re-socialization of juvenile offenders, and the necessity of harmonization of court practice in order to ensure an equal access to justice for all citizens.

To complement this analytical work, a Working Group responsible for development of a “Universal Periodic Review” (UPR) on the situation of human rights in Bosnia and Herzegovina was established, as well as A Justice Network, which conducted a monitoring of justice sector institutions responsible for implementation of the recommendations from UPR, which Bosnia

nika u sudovima i tužilaštvima u BiH, Udruženja sudija BiH, Udruženja žena sudija BiH, i Udruženja 'Žene ženama' zajednički su radili na monitoringu provedbe preporuka UN Vijeća za ljudska prava u pravosuđu BiH u sektoru pravosuđa. Kao rezultat ovog rada nastala je publikacija *Ljudska prava i pravosuđe u Bosni i Hercegovini: Izvještaj o provedbi preporuka u sektoru pravosuđa u BiH iz Univerzalnog periodičnog pregleda Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih nacija (2010 – 2011)*.

Prepoznavši važnost Univerzalnog periodičnog pregleda (UPP) – kao novog međunarodnog instrumenta u borbi za ljudska prava kojeg UN Vijeće za ljudska prava primjenjuje u procesu praćenja stanja ljudskih prava u državama članicama UN-a - Mreža pravde u BiH je prihvatila UPP kao instrument u svom radu već u aprilu 2010. godine. Nakon konsultacija između članica, Mreža pravde se uključila u UPP proces kroz izradu UPP preporuka za BiH koje su predstavljene od strane tročlane delegacije Mreže pravde na 14. sjednici UN Vijeća za ljudska prava 11. juna 2010. godine u Ženevi. Pored pripreme preporuka i njihovog predstavljanja u Ženevi, u organizaciji Mreže pravde održana je i obuka o ovom mehanizmu za predstavnike civilnog društva i sektora pravde. Takođe, za istu cilju grupu održana su dva okrugla stola u Sarajevu i Banja Luci na kojima su definisani

and Herzegovina assumed in the field of justice. Representatives of the Association for Democratic Initiatives, the Center for Information and Legal Aid of Zvornik, the Human Rights Centre of the University of Sarajevo, the Helsinki Committee for Human Rights in BiH, the Helsinki Committee for Human Rights in Republika Srpska, the Youth Initiative for Human Rights, the Association of associates and advisers in the courts and prosecutor offices in BiH, the BiH Association of Judges, the Association of Women Judges of BiH, and the Association "Women to Women" have worked jointly on monitoring the implementation of recommendations of the UN Council for Human Rights in judicial sector of Bosnia and Herzegovina. As a result of this work a publication titled *Human Rights and Judiciary in Bosnia and Herzegovina: A report on implementation of the recommendations for justice sector in Bosnia and Herzegovina from the Universal Periodic Review of the UN Human Rights Council (2010 - 2011)* was developed.

Recognizing the importance of the Universal Periodic Review (UPR) as a new international instrument for fight for human rights, which the UN Council for Human Rights applies in the process of monitoring human rights in the UN member states, the Justice Network in Bosnia and Herzegovina adopted the UPR as a tool in their work already in April 2010. After consultations between the members, the Justice Network joined

zaključci za efikasniju primjenu UPP preporuka u pravosuđu BiH.

Izveštaj *Ljudska prava i pravosuđe u Bosni i Hercegovini* predstavlja nastavak već započetnog rada na primjeni UPP mehanizma i istovremeno predstavlja jedinstvenu publikaciju ove vrste. Cilj objave navedene publikacije jeste uvid u proces provedbe dobivenih preporuka UN Vijeća za ljudska prava, odnosno od strane njenih država članica, a nastalih kroz proces Univerzalnog periodičnog pregleda (UPP). Monitoring procesa provedbe UPP preporuka od strane članica Mreže pravde fokusira se na pravosudni sistem, odnosno uključuje samo one preporuke koje su identifikovane kao ključne za unaprjeđenje sektora pravosuđa u BiH. Pored općeg pregleda zaštite ljudskih prava kroz pravosuđe, autori su identifikovali i preporuke za donosiocje odluka s ciljem da podstaknu institucije vlasti na efikasniju i ažurniju primjenu UPP preporuka u sektoru pravde i kako bi ispoštovale obaveze koje su preuzela Bosna i Hercegovina prema međunarodnoj zajednici ali i prema svojim građanima.

Nadamo se da će Izveštaj biti koristan izvor informacija ne samo predstavnicima pravosuđa nego i za nevladin sektor, te da će inicirati i razvoj interesovanja za konkretne akcije kod organizacija civilnog društva za djelovanje u oblasti pravosuđa. Mreža pravde će svakako nastaviti i u budućnosti sa

the UPR process through the development of UPR recommendations for BiH, which were presented by a three-member Delegation of the Justice Network on the 14th session of the UN Council for Human Rights held on 11 June 2010 in Geneva. In addition to the preparation of recommendations and presentation thereof in Geneva, the Justice Network organized and delivered training on this mechanism for representatives of civil society and the justice sector. Also, two roundtables were organized for the same target group, one in Sarajevo and one in Banja Luka, in which conclusions have been defined for effective implementation of UPR recommendations in the BiH judiciary.

The Report on Human Rights and Judiciary in Bosnia and Herzegovina is a continuation of work on the application UPR mechanism, but at the same time, it is also a unique publication of this kind. The aim of publishing of this report is to give an insight into the process of implementation of recommendations issued by the UN Council for Human Rights, or by its member states, which were created in a process of Universal Periodic Review (UPR). Monitoring of implementation of the UPR recommendations by the members of the Justice Network focuses on the judicial system, and includes only those recommendations that have been identified as crucial for improving the justice sector in BiH. In addition to making a general review of protection of human rights through the judiciary,

aktivnostima monitoringa zaštite ljudskih prava u sektoru pravde, te će nastojati razviti i daljnje aktivnosti kada je u pitanju izvještavanje u okviru Univerzalnog periodičnog pregleda (UPP) prema domaćim institucijama vlasti ali i međunarodnim organizacijama.

Koristimo ovu priliku da se zahvalimo svima koji su bili uključeni u realizaciju pripreme analiza i izradu publikacije. Posebno se zahvaljujemo Američkoj agenciji za međunarodni razvoj (USAID) koja kroz Projekat razvoja sektora pravosuđa II pruža tehničku podršku Mreži pravde u BiH i njenim članicama.

the authors also identified recommendations for decision makers aimed at encouraging the authorities to apply UPR recommendations in justice sector more efficiently and promptly in order to fulfill the assumed commitments of Bosnia and Herzegovina towards the international community and its citizens.

We hope that this report will be a useful source of information not only to judiciary but also to NGO sector, and we hope it will initiate and develop the interest of civil society organizations in taking concrete actions in the field of justice. Justice Network will certainly continue its activities aimed at monitoring of human rights protection in the justice sector, and will seek to develop further activities related to reporting to local government institutions and international organizations within the Universal Periodical Review (UPR).

We use this opportunity to thank all those who were involved in the preparation of analyses and development of this publication. Special thanks goes to the U.S. Agency for International Development (USAID), which provides technical support to the BiH Justice Network and its members through the Justice Sector Development Project II (JSDP II).

UVOD

Univerzalni periodični pregled (UPP) predstavlja novi instrument za monitoring stanja ljudskih prava Vijeća za ljudska prava (HRC) koji je kreiran od strane Generalne skupštine UN-a rezolucijom 60/251 2006. godine a čija primjena je počela 2008. godine. Sva-ke četiri godine svih 192 država člani-ka UN-a, predstavljaju predmet UPP pregleda kroz koji se na univerzalan i jednoobrazan način vrši procjena ispunjavanja međunarodnih obaveza i opredjeljenja u pogledu ljudskih prava u cilju stvaranja demokratskog pritiska na vlade država da unaprijede situaciju u svojoj u pogledu ljudskih prava, te da se bore protiv neravnopravnosti i svih oblika diskriminacije.

UPP se provodi kroz proces interaktivnog dijaloga kroz koji zemlja čije se stanje ljudskih prava pregleda, prezentira svoj izvještaj, odgovara na pitanja i dobiva preporuke od drugih zemalja. Potom se neformalno usvaja izvještaj koji uključuje sve preporuke date zemlji u pregledu, a koji se ponovo zvanično usvaja na sljedećoj redovnoj sjednici Vijeća za ljudska prava. Oko 16 zemalja UN-a su predmet pregleda u okviru svake sjednice Vijeća, a 48 ih je predmet pregleda svake godine.

Pored država, UPP pruža i mogućnost uključivanja nevladinih organizacija u proces. Naime, aktivnosti prije i nakon pregleda izvještaja ključne su za

INTRODUCTION

Universal Periodic Review (UPR) is a new instrument of the Human Rights Council (HRC) for monitoring of the human rights situation, which was created by the UN General Assembly resolution 60/251 from 2006, whose application started in 2008. Every four years all 192 UN member states present their respective UPRs, which in the universal and uniform way assesses the fulfillment of international obligations and commitments on human rights in order to exert a democratic pressure on governments to improve the situation in terms of human rights and to fight against inequalities and all forms of discrimination.

UPR is implemented through a process of interactive dialogue through which a country whose human rights situation is reviewed, presents its report, answers the questions and receives the recommendations from other countries. After that, a report that includes all recommendations given to the country subject to the review is informally adopted. The formal adoption of this report takes place at the next regular session of the Human Rights Council. Around 16 countries of the UN are subject to review within each session of the Council, while 48 UN countries are subject to review every year.

In addition to the States, NGOs can also participate in development of a

implementaciju konkretnih preporuka iz ishodnog dokumenta, i tokom ovog period nevladine organizacije mogu ostvariti značajan uticaj kroz aktivnosti monitoringa, analize i zagovaranja. Neki od instrumenata učešća nevladinih organizacija u UPP procesu su: angažman u konsultacijama s vladom svoje države; podnošenje izvještaja interesnih grupa prema Vijeću za ljudska prava; lobiranje drugih država za davanje određenih preporuka; prisustvovanje sjednicama UPP Radne grupe, kao i prisustvovanje i učestvovanje u sjednicama Vijeća za ljudska prava; te popratne aktivnosti vezane za zagovaranje za implementaciju preporuka.

Upravo ova posljednja aktivnost predstavlja oblik djelovanja Mreže pravde kroz koji je nastao Izvještaj *Ljudska prava i pravosuđe u Bosni i Hercegovini*. Nekoliko članica Mreže razvile su proces monitoringa primjene UPP preporuka koje se odnose na sektor pravosuđa, i kao rezultat toga rada nastao je i izvještaj o primjeni navedenih preporuka kako bi se podstakle institucije vlasti u BiH da izvrše preuzete međunarodne obaveze i istovremeno poboljšalo stanje ljudskih prava u BiH.

U procesu monitoringa i pripreme izvještaja, posebna pažnja se posvetila razvoju adekvatne metodologije. Naime, većina UPP preporuka definisane su u veoma općenitom obliku, te je proces monitoringa zahtjevao definisanje konkretnijih mjera i indikatora

UPR. Namely, activities before and after review are crucial for the implementation of specific recommendations from this document, and during this period non-governmental organizations can make a significant impact through their monitoring, analyzing and advocating activities. Some of the instruments of participation of NGOs in the UPR process are: involvement in consultation with the government of respective country; reporting of stakeholders to the Human Rights Council; lobbying of other countries for specific recommendations; attendance at meetings of Working Group for UPR, as well as attending and participating in meetings of the Human Rights Council; conducting supporting activities related to advocacy for the implementation of the recommendations.

This last activity is a form of action of the Justice Network in BiH that has emerged from the report on *Human Rights and Judiciary in Bosnia and Herzegovina*. A few members of the Network have developed a process for monitoring of implementation of UPR recommendations relating to the judicial sector, and as a result of this work a report was created on the implementation of these recommendations aimed at encouraging the authorities in BiH to fulfill the assumed international obligations and commitments and at the same time improve the human rights situation in BiH.

koje svaka preporuka uključuje a čiju primjenu je moguće pratiti. S obzirom da Mreža pravde djeluje u sektoru pravosuđa, odabrane su one UPP preporuke koje se odnose na ovu oblast s ciljem da se naglasi i važnost pravosudnog sistema u zaštiti ljudskih prava: jedino sektor pravde garantuje zaštitu od kršenja prava građana od strane javnih ili privatnih institucija kao i pojedinaca pred sudom ili kroz druge mehanizme rješavanja sporova. Procjena nivoa poštivanja osnovnih prava i sloboda građana u BiH nije moguća bez uvida u zaštitu ljudskih prava kroz pravosuđe.

Prvo poglavlje koje je pripremio Saša Madacki iz Centra za ljudska prava u Sarajevu, upravo se bavi pitanjem praćenja stanja ljudskih prava u pravosuđu ukazujući na probleme koji se javljaju tokom ovog rada zbog manjkavosti sistema evidencije sporova, nepostojanja jedinstvenih registara i nedostatka statističkih i drugih podataka.

Prije ovog poglavlja nalaze se dva prevedena dokumenta UN Vijeća za ljudska prava koja pružaju mogućnost čitaocu da se upozna sa svim preporukama koje je Bosna i Hercegovina dobila kroz Univerzalni periodični pregled, kao i odgovore i obrazloženje Bosne i Hercegovine o prihvatanju ili odbijanju određenih preporuka.

U okviru poglavlja *Efikasna zaštita ljudskih prava kroz pravosuđe* nalaze

In the process of monitoring and preparation of the report, special attention was paid to the development of appropriate methodology. In fact, most of the UPR recommendations were defined rather generally, and therefore the monitoring process required that concrete measures and indicators be defined for each recommendation whose implementation is monitored. As the Justice Network works in the judicial sector, only UPR recommendations relating to this area were selected in order to emphasize the importance of the judicial system in protecting human rights: only the justice sector guarantees the protection of civil rights against violations by public or private institutions as well as the rights of individuals before the court or through other mechanisms of dispute resolution. Assessment of the level of respect for fundamental rights and freedoms of citizens in BiH is not possible without an insight into protection of human rights through the judiciary.

The first chapter, prepared by Mr. Sasa Madacki from the Centre for Human Rights in Sarajevo, is dealing with the issue of monitoring the human rights situation in the judiciary by pointing out the problems that occurred during this work due to shortcomings of the system of dispute recording, lack of uniform registers and the lack of statistical and other data.

se i dva rada Milene Savić, direktorice Centra za informativno-pravnu pomoć Zvornik, koja se bavi pitanjem efikasnosti institucionalnih mehanizama u pravosuđu za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kao i razmatranjem obuke nosioca pravosudnih funkcija u primjeni međunarodnih standarda.

Poglavlje nezavisnost pravosuđa podijeljeno je u dva pod-poglavlja s obzirom da nezavisnost pravosuđa podrazumijeva i nezavisnost pravosudnih institucija ali i nezavisnost nosioca pravosudnih funkcija, odnosno sudija i tužilaca. U poglavlju koje obrađuje temu nezavisnosti pravosudnih institucija Elma Demir iz Asocijacije za demokratske inicijative ukazuje na problematiku finansiranja pravosudnih institucija, uticaja izvršne vlasti i politike na pravosuđe, te se osvrće i na percepciju građana o nezavisnosti pravosuđa.

Autorice poglavlja koje obrađuje tematiku nezavisnosti nosioca pravosudnih funkcija - Adisa Zahiragić iz Udruženja žena sudija BiH, Arijana Ljuca i Sanela Rondić iz Udruženja sudija BiH, te Jasmina Omičević iz Udruženja stručnih saradnika i savjetnika u sudovima i tužilaštvima u BiH – ukazuju na stanje primjene mjera koje se odnose na položaj sudija i tužilaca u pravosudnom sistemu i analiziraju trenutni proces imenovanja i izbora sudija, disciplinski postupak i regula-

Preceding this chapter, there are two translated documents of the UN Human Rights Council, which provide the opportunity to readers to become familiar with all the recommendations referred to Bosnia and Herzegovina through the Universal Periodic Review, as well as responses and explanations of Bosnia and Herzegovina on the acceptance or rejection of specific recommendations.

The chapter on the *Effective protection of human rights through the judiciary* includes two papers prepared by Ms. Milena Savic, director of the Center for Information and Legal Aid of Zvornik, which address the effectiveness of institutional mechanisms for judicial protection of human rights and freedoms, and discuss the training programs provided to the holders of judicial function in implementation of international standards.

Chapter on Independence of the judiciary is divided into two sub-sections, because judicial independence implies not only independence of judicial institutions but also the independence of the holders of judicial office, i.e. judges and prosecutors. In the chapter that deals with the independence of judicial institutions Ms. Elma Demir from the Association for Democratic Initiatives indicates the issue of financing of judicial institutions, the influence of the executive power and politics on the judiciary, and also refers to the issue

tivu koja utvrđuje trenutni materijalni status nosioca pravosudnih funkcija.

U okviru poglavlja *Eliminacija diskriminacije* nalaze se tri poglavlja koja procjenjuju primjenu većeg broja UPP preporuka koje je Bosna i Hercegovina dobila kada je u pitanju borba protiv raznih oblika diskriminacije. Nedom Jahić iz Inicijative Mladih za ljudska prava bavi se problemom primjene regulative iz oblasti antidiskriminacije u pravosuđu, dok Srđan Dizdarević iz Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, u svom poglavlju posebnu pažnju posvećuje govoru mržnje. Maja Šoštarić iz Udruženja ‘Žene ženama’ obrađuje problematiku pristupa pravdi etničkih, vjerskih i jezičkih manjina u BiH.

Maja Šoštarić napisala je još tri rada u okviru poglavlja *Tranzicijska pravda* u okviru kojih se bavi pitanjem implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, kao i sankcionisanjem silovanja počinjenog tokom rata, te zaštitom svjedoka u predmetima ratnih zločina pred sudovima BiH. U okviru ovog poglavlja, Branko Todorović, direktor Helsinškog odbora za ljudska prava u Republici Srpskoj obrađuje pitanje kreiranja strategije tranzicijske pravde za BiH, i u posljednjem radu ove publikacije problematizira pitanje brisanja smrtne kazne iz Ustava Republike Srpske.

Na kraju publikacije izdvojene su sve preporuke iz svih dijelova Izvještaja

of citizens’ perception of judicial independence.

The authors of the chapter that deals with independence of the holders of judicial office, Ms. Adisa Zahiragić from the Association of Women Judges BiH, Ms. Arija Ljuca and Ms. Sanela Rondić from the Association of judges in BiH, and Ms. Jasmina Omićević from the Association of associates and advisers in the courts and prosecutor offices in BiH explain the situation concerning the implementation of measures relating to the position of judges and prosecutors in the judicial system and analyze the current process of nomination and election of judges, disciplinary procedures and the regulation currently governing the financial status of the holders of judicial office.

In the chapter titled *Elimination of discrimination* there are three sub-sections assessing the application of a larger number of UPR recommendations by Bosnia and Herzegovina when it comes to the fight against various forms of discrimination. Mr. Nedom Jahić from the Youth Initiative for Human Rights addresses the problem of application of regulations in the field of anti-discrimination in the justice system, while Mr. Srđan Dizdarević from the Helsinki Committee for Human Rights in BiH, in his chapter pays special attention to the hate speech. Ms. Maja Šoštarić from the Association “Women to Women” deals with the issues of ac-

koje su definisane prema donosiocima odluka u sektoru pravde kao i prema predstavnicima civilnog društva.

cess to justice for ethnic, religious and linguistic minorities in BiH.

Ms. Šoštarić also wrote three sections within the chapter titled Transitional Justice, in which she deals with the implementation of the National Strategy for the prosecution of war crimes, the sanctioning of rape crimes committed during the war, and the protection of witnesses in war crimes cases prosecuted before the courts of BiH. In this chapter, Mr. Branko Todorović, a director of the Helsinki Committee for Human Rights in Republika Srpska addresses the issue of creating of a Transitional Justice Strategy for BiH, and in the last paper of this publication he discusses the issue of deletion of the death penalty from the Constitution of Republika Srpska.

At the end of the publication there are the recommendations selected from all parts of the report that are referred to decision-makers in the justice sector and the civil society representatives.

Efikasna zaštita ljudskih prava kroz pravosuđe

Praćenje stanja ljudskih prava u sektoru pravde

Saša Madacki

Pitanje efikasnog monitoringa ljudskih prava, odnosno prikaza stanja ljudskih prava u određenoj zemlji (i / ili regiji) treba da počiva na setu provjerljivih, dostupnih, centraliziranih i detaljno elaboriranih podataka s ciljem efikasnije zaštite i promocije ljudskih prava. Sam proces monitoringa podrazumijeva *aktivno prikupljanje, verifikaciju i stavljanje podataka u funkciju (hitnu upotrebu)*.¹ Pored praćenja, ovaj proces uključuje i uži pojam *utvrđivanja činjenica te posmatranje* kao pasivni oblik.

Samu ocjenu stanja ljudskih prava u određenoj zemlji, pored praćenja izbora, suđenja itd. treba utvrditi i kroz ostvarenje prava pojedinaca kojima su ljudska prava uskraćena / ugrožena. Ovaj zadatak u Bosni i Hercegovini otežan je činjenicom da ne postoji centralni registar / baza podataka kršenja ljudskih prava, odnosno pojedine institucije revnosno prikupljaju podatke i objavljuju ih, no istraživanje je otežano činjenicom da su vrlo heterogeni, slijede različite metodologije, bazirani su na različitim sistemima, i nekad neuporedivi, tako da je uporedna analiza nemoguća.

Cilj ovoga poglavlja je da prikaže stanje agregacije podataka u oblasti praćenja ljudskih prava u pravosuđu u BiH na primjerima nekoliko pravosudnih institucija, odnosno definiranje praćenja stanja u određenim zakonskim rješenjima.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Pored činjenice da su odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine dostupne u elektronskoj bazi podataka odluka objavljenoj na web stranici Suda, ne postoje sumarni pregledi po pravima iz kataloga ljudskih prava. Odluke je moguće multiaspektno pretraživati po članovima Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno po članovima Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.² Na web stranici nisu dostupni izvještaji o radu suda, odnosno nisu vidljivi na navigacijskoj mapi web stranice. Bilo bi poželjno sačiniti zbirne izvještaje koji bi ponudili kvantitativne indikatore.

1 OHCHR: *Training manual on human rights monitoring*, OHCHR, Geneve, 2001, p.9

2 Dostupno na <http://www.ccbh.ba/bos/odluke/>

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Godišnje izvještavanje o stanju ljudskih prava praćeno kroz žalbe građana moguće je pratiti na stranicama Ombudsmena Bosne i Hercegovine.³ Podaci su predstavljeni u Godišnjem izvještaju o rezultatima aktivnosti ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni objavljuju i specijalne izvještaje koji su posvećeni određenom pravu ili određenoj grupi, tako da olakšavaju istraživanja o posebnim temama.

Pored ovoga, Institucija ombudsmena dobila je u mandat i izvještavanje o diskriminaciji u BiH Zakonom o zabrani diskriminacije, odnosno tim zakonom je pozicionirana kao centralna institucija za zaštitu od diskriminacije. Pored Institucije ombudsmena podatke će prikupljati i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Međutim, kako ističu Vehabović, Izmirlija i Kadribašić „*budući da različiti akteri mogu da budu uključeni u procesuiranje slučajeva diskriminacije (uključujući policiju, tužilaštvo, sudove i Ombudsmena), uvezivanje informacija može također da ponudi dodatne informacije o funkcioniranju pravosudnog sistema. Tako bi ove informacije mogle da ponude uvid u broj predmeta koji se pokreću radi zaštite od diskriminacije u odnosu na broj predmeta koji završe presudom, značaj uloge Ombudsmena kao i da upute na sve one prepreke koje ometaju dokazivanje pojava diskriminacije... Pravilnik [koji je trenutno u procesu izrade, op.a.] će također morati da razvije različite modele prikupljanja podataka od različitih nosioca obaveze. Tako će podaci o predmetima diskriminacije koji se vode u sudovima vjerovatno biti moguće dobiti od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća koje je razvilo Sistem za automatsko upravljanje predmetima u sudovima – CMS.*”⁴

Nažalost, trenutno CMS ne nudi mogućnost praćenja slučajeva diskriminacije, odnosno ekstrakcija podataka po tom kriteriju nije moguća⁵. Potrebno je učiniti neophodne modifikacije kako bi pristup tim podacima bio omogućen, što bi omogućilo preciznu analizu, odnosno kako komentatori Zakona o zabrani diskriminacije ističu da je “*naglašena potreba prikupljanja podataka, kako bi nosioci*

3 Dostupno na www.ombudsmen.gov.ba

4 F. Vehabović, M. Izmirlija, A. Kadribašić: Komentar Zakona o zabrani diskriminacije: sa objašnjenjima i pregledom prakse u uporednom pravu, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2010, str.89

5 Zaključeno iz diskusije na Javnoj raspravi povodom Nacrta pravilnika o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u BiH, održanoj 28.04.2011. u hotelu Saraj, Sarajevo.

4 Vidi bilješku 4.

obaveza u skladu sa ovim zakonom, pri definiranju novih zakona, politika i mjera za otklanjanje diskriminacije koristili podatke koji su relevantni za tu politiku, a posebno kako bi se izbjegla mogućnost da tim djelovanjem nastanu situacije posredne diskriminacije. Podaci o pojavama i slučajevima diskriminacije imaju mnogostruki značaj za primjenu ovog zakona. “⁵

Kako Pravilnik o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije još nije donesen, kako ne postoji centralni agregator izvještaja nevladinih organizacija o kršenjima ljudskih prava u BiH, bitno je ukazati na moguću strukturu takve baze podataka. Cilj jednog takvog sistema omogućio bi odgovor na bazično pitanje: *ko je šta učinio kome i na koji način*. Ovaj posao će unekoliko biti olakšan kada dođe do uspostave centralnog registra nevladinih organizacija predviđenog Okvirnim zakonom o uspostavi zajedničkog registra nevladinih organizacija u BiH.⁷ Nakon uspostave registra biće moguće izolirati u podbazu organizacije koje se bave monitoringom ljudskih prava i ciljano pratiti njihove izvještaje i time upotpuniti sliku o stanju ljudskih prava u BiH.

Cijeneći činjenicu da je izrada i održavanje centralne baze podataka o kršenjima ljudskih prava zahtjevan i skup proces, čini se bitnim ukazati na primjer dobre prakse koji (ako ništa drugo) može potaći raspravu o mogućem modelu evidentiranja kršenja prava.

Nevladine organizacije i evidentiranje kršenja prava

Međunarodna nevladina organizacija *Human Rights Information and Documentation Systems International* (HURIDOCS) razvila je niz softverskih rješenja za praćenje stanja ljudskih prava i evidentiranje / registraciju kršenja ljudskih prava. Pored osnovnog sistema koji je dostupan u slobodnom / otvorenom pristupu nazvanom OpenEvsys.

Projekt OpenEvSys osigurava nevladinim organizacijama koje su svoj mandat posvetile monitoringu i zaštiti ljudskih prava alat u vidu baze podataka za bilježenje i upravljanje informacijama o kršenju ljudskih prava, nudeći mogućnost za produkciju analiza, izvještaja o kršenjima i trendovima, te praćenje intervencija od strane NVO-a.

Ona se temelji na metodologiji *dogadaja* (Event methodology) za bilježenje kršenja ljudskih prava: događaj je priča koja sadrži podatke o djelima, žrtvama, počiniteljima, izvorima informacija i djelovanjima / akcijama na osnovi tih in-

⁵ Zakon je u prednacrtu u javnoj raspravi.

formacija.⁶ *“OpenEvsys je sistem koji u opisu pojedinog slučaja koristi više od 200 polja s pridodatih 48 kontroliranih rječnika koji regulišu jedinstveno unošenje pojma (pojmovi izbjegavajući sinonime, tj. slobodne unose podataka koji ne mogu služiti unificiranom pristupu podacima.”*⁷

Pored ovog sistema, HURIDOCs je u procesu razvoja sistema nazvanog Case-law Analyser, *“koji će omogućiti borcima za ljudska prava istraživanje sudske prakse (case law) kako bi se pripremili za parničenje. Ovaj sistem će im omogućiti jednostavan pregled međusobno povezanih sudskih odluka, brži pristup sudskoj praksi, odnosno pristup relevantnim odlukama vezanim za određena kršenja ljudskih prava i koji će istaknuti komentare relevantnih dijelova drugih odluka a koje su vezane za konkretan slučaj koji se istražuje. Ovaj sistem će takođe omogućiti dijeljenje informacija sa kolegama koje saraduju na slučaju.”*⁸

Iz ovoga je lako vidljivo da upotreba kompjuterskih sistema u oblasti ljudskih prava nije samo puko korištenje savremenih tehnologija koje su plasirane zbog tehnologije per se nego vodi ka činjenici da su informacijski sistemi u oblasti ljudskih prava puno više nego tabelarni prikaz i strukturirana pohrana podataka. Jednostavno rečeno, to je skup procesa, alata i standarda koji omogućavaju organizacijama za ljudska prava strateško upravljanje informacijama, rade sigurno i efikasno u komuniciranju o problemima kršenja ljudskih prava.⁹

Naravno da je u ovom momentu nemoguće (iz finansijskih i tehničkih razloga) staviti u funkciju kompleksne sisteme, no svakako je potrebno otvoriti širu diskusiju o načinu dokumentiranja, izvještavanja i analiziranja stanja ljudskih prava u BiH. Stoga se predlaže proučavanje OpevEvsysa – sistema za registraciju i praćenje kršenja ljudskih prava koji je dostupan potpuno slobodno (open source). Sistemi otvorenog koda, kao i slobodni sistemi jedan su od načina pristupa ovoj problematici jer iziskuju znanje i angažman uz minimalne investicije. Također, potrebno je otvoriti diskusiju o načinu praćenja kršenja ljudskih prava unutar pravosudnog sistema kako bi se eliminirali negativni efekti i unaprijedilo izvještavanje o stanju ljudskih prava pred međunarodnim tijelima.

6 Vidi više na www.huridocs.org.

7 Isto.

8 Isto.

9 Isto.

Efikasnost institucija pravosuđa u zaštiti ljudskih prava

Milena Savić

UPP preporuka: 19 - II dio: Intenzivirati napore u usklađivanju njenog nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim standardima. (Malezija)

Status preporuke Bosna i Hercegovina nije prihvatila navedenu preporuku s obrazloženjem da entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca i Pravosudna komisija Distrikta Brčko imaju kapacitete i redovno organizuju obuku / seminare na temu primjene međunarodnih standarda.

I. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Neprihvatanje preporuke ima za posljedicu da programi edukacije za sudije i tužioce u BiH neće biti adekvatan fokus na obuke nosilaca pravosudnih funkcija u oblasti primjene međunarodnih standarda, te time provođenje ove vrste obuke neće dobiti nadzor Visokog sudskog i tužilačkog vijeća u BiH u skladu sa Zakonom o VSTV¹⁰. Negativne posljedice u pogledu takvog stanja ogledaju se u činjenici da nosioci pravosudnih funkcija neće imati znanja i vještine koje su potrebne za primjenu međunarodnih standarda kao i konvencija koje je BiH ratifikovala o sudovima i tužilaštvima.

Konsekventno je moguće očekivati lošu primjenu međunarodnih konvencija u pravosuđu uopće, a time i kršenje te nepoštivanje ljudskih prava građana BiH koja su im zagarantovana preuzetim međunarodnim standardima.

II. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Mjere koje ove preporuke sadrže su slijedeće:

- Broj obuka koje sadrže dijelove posvećene međunarodnim konvencijama čija je potpisnica BiH.
- Broj učesnika na obavljenim obukama.

10 Sl.glasnik BiH: Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom Vijeću BiH, broj: 25/04, 93/05, 15/08

III. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Prilikom utvrđivanja trenutnog statusa mjera i aktivnosti UPP preporuke u BiH cijenjeni su kao parametri: Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, Zakoni o Centrima za edukaciju sudija i tužilaca entiteta i Brčko distrikta BiH¹¹, programi obuka Centara za edukaciju sudija i tužilaca u BiH, kao i godišnji izvještaji o održanim seminarima za period 2009, 2010. i 2011 (prvo tromjesječje)¹².

Kada je u pitanju sprovođenje obuke u oblasti pravosuđa, određene nadležnosti ima VSTV, i to: nadziranje nad stručnim usavršavanjem sudija i tužilaca, savjetovanje entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužilaca i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH u vezi sa usvajanjem programa stručnog usavršavanja sudija i tužilaca; određivanje minimalnog obima stručnog usavršavanja koji svaki sudija i tužilac mora da ostvari u toku godine; određivanje početne obuke za osobe koje su izabrane za sudije ili tužioce i nadziranje nad ostvarivanjem takve obuke; odobravanje godišnjih izvještaja upravnih odbora entitetskih centara za edukaciju sudija i tužilaca i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH u dijelu koji se odnosi na početnu obuku i stručno usavršavanje sudija i tužilaca.

Prilikom planiranja i realizacije navedenih aktivnosti VSTS se rukovodi Strateškim planom VSTS-a za period od 2007. do 2012. godine te Srednjoročnom strategijom za početnu obuku i stručno usavršavanje za period od 2007. do 2010. godine.

Za organizaciju i koordinaciju ovih pitanja zadužen je Centar za sudsku dokumentaciju u saradnji sa Stalnom komisijom za edukaciju VSTS-a. Centri za edukaciju sudija i tužilaca kreiraju program edukacije na osnovu provedene ankete u sudovima i tužilaštvima, te izvještavaju domaće i međunarodne organizacije o svom radu.

Kada je u pitanju realizacija ovih aktivnosti, odnosno održavanje obuka u oblasti primjene međunarodnih standarda i konvencija u domaćem pravosuđu, u periodu od 01. 01. 2009. godine do danas održano je 7 obuka iz navedene oblasti u FBiH, dok ih je 7 održano u RS, što je i prikazano u sljedećoj tabeli:

11 Sl.glasnik RS: Zakoni o Centru za edukaciju sudija i tužilaca, broj: 49/02; Sl.novine F BiH, broj: 40/02; Sl.glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 43/04

12 www.rs.cest.gov.ba Centar za edukaciju sudija i tužilaca RS; www.fbih.cest.gov.ba Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH; www.pkbd.ba Pravosudna komisija Brčko Distrikta

CESTI	2009.	2010.	2011. (januar-mart)	Ukupno
RS	3	4	1	7
F BiH	3	4	1	7

Tokom 2009. godine edukacije su bile na temu ratnog zločina, usklađivanje propisa s EU standardima, ljudska prava i evropsko pravo. Tokom 2010. godine edukacije su bile na temu međunarodnopravna pomoć u krivičnim stvarima, ujednačavanje sudske prakse u predmetima ratnih zločina i međunarodni aspekti izvršenja. U toku 2011. godine (period januar-mart) održane su edukacije na teme međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obučavanja edukatora iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava.

Na web stranicama CESTOV-a nisu dostupni izvještaji o radu ovih javnih institucija.

IV. Preporuke nadležnim institucijama

- Neophodno je da Centri za edukaciju sudija i tužilaca u entitetima i Brčko distriktu BiH, u saradnji s VSTV usklade programe edukacije sa strateškim dokumentima iz sektora pravde, s posebnim aspektom na rješavanje „starih predmeta“ i brige o korisnicima suda.
- U proces kreiranja programa edukacije intenzivnije uključiti kroz fazu istraživanja, pored sudija i tužilaca, građane i organizacije civilnog društva.
- VSTV i Centri za edukaciju sudija i tužilaca u entitetima i Brčko distriktu BiH trebaju raditi na modificiranju postojećih web stranica, u smislu veće korisnosti sadržine podataka za javnost.

Izvori

Evropska konvencija o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda iz 1950. g., BiH je ratifikovala ovu konvenciju 12. jula 2002. g.

Generalna skupština UN, Vijeće za ljudska prava: Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava, Izvještaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava BiH, 10. juna 2010.

Ministarstvo pravde BiH: Strategija za reformu sektora pravde u BiH za period 2008-2012, Sarajevo, juni 2008.

Ustav Bosne i Hercegovine.

www.hjpc.ba/intro/g.izvjestaj Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH: Godišnji izvještaj za 2010, Sarajevo

www.hjpc.ba/intro/g.izvjestaj Visoko sudsko i tužilačko vijeća BiH: Strateški plan VSTV za period 2007-2012, Sarajevo, 2007.

Sl.glasnik BiH: Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom Vijeću BiH, broj: 25/04, 93/05, 15/08

Sl.glasnik RS: Zakoni o Centru za edukaciju sudija i tužilaca, broj: 49/02; Sl.novine F BiH, broj: 40/02; Sl.glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 43/04.

Obuka nosioca pravosudnih funkcija iz primjene međunarodnih standarda

Milena Savić

UPP preporuka : 18 - Nastaviti s jačanjem njenih institucionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i sloboda. (Egipat)

Status preporuke Bosna i Hercegovina je djelimično prihvatila navedenu preporuku. U obrazloženju Vijeća ministara BiH navodi se da je pored Institucije ombudsmena BiH uspostavila još nekoliko tijela za borbu protiv diskriminacije.

V. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Da bi se osiguralo efikasno ostvarivanje nadležnosti države BiH, njenih teritorijalnih jedinica i poštivanje ljudskih prava i vladavine zakona na njenoj teritoriji osnivaju se sudovi i tužilaštva, koji djeluju u okviru svojih zakonom utvrđenih nadležnosti. Neophodno je da sudovi štite prava i slobode zajamčene ustavima i zakonima u Bosni i Hercegovini, te da obezbjeđuju ustavnost i zakonitost, dok tužilaštva sprovode istražne radnje i gone potencijalne počiniocce krivičnih djela u skladu sa zakonom, i ulažu pravna sredstva za zaštitu zakonitosti i ustavnosti.

U Zakonu o ombudsmenu BiH regulisano je da je Institucija ombudsmena za ljudska prava u BiH¹³ nezavisna institucija koja se bavi zaštitom prava fizičkih i pravnih lica, u skladu s Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku Ustava, te u tom smislu nadzire rad institucija vlasti BiH, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH. To je centralna institucija za zaštitu od diskriminacije.

Neprihvatanje preporuke imalo bi za posljedicu pravnu nesigurnost građana, povećan broj slučajeva kršenja ljudskih prava radi diskriminacije, povećan broj neriješenih predmeta, posebno tzv. "starih", povreda prava na pravičan postupak, prava na djelotvorni pravni lijek, prava na javnost i dugih osnovnih ljud-

13 Sl. glasnik BH: Zakon o ombudsmenu BiH, broj: 19/02

skih prava zagwarantovanih Ustavom BiH¹⁴ i Evropskom konvencijom o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda te njenih Protokola.¹⁵

VI. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Mjere koje ove preporuke sadrže su slijedeće:

- Broj i kvalitet sudskih odluka donesenih na osnovu zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH.
- Broj i kvalitet optužnica u tužilaštvima podignutih na osnovu zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH.

S obzirom na trenutno stanje u pravosuđu BiH, ove mjere je nemoguće pratiti i analizirati jer pravosudne institucije ne koriste metodologiju u svom izvještavanju iz kojeg bi se mogle utvrditi ove mjere koje su neophodne za realizaciju UPP preporuke.

VII. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Prilikom utvrđivanja trenutnog statusa mjera i aktivnosti UPP preporuke u BiH cijenjeni su kao parametri: važeći Ustavi u BiH, Zakoni o organizaciji i funkcionisanju pravosudnih institucija u BiH, Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, Zakon o ministarstvima BiH, njenih entiteta i Brčko distrikta BiH, analiza Zakona o parničnom postupku i Zakona o zabrani diskriminacije (odredbe koje se odnose na teret dokazivanja u postupku pred sudovima u BiH – procjena Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010)

Javne institucije odgovorne za sprovođenje UPP preporuke su sudovi i tužilaštva u BiH, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, Ministarstvo pravde BiH, njenih entiteta i kantona, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, parlamentarna tijela u čijoj su nadležnosti zaštita ljudskih prava i sloboda BiH, njenih entiteta, kantona i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Ombudsmen BiH - Odjel za eliminaciju diskriminacije, Agencija za ravnopravnost spolova u BiH, gender centri u BiH, Agencije za rad i zapošljavanje u BiH.

14 Ustav Bosne i Hercegovine.

15 Evropska konvencija o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda iz 1950. g., BiH je ratifikovala ovu konvenciju 12. jula 2002. g.

Procjena neusklađenosti materijalnog i procesnog zakonodavstva

Analizom odredbi Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o parničnom postupku entiteta u BiH utvrđena je neusklađenost materijalnog i procesnog zakonodavstva kada je u pitanju pravna zaštita protiv diskriminacije. Naime, analizirajući odredbu člana 15. Zakona o zabrani diskriminacije¹⁶, teret dokazivanja je na navodnom prekršiocu koji je dužan dokazati da nije prekršio princip jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije u predmetu rasprave. Ako, pak, analiziramo odredbu člana 53. Zakona o parničnom postupku u entitetima BiH i Brčko distriktu¹⁷ vidljivo je da je teret dokazivanja u parničnom postupku na tužiocu, a ne na tuženom, kao što je navedeno u Zakonu o zabrani diskriminacije.

Procjena stanja ljudskih prava i zaštita od diskriminacije u BiH

Analizirajući Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010 - poglavlja III (Stanje ljudskih prava u BiH), X (Diskriminacija) i poglavlje XII (Saradnja s drugim institucijama i organizacijama) - vidljivo je da tokom 2010. godine zaprimljeno 3. 298 žalbi građana u BiH zbog kršenja ljudskih prava, a ukupno u toku 2010. godine bilo je 5. 287 žalbi.¹⁸ Takođe, u ovom izvještaju daje se ocjena da je izostala efikasna mjera primjene ovog zakonskog propisa, navodeći da su tu u pitanju nedovoljna budžetska sredstva. U ovom izvještaju navodi se da je isto tako i Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH bila limitirana nedovoljnim finansijskim sredstvima, u cilju ostvarivanja njegove uloge u promociji ovog zakonskog teksta u javnosti. U Instituciji ombudsmena BiH, u toku 2010. godine, evidentirano je 135 žalbi po bilo kom obliku diskriminacije. U Godišnjem izvještaju o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010. naveden je tabelarni prikaz strukture pojavnih oblika diskriminacije i to samo za diskriminaciju po nacionalnoj osnovi, spolu te mobing.¹⁹ Nema podataka koji se odnose na povrede i kršenja osnovnih ljudskih prava zaštićenih domaćim i međunarodnim propisima, kao zasebnog poglavlja, iz kojeg bi se mogli vidjeti statistički pokazatelji o broju i vrsti po-

16 Sl.glasnik BiH: Zakon o zabrani diskriminacije, 59/09

17 Sl. glasnik RS: Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, broj: 58/03; Sl. novine F BiH: Zakon o parničnom postupku F BiH, broj: 53/03; Sl.list: Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, broj: 8/09

18 www.ombudsmen.gov.ba Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010, p.21, Sarajevo, 2010.

19 www.ombudsmen.gov.ba Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010, p.21, Sarajevo, 2010, str. 122.

vreda prava na pravično suđenje i prava na djelotvorni pravni lijek, na koje se građani najčešće žale u postupcima pred pravosudnim institucijama.

U poglavlju XII (Saradnja s drugim institucijama i organizacijama) vidljivo je da je Ombudsmen za ljudska prava BiH u 2010. uglavnom saradivao s izvršnom vlašću, dok nema izričito navedenog oblika institucionalne saradnje s pravosudnim institucijama u BiH, iako u ovom kontekstu posmatranja i analiziranja takva saradnja je više nego nužna.

Praćenje Zakona o zabrani diskriminacije u nadležnosti je Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, ali je prilikom procjene i analize Godišnjeg izvještaja Ombudsmena BiH neprimjetna saradnja s organizacijama civilnog društva u izradi ovog izvještaja, kao i drugih izvještaja o stanju ljudskih prava u BiH, npr., UPR preporuke i njihovo promovisanje u javnosti i praćenje primjene od strane Ministarstva pravde i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Metodologija godišnjeg izvještavanja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, kao ni sudova i tužilaštava, nije prilagođena zahtjevima monitoringa i procjene primjene UPP preporuke broj 18: nastaviti s jačanjem njenih institucionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kao ni Zakona o zabrani diskriminacije i UPP preporuka koje se odnose na pravosudni sistem.

VSTV BiH u svom Godišnjem izvještaju o radu za 2010. godinu navodi proces uspostave elektronskog pravosuđa, ali u ovom izvještaju nema nikakvih statističkih pokazatelja o strukturi kršenja ljudskih prava zbog diskriminacije, kao ni pokazatelja u pogledu broja i kvaliteta sudskih odluka donesenih na osnovama zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH, niti sadrži pokazatelje o broju i kvalitetu optužnica u tužilaštvima podignutim na osnovu zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH.²⁰

Pri analizi Godišnjeg izvještaja Ombudsmena BiH u toku 2010. godine vidljivo je da nema statističkih pokazatelja da javni servisi u BiH objavljuju rješenja o prekršaju po Zakonu o zabrani diskriminacije. Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u svom godišnjem izvještaju za 2010. godinu ne navodi nikakve statističke podatke o implementaciji člana 23. Zakona o zabrani diskriminacije u BiH, tj. ove zakonske obaveze u praksi.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u svom Godišnjem izvještaju za 2010. godinu ne navodi statističke pokazatelje da je proces usaglašavanja za-

20 www.hjpc.ba/intro/g.izvjestaj VSTV BiH: Godišnji izvještaj za 2010.

konodavstva i drugih općih propisa sa Zakonom o zabrani diskriminacije BiH urađen u zakonskom roku (od jedne godine nakon stupanja na snagu ovog zakona) propisanom u članu 24.

U svom godišnjem izvještaju o radu za 2010. godinu, Centar informativno-pravne pomoći (CIPP) iz Zvornika - organizacije civilnog društva koje se bave pružanjem besplatne pravne pomoći – navodi da se najviše predmeta odnosi na kršenja prava iz radnih odnosa radnih spora, a zatim imovinsko-pravnih i sporova iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja.²¹

VIII. Preporuke nadležnim institucijama

- Vijeće ministara BiH i Parlamentarna skupština BiH treba da usklade materijalno i procesno zakonodavstvo kada je u pitanju teret dokazivanja prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o parničnom postupku na osnovu prijedloga nadležnih ministarstava i VSTV BiH.
- Potrebno je da VSTV BiH utvrdi metodologiju monitoringa rada sudova i drugih pravosudnih institucija u vezi s primjenama odredbi Zakona o zabrani diskriminacije kada je u pitanju hitno postupanje u ovim postupcima, te adaptacija CMS upravljanja takvim predmetima.
- Potrebno je metodologiju godišnjeg izvještavanja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, kao i sudova i tužilaštava, prilagoditi zahtjevima monitoringa i procjeni primjene Zakona o zabrani diskriminacije i UPR preporuka koje se odnose na pravosudni sistem.
- Praćenje primjene Zakona o zabrani diskriminacije, UPR preporuka od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva pravde treba da se radi u saradnji s Ombudsmenom za ljudska prava BiH, organizacijama civilnog društva koje se bave poslovanjem pravne pomoći, Agencijom za ravnopravnost spolova u BiH i gender centrima za ravnopravnost spolova u RS i FBiH.
- Javni servisi u BiH treba da objavljuju rješenja o prekršaju po Zakonu protiv diskriminacije.

21 Centar informativno-pravne pomoći Zvornik/CIPP Zvornik, udruženje građana registrovano u sudu u Bijeljini 05. marta 1998. godine od kada djeluje u okviru svoje misije i vizije na zaštiti i promociji ljudskih prava i sloboda

- Vijeće ministara BiH i Parlamentarna skupština BiH trebaju što prije provesti proces usaglašavanja zakonodavstva i drugih općih propisa u BiH sa Zakonom protiv diskriminacije jer je prošao predviđeni zakonski rok od jedne godine za ovo usaglašavanje.

Izvori

Evropska konvencija o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda iz 1950. g., BiH je ratifikovala ovu konvenciju 12. jula 2002. g.

Generalna skupština UN, Vijeće za ljudska prava: Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava, Izvještaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava BiH, 10. juna 2010.

www.ombudsmen.gov.ba Ombudsmen za ljudska prava BiH: Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava BiH u 2010, Sarajevo, 2010.

www.hjpc.ba/intro/g.izvjestaj Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH: Godišnji izvještaj za 2010, Sarajevo.

www.hjpc.ba/intro/g.izvjestaj Visoko sudsko i tužilačkog Vijeća BiH: Strateški plan VSTV za period 2007-2012, Sarajevo, 2007.

Ustav Bosne i Hercegovine.

Sl.glasnik BiH: Zakon o zabrani diskriminacije, 59/09

Sl. glasnik RS: Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, broj: 58/03; Sl. novine F BiH: Zakon o praničnom postupku F BiH, broj: 53/03; Sl.list: Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, broj: 8/09

Sl.glasnik BiH: Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom Vijeću BiH broj: 25/04, 93/05, 15/08

Ministarstvo pravde BiH: Strategija za reformu sektora pravde u BiH za period 2008-2012, Sarajevo, juni 2008.

Brisanje smrtno kazne iz Ustava Republike Srpske

Branko Todorović

UPP preporuke: 52 - (Republika Srpska) Ukinuti smrtnu kaznu iz Ustava. (Ujedinjeno Kraljevstvo)

53 - Eliminirati odredbu o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske. (Italija)

Status preporuka Ukidanje smrtno kazne iz pozitivnih propisa u RS je nadležnost Narodne skupštine Republike Srpske, koja je još prije četiri godine donijela odluku za brisanje ove odredbe iz Ustava RS. Međutim, ovo pitanje i dalje je nerješeno. Obje preporuke (br 52 i 53) su prihvaćene od strane Bosne i Hercegovine.

IX. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Postojanje smrtno kazne u Ustavu RS teoretski ostavlja mogućnost da se ova sankcija koristi u *iznimno teškim slučajevima*. Iako se do sada nije primjenjivala, njeno postojanje u pozitivnim propisima u RS i pravosudnom sistemu teoretski daje mogućnost njene primjene i njeno postojanje se smatra najstrožijom kaznom koja se može izreći osuđenoj osobi.

Preporuka da se smrtna kazna izbriše iz ustava RS jeste prihvaćena, ali i dalje nije izvršena, što ovo pitanje ponovo stavlja na dnevni red nadležnih institucija u BiH, prvenstveno onih u Republici Srpskoj. Bosna i Hercegovina je potpisala i ratificirala Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kao i niz njenih pratećih dokumenata i protokola te je prihvatila da ustavi u BiH budu podređeni Evropskoj konvenciji, koja ne predviđa ovaj vid sankcije, što direktno implicira da se smrtna kazna, iako još uvijek postoji u Ustavu RS ne može izreći. Njeno brisanje iz Ustava RS je nužno kako bi Bosna i Hercegovina ispunila svoje međunarodno preuzete obaveze.

X. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Narodna skupština RS treba da pokrene inicijativu za brisanje odredbe iz Ustava RS. Brisanje odredbe se već jednom našlo na dnevnom redu NS RS, ali ne kao odvojeno pitanje, nego u paketu nekoliko inicijativa za izmjene Ustava. Kako

cijeli paket amandmana nije prihvaćen od strane NS RS, pitanje brisanja odredbe o smrtnoj kazni ponovo je ostalo da se rješava kasnije. Neophodno je izdvojiti ovo pitanje i kao zasebno staviti na dnevni red NS RS.

XI. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Trenutno nema novih inicijativa za rješavanje ovog problema unutar Narodne skupštine RS. Potpuno je nejasno u čemu se ogleda prepreka za rješavanje ovog pitanje, kada načelno postoji i spremnost i dogovor za brisanje smrtne kazne iz Ustava RS. Kao što je navedeno prethodno, dalje postojanje ove odredbe u Ustavu RS direktno ukazuje na neusklađenost ustava sa međunarodnim konvencijama, koje je BiH potpisala i ratificirala, posebice sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja ima primat nad domaćim zakonodavstvom i njenim Protokolom 6, članom 1, koji zabranjuje izricanje i izvršenje smrtne kazne u zemljama potpisnicama Konvencije. Navedeno može dovesti do toga da se ovo pitanje i dalje nalazi u različitim dokumentima i izvještajima evropskih i međunarodnih institucija, koje prate napredak naše zemlje i u kojima nedostatak provedbe ove preporuke može i dalje biti ocjenjen kao negativan.

XII. Preporuke nadležnim institucijama

- Ministarstvo pravde RS da pokrene inicijativu za brisanje odredbe o smrtnoj kazni u Ustavu RS, ali kao posebno pitanje, te da tu inicijativu uputi na Narodnu skupštinu RS.
- Narodna skupština Republike Srpske da prihvati inicijativu Ministarstva RS i da usvoji brisanje odredbe smrtne kazne iz ustava RS.
- Ministarstvo pravde BiH da nadgleda proces brisanje odredbe o smrtnoj kazni iz ustava RS i tako osigura usklađenost ustava sa međunarodnim obavezama koje je BiH preuzela.

Izvori

Protokol 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji se odnosi na ukidanje smrtne kazne: www.coe.ba/web/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=34

Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2010 godini: www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/2010progress1.pdf

Savjet Evrope: Usklađivanje ustava RS sa Protokolom 6 i 13, [Studija kompatibilnosti zakona i prakse BiH sa zahtjevima konvencije o ljudskim pravima](#)

Biografije autora

Branko Todorović rođen je 1958. godine u Bijeljini. Studirao je srpsko-hrvatski jezik i književnost na Univerzitetu u Beogradu, te je nakon studija radio kao profesor u srednjoj školi. Zbog antiratnog angažmana, početkom 1992. godine izgubio je posao profesora. Nakon završetka oružanog sukoba u BiH, u maju 1996. godine on i grupa osoba sa sličnim uvjerenjima, osnovali su Helsinški odbor za ljudska prava u Republici Srpskoj i od tada je aktivan na polju promocije, zaštite i monitoringa ljudskih prava u BiH i regiona. Od 1996. godine aktivno je posvećen pitanjima pomirenja, izgradnje povjerenja i Tranzicione pravde u post-konfliktnoj BiH. Oženjen je i otac troje djece.

Milena Savić je osnivačica i izvršna direktorica Centra informativno-pravne pomoći Zvornik/CIPP Zvornik. CIPP Zvornik je član Mreže pravde u BiH, Mreže za izgradnju mira u BiH, i mnogih drugih mreža i koalicija NVO-a u BiH, kao i regionalnih inicijativa kao što je Koalicija za REKOM. Završila je Postiplomski studij na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, na Katedri za državno i međunarodno javno pravo. Učestvovala je u istraživačkim projektima iz sektora pravde, zajedno sa Međunarodnom kriznom grupom (ICG), u procesu reformi pravosuđa i uprave u u BiH, autor je raznih stručnih publikacija namijenjenih javnosti iz oblasti pravosuđa, posebno koje se odnose na izgradnju komunikacije građana, organizacija civilnog društva i pravosudnih institucija u BiH u sferi praktične primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama u sektoru pravde.

Saša Madacki je rođen u Sarajevu. Diplomirao je 1997 godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu na Odsjeku za opštu književnost i bibliotekarstvo. Dodatna usavršavanja je obavio u Vijeću Evrope (u oblasti dokumentalistike), na Roul Wallenber Institutu, UNITAR-u, te na Unive-

rzitetu Stanford (Internet Law Program at Stanford Law School). Nosilac je International Computer Driving License – European Computer Driving License. Trenutno obavlja funkciju direktora Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu (od 2007 godine).. Bio je angažiran kao bibliotekar Soros Media Centra, saradnik biblioteke Državnog arhiva Bosne i Hercegovine i kao saradnik u Arhivu Federacije Bosne i Hercegovine, savjetnik za upravljanje informacijama u razvojnom programu Ujedinjenih nacija u Beogradu, konsultant za bibliotečko-informacijske servise USAID-a, pozvani predavač u oblasti dokumentalistike na Danskom institutu za ljudska prava, predavač u oblasti informacijske pismenosti u Centru za interdisciplinarne postdiplomске studije Univerziteta u Sarajevu od 2001 godine, te predavač u oblasti informacijske pismenosti u programu doobuke sudija i tužilaca na području bivše Jugoslavije (Skopje, Pula, Opatija, Beograd, Sarajevo). Bio je voditelj kursa „Nauka, tehnologija i ljudska prava“ u Human Rights School for Future Decision Makers in Dubrovnik (Balkan Human Rights Network). Bio je predsjednik Upravnog odbora Asocijacije za unapređenje informacijskih nauka „Inforhouse“ u Sarajevu. Godine 2003 bio je predsjednik Skupštine Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine, te je Generalni sekretar Međunarodnih susreta bibliotekara slavista u Sarajevu.. Objavio je više od 25 stručnih i naučnih radova na bosanskom i engleskom jeziku, te uredio šest studija. Uredio je Godišnjake Međunarodnih susreta bibliotekara u Sarajevu, te bio glavni urednik *Jutarnjeg bibliotekara*, satiričnog lista koji se bavio pitanjima biblioteka i bibliotekara u društvu, te izvršni urednik *Balkan Yearbook of Human Rights*. Kao pozvani predavač / predavač gostovao je na Univerzitetu u Sarajevu, Univerzitetu Crne Gore u Podgorici, Univerzitetu Union u Beogradu, Sveučilištu u Zagrebu, Institutu *Ruđer Bošković* u Zagrebu, Hrvatskom helsinškom odboru, Direktoratu za nauku Evropske komisije u Briselu, i drugdje. Bio je sekretar misije / delegat Mreže pravde u Bosni i Hercegovini na 14 zasjedanju Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih naroda u Ženevi. Član je etičkog odbora Univerziteta u Sarajevu.

Nezavisnost pravosuđa

Nezavisnost pravosudnih institucija

Elma Demir

UPP preporuke 76 - Nastaviti s nastojanjima u osiguranju nezavisnog pravosuđa. (Pakistan)

81 - Osigurati da se odnos između izvršne i pravosudne vlasti zasniva na međusobnom povjerenju i uvažavanju načela nemiješanja u ovlasti i funkcije. (Australija)

Status preporuke Preporuke 76 i 81 nisu prihvaćene od strane Bosne i Hercegovine s obrazloženjem da sudije i tužioce u BiH imenuje nezavisno tijelo (VSTV BiH), a podliježu i disciplinskim postupcima pred tim tijelom. Iznenađujuće je neprihvatanje ove dvije preporuke s obzirom da i samo Vijeće ministara BiH u svom obrazloženju navodi da „sistem finansiranja pravosuđa je i dalje problematičan, s obzirom na činjenicu da se sudovi / tužilaštva finansiraju iz budžeta na različitim nivoima vlasti, što utiče na efikasnost pravosuđa uopće.“

XIII. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Preporuke koje su vlade Pakistana i Australije uputile Bosni i Hercegovini sadrže poziv bh. vlastima za jačanje nezavisnosti pravosuđa. Ovaj koncept direktno je vezan za razvoj vladavine prava i efikasne zaštite ljudskih prava, te se time indirektno dotiče i cjelokupnih demokratskih procesa u zemlji s obzirom da pravosuđe predstavlja stub demokratije a njegova nezavisnost garanciju za jednak pristup pravdi svim građanima. Međunarodna udruga pravnika navodi da „[p]ostojanje neovisnih i nepristranih sudova srce je svakog pravosudnog sustava koji jamči zaštitu ljudskih prava u punom suglasju s međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava ... Ustav, zakoni, pa i sama državna politika moraju osigurati postojanje takve sudbene vlasti koja će biti uistinu neovisna od ostalih grana državne vlasti.“²²

Neprihvatanje ovako važnih preporuka od strane Bosne i Hercegovine nije opravdano uzimajući u obzir nedovršene reforme i probleme koji se javljaju kada je

22 Međunarodna udruga pravnika. Vodič za praktičare: Međunarodna načela o neovisnosti i odgovornosti sudaca, odvjetnika i tužitelja

u pitanju nezavisnost pravosuđa u BiH, a koje će detaljnije biti predstavljene u nastavku teksta. Ujedno date preporuke i mjera koju uključuju predstavlja jedan od uslova za proces EU integracija BiH²³ dok je njena sprovedba krucijalna za sveukupne demokratske procese u zemlji,

XIV. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Procjena stepena nezavisnosti pravosuđa počiva na ovom konceptu koji je kvalitativnog karaktera i ne može se jednostavno izmjeriti jer je teško pronaći i analizirati dokaze o nezavisnosti i o dometu sudske vlasti kao institucije. Istovremeno, nezavisnost pravosuđa se može posmatrati iz dva ugla: kao način funkcionisanja pravosudnih institucija i djelovanje samih nosilaca pravosudnih funkcija, odnosno sudija i tužilaca. Prema tome, preporuke koje je dobila BiH uključuju dvije vrste mjera: nezavisnost pravosudnih institucija i nezavisnost nosilaca pravosudnih funkcija. Ovo poglavlje obrađuje samo prvu mjeru.

Nezavisnost pravosuđa normirana je i fundamentalnim međunarodnim normama: u Osnovnim principima Ujedinjenih nacija o nezavisnosti pravosuđa iz 1985. godine, Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Principima iz Bangalora o vladanju sudija, Preporuci Vijeća Evrope R(94)12 “o nezavisnosti, efikasnosti, i ulozi sudija”, Evropskoj povelji o statutu za sudije, Deklaraciji principa iz Pekinga o nezavisnosti pravosuđa u LAWASIA regionu, Arapskoj konferenciji o pravosuđu iz Beiruta i Kairskoj deklaraciji o nezavisnosti pravosuđa, Deklaraciji iz Karakasa s ibero-američkog samita predsjednika vrhovnih sudova, tribunala i ostalih sudova, Idejnom dokumentu o nezavisnosti pravosuđa koji je pripremila ABA/CEELI, kao i okviru kriterija koje je koristila Međunarodna asocijacija sudija prilikom ocjene zahtjeva za prijem u članstvo.²⁴ Navedeni međunarodni dokumenti zahtjevaju od država da osiguraju proklamovanu, ali i stvarnu nezavisnost svog pravosuđa. Naime, svaka procjena nivoa nezavisnosti pravosuđa treba uključivati analize proklamovane nezavisnosti, evidentne u najvišim pravnim aktima jedne države, kao i suštinske, odnosno, stvarne nezavisnosti. Ovaj drugi aspekt nezavisnosti pravosuđa je posebno bitan jer regulativa nema stvarnu vrijednost ukoliko se ne primjenjuje.²⁵

23 Vidi: Evropska komisija. „Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2010. godinu.“; „Doris Pack: Nezavisno pravosuđe je ključan uslov za EU.“ Recib.ba.

24 Advokatska komora SAD (American Bar Association). „Indeks reforme pravosuđa za Kosovo.“

25 Stvarna nezavisnost pravosuđa rezultat je poticaja koje imaju predstavnici izvršne i

Uzimajući u obzir principe navedenih međunarodnih normi, nivo nezavisnosti pravosudnih institucija može se procjenjivati s aspekta poštivanja načela diobe vlasti, nemiješanja u rad sudova i tužilaštava, načina finansiranja pravosudnih institucija i percepcija građana o nezavisnosti pravosuđa.

Prema tome, svaka procjena postojanja nezavisnosti pravosudnih institucija treba odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: da li je sudska vlast odvojena ustavom od ostale dvije? Da li su pravosudne institucije finansijski ovisne o izvršnoj i zakonodavnoj vlasti? Da li izvršna vlast može utjecati na sudsku? Kako? Da li zakonodavna vlast može utjecati na sudsku? Kako? Da li se ovo dešava u praksi? Da li sudske odluke mogu mijenjati druga tijela državne uprave? Da li građani i korisnici sudova smatraju da se suđenja sprovode nepristrasno?

Načelo diobe vlasti

Ovo načelo je ne samo ključan element za ispravno djelovanje pravosudnog sistema već i osnovni element vladavine prava. U Temeljnim načelima Ujedinjenih nacija definisana je obaveza svih institucija da osiguraju poštivanje načela nezavisnosti ukazujući time na pravilo odvojenosti sudske od izvršne i zakonodavne vlasti. Ova odredba je značajna jer obavezuje sva druga državna tijela na izvršavanje sudskih odluka. Također, “pojam neovisnosti traži da sudbena vlast ima isključivu nadležnost u svim pitanjima sudske prirode, kao i pravo da odluči spada li konkretno pitanje u sudsku ili nadležnost drugog tijela državne vlasti. Iz tog slijedi da sudske odluke ne mogu mijenjati nesudbena tijela državne vlasti, osim u slučajevima ublažavanja, promjene kazni ili pomilovanja.”²⁶ Istovremeno, najviši sudovi moraju imati nadležnosti da kontrolišu druge oblike vlasti u državi. U tom pogledu, posebno je bitna uloga ustavnih sudova u procjeni usklađenosti zakona s ustavnim odredbama. U cilju osiguranja nezavisnosti pravosuđa, sudovi moraju imati nadležnosti interpretacije zakona, uključujući i interpretaciju svojih nadležnosti.²⁷

zakonodavne vlasti imaju da krše pravila o odnosu prema pravosudnim institucijama. Vidi: Feld, P. Lars and Voigt, Stefan. „Making Judges Independent – Some Proposals Regarding the Judiciary.“ [Jačati sudsku nezavisnost – nekoliko preporuka vezanih za pravosuđe].

26 Međunarodna udruga pravnika. „Vodič za praktičare: Međunarodna načela o neovisnosti i odgovornosti sudaca, odvjetnika i tužitelja.“

27 Feld, P. Lars and Voigt, Stefan. „Making Judges Independent – Some Proposals Regarding the Judiciary.“ [Jačati sudsku nezavisnost – nekoliko preporuka vezanih za pravosuđe].

Nemiješanje u rad pravosudnih institucija

Pored načela nemiješanja zakonodavne i izvršne vlasti u rad sudstva, pravosuđe mora biti oslobođeno bilo kakvih drugih pritisaka, naročito političkih, ali i utjecaja stranaka u sudskom postupku. U tom pogledu, "Evropski sud za ljudska prava ističe da sud mora biti nezavistan kako od strane izvršne vlasti, tako i od stranaka u postupku."²⁸

Finansiranje pravosudnih institucija

Kako bi pravilno obavljalo svoje dužnosti pravosuđe treba pravilno finansirati. Ovo pitanje države su obavezne zakonskim putem regulisati. Empirijske studije pokazuju da nosioci izvršne i zakonodavne vlasti mogu lako izraziti svoje nezadovoljstvo povodom sudskih odluka putem povećanja ili smanjenja budžeta namijenjenih za pojedine pravosudne institucije, ukoliko proces donošenja i usvajanja budžeta nije adekvatno regulisan.²⁹ Međunarodna udruga pravnika navodi i sljedeće:

„Kao jedna od triju državnih vlasti, sudbena vlast financira se iz državnog proračuna o kojemu odlučuje izvršna odnosno zakonodavna vlast. Nužno je da oni koji odlučuju o državnom proračunu, prilikom njegova donošenja imaju na umu i potrebe pravosuđa. Nedovoljna sredstva, slabo financiranje mogu otvoriti put korupciji u pravosuđu, a to dovodi do slabljenja načela neovisnosti i nepristranosti. U odlučivanju o visini sredstava koja se dodjeljuju pravosuđu potrebno se konzultirati sa sucima, odnosno njihovim udrugama.“³⁰

Naime, Međunarodna udruga pravnika konstatuje da je participacija sudaca u donošenju državnog budžeta dobar zaštitni mehanizam protiv neadekvatnog finansiranja.

Percepcija javnosti

Pokazatelj nezavisnosti pravosuđa jeste i nivo povjerenja građana koje imaju u sudsku vlast. Iako ankete javnog povjerenja u pravosuđe ne odražavaju stvarno stanje stvari, ipak one ukazuju na određene manjkavosti sistema. S obzirom da su građani krajni "korisnici" nezavisnosti sudstva, njihov stav o istom je bi-

28 Bužanin, Obren i Lalović, Ljiljana.. „Modul 1 – Nosioci pravosudnih funkcija i drušvo.“

29 Feld, P. Lars and Voigt, Stefan. „Making Judges Independent – Some Proposals Regarding the Judiciary.“ [Jačati sudsku nezavisnost – nekoliko preporuka vezanih za pravosuđe].

30 Međunarodna udruga pravnika. „Vodič za praktičare: Međunarodna načela o neovisnosti i odgovornosti sudaca, odvjetnika i tužitelja.“

tan koliko i stvarno stanje stvari: empirijske studije pokazuju da je nezavisnost pravosuđa direktno vezana za podršku javnosti ovoj vrsti vlasti.³¹ Primjećena je i tendencija da pravosuđe sasvim drugačije ocjenjuje svoj rad u odnosu na građane jer "...ocjena javnosti o radu sudova može se radikalno odudarati od toga kako sami sudovi ocjenjuju vlastiti rad. Iz nekih od njih može se zaključiti da sudstvo samo smatra da javni mediji pronose, pa čak i proizvode lošu sliku sudstva kod građana, dok samo sudstvo svoj posao obavlja kvalitetno, savjesno, uredno i efikasno do mjere do koje to nedostatak sredstava i kadrova dopuštaju."³²

XV. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Načelo diobe vlasti

U Ustavu BiH, koji je donesen u okviru Aneksa IV Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, nisu sadržane odredbe koje eksplicitno govore o nezavisnosti sudova. Međutim, kako član 2. Ustava navodi da će se prava i slobode zagaranovane Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim Protokolima direktno primjenjivati u Bosni i Hercegovini, te da će Konvencija i njeni Protokoli imati prednost u odnosu na sve druge zakone, to se na ovaj način, posrednim putem, kroz Konvencijske odredbe, nezavisnost sudova uvodi kao ustavni princip.³³ Ipak, nezavisnost pravosuđa u BiH nije ustavno zagaranovana domaćim zakonodavstvom na najvišem zakonodavnom nivou, odnosno na nivou države dok je formirano Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) BiH koje treba obezbijediti samostalnost, nezavisnost, nepristrasnost, stručnost i efikasnost sudstva te tužilačke funkcije u BiH. U tom pogledu, neophodno je izmijeniti postojeći Ustav BiH³⁴ i uključiti odredbe koje će garantovati nezavisnost pravosuđa i nosilaca pravosudnih funkcija kroz prepoznavanje uloge VSTV-a³⁵

31 Anderson, R. Michael. „Access to justice and legal process: making legal institutions responsive to poor people in LDCs.“ [Pristup pravdi i pravni proces: kreiranje pravnih institucija prema potrebama siromašnih u nezavijenim zemljama.]

32 Uzelac, Alan. „Efikasnost pravosuđa u europskom kontekstu: usporedba funkcioniranja europskih pravosudnih sustava.“

33 Bužanin, Obren i Lalović, Ljiljana.. „Modul 1 – Nosioci pravosudnih funkcija i društvo.“

34 „Postojeće stanje ustavne regulacije ovog tijela je takvo da entitetski ustavi još uvijek sadrže odredbe o entitetskim Visokim sudskim i tužilačkim vijećima, premda ta vijeća faktički ne egzistiraju od stupanja na snagu Zakona o VSTV-u BiH, dok, nasuprot tome, postojeće VSTV-e BiH još uvijek nije ugrađeno u Ustav BiH“ Bužanin, Obren i Lalović, Ljiljana.. „Modul 1 – Nosioci pravosudnih funkcija i društvo.“

35 Fetahović, Jasna. „Milorad Novković, predsjednik VSTV-a BiH: Istraga o Dobrovoljačkoj traje predugo.“

u samom dokumentu.³⁶ Ustavi Federacije BiH i Republike Srpske te Statut Brčko distrikta BiH nezavisnost sudova uvode kao ustavni princip koji se zasniva na načelu diobe vlasti.³⁷

Poseban problem u bh. pravosuđu predstavlja izvršavanje sudskih odluka od strane institucija vlasti, što ujedno pokazuje nivo (ne)poštivanja sudske vlasti na koje su obavezne izvršna i zakonodavna vlast. Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH primila je veći broj žalbi koje su građani podnijeli zbog neizvršavanja sudskih odluka gdje je izvršenik općina, kanton ili entitet. Ombudsmeni konstatuju da je „neizvršavanje sudskih odluka zasnovano na zakonskoj osnovi, jer je, prema odredbama Zakona o izvršnom postupku, izvršenje moguće samo na sredstvima koja su predviđena za tu namjenu...Kako postoje stalne restrikcije u korištenju budžetskih sredstava, to se izdvajanja za ovu namjenu u budžetima stalno smanjuju, što dovodi u pitanje pravnu sigurnost građana.“³⁸ Pored navedenog, bh. ombudsmeni zaprimili su i „žalbe stranaka koje su dobile postupke protiv Republike Srpske i Federacije BiH, a način isplate obaveza reguliran je Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza FBiH i Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga RS. Stranke su u svojim obraćanjima vrlo često izražavale nezadovoljstvo načinom plaćanja obveznicama, navodeći nezadovoljstvo rokovima i drugim okolnostima.“³⁹

Nemiješanje u rad pravosudnih institucija

Uplitanje u djelovanje pravosudnih institucija od strane izvršne i zakonodavne vlasti, kao i političkih predstavnika je poseban problem s kojim se već duži period susreće pravosuđe u BiH, posebno tijela na državnom nivou. OSCE misija

36 Evropska komisija. „Report from Consultation Workshops for the MIPD 2011-2013 for B&H – Justice Sector.“ [Izveštaj sa konsultacijskih radionica za MIPD 2011-2013 za BiH.]

37 Ustav FBiH, član 4 propisuje: „*Sudska vlast Federacije samostalna je i nezavisna. Sudska vlast je samostalna i nezavisna od izvršne i zakonodavne vlasti Federacije.*“; Ustav Republike Srpske, član 121. propisuje: „*Sudsku vlast vrše sudovi. Sudovi su samostalni i nezavisni i sude na osnovu Ustava i zakona*“, dok član 121.a navodi: „*Sudstvo je samostalno i nezavisno od izvršne i zakonodavne vlasti u Republici Srpskoj.*“; Statut Brčko Distrikta BiH, član 62. propisuje: „*Sudstvo Distrikta je nezavisno, a čine ga Osnovni sud i Apelacioni sud.*“ Izvor: Bužanin, Obren i Lalović, Ljiljana.. „Modul 1 – Nosioci pravosudnih funkcija i drušvo.“

38 Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH. „Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti ombudsmana za ljudska prava BiH za 2010.“

39 Ibid.

u BiH, čiji predstavnici redovno prate suđenja, ali i djelovanje pravosuđa, u dva nedavno objavljena izvještaja potvrđuju pritiske na pravosuđe konstatujući da izjave političara u BiH "... prekoračuju granice prihvatljive kritike i predstavljaju neprimjereno uplitanje u rad pravosuđa."⁴⁰ Pritisci na rad državnih pravosudnih organa, kako se navodi u izvještajima, dolaze iz različitih krugova koji su politički motivirani i imaju za cilj dovođenje u pitanje rad državnih pravosudnih institucija, kao i same ustavnosti postojanja Suda BiH i Tužilaštva BiH, kao i održivost pravosudnih reformi u BiH. Tako je nedavno Narodna skupština Republike Srpske usvojila odluku o raspisivanju referenduma u ovom bh. entitetu u vezi s državnim sudom i tužilaštvom. *Odluku o posljedicama antidejtonskog i neustavnog instaliranja pravosuđa na nivou Bosne i Hercegovine i (ne)djelovanja Tužilaštva BiH i Suda BiH u predmetima ratnih zločina* inicirao je entitetski predsjednik Milorad Dodik.⁴¹

Još jedan primjer uplitanja izvršne vlasti u pravosuđe jesu i nedavna imenovanja sudija u Ustavni sud FBiH, kojima je autoritet VSTV ponovo direktno osporen od strane predsjednice Federacije BiH, koja je odlučila na mjesto sudije Ustavnog suda FBiH imenovati kandidata koji nije ušao u uži izbor VSTV-a.⁴² Sličan slučaj desio se nakon Općih izbora u BiH 2010. godine nakon kojih je Centralna izborna komisija (CIK) Bosne i Hercegovine 24. marta 2011. godine donijela dvije odluke koje se odnose na Dom naroda FBiH i na izbor predsjednika i potpredsjednika FBiH. Oспорavanje imenovanja nastalo je kao rezultat odbijanja Zapadnohercegovačkog kantona, Kantona 10 i Posavskog kantona da ispune svoje zakonske obaveze da izaberu delegate u Dom naroda četiri mjeseca nakon rokova utvrđenih u Ustavu FBiH i Izbornom zakonu BiH. Međutim, konstatujući da se odluke CIK-a tiču pitanja koja su stvar tumačenja Ustava Federacije BiH, visoki predstavnik i ambasadori Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira su procijenili da bi Ustavni sud trebao imati priliku da se odredi u pogledu ovih pitanja, te su poništene od strane visokog predstavnika.

Mediji često izvještavaju i o političkom utjecaju na rad sudova i tužilaštava u procesuiranju optuženika koji su sadašnji ili bivši visokopozicionirani politički, državni i entitetski funkcioneri. Ovakvih predmeta na sudovima i tužilaštvima ima na desetine, a optužnice ih terete za zloupotrebe položaja, pronevjere, ne-

40 Fetahović, Jasna. „Šef misije OSCE-a posjetio Visoko sudsko i tužilačko vijeće: Pravosuđe u raljama politike.“

41 „Narodna skupština RS:Usvojena odluka o referendumu o Sudu i Tužilaštvu BiH.“

42 Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. „Napad na VSTV BiH je napad na vladavinu zakon.“

namjensko trošenje sredstava i brojne druge nezakonitosti. Većina slučajeva završava se oslobađajućim presudama. Radio Sarajevo navodi da je na osnovu 34 ovakva izgubljena procesa iz prošle godine Bosna i Hercegovina bila dužna da isplati više od milion i po maraka.⁴³

Finansiranje pravosudnih institucija

Poseban problem u bh. pravosuđu predstavlja finansiranje pravosudnih institucija. Trenutno se budžeti za pravosuđe usvajaju u okviru 14 različitih budžeta na osnovu postojećih jurisdikcija (državni nivo, 2 entiteta, Brčko distrikt i 10 kantona) što dovodi u pitanje nezavisnost pravosudnih institucija.⁴⁴ Nepostojanje političkog konsenzusa oko ovog problema onemogućava njegovo rješenje, pa čak nije niti uključeno u Strategiju za reformu sektora pravde BiH (SRSP).⁴⁵

Naime, Vijeće ministara BiH usvojilo je 2008. godine Strategiju za reformu sektora pravde BiH, kao i njen prateći Akcioni plan, koji uključuju nekoliko mjera koje se odnose na jačanje nezavisnosti pravosudnih institucija, prvenstveno kada je u pitanju budžetiranje pravosudnih institucija, ali isključuju mjeru smanjenja budžeta. U okviru strateške oblasti 1 – Pravosuđe – nalaze se navedene ove strateške podoblasti, odnosno reformske mjere i prateće aktivnosti čije sprovođenje treba ojačati nezavisnost pravosudnih institucija:

- Izrada i sprovođenje formalnih mehanizama pripreme, usvajanja i izvršenja budžeta pravosudnih institucija u BiH koji osiguravaju nezavisnost pravosuđa.
- Izraditi analizu važećih propisa vezanih za proces pripreme, usvajanja i izvršenja budžeta, kao i stepena primjene tih propisa s konkretnim prijedlozima vezanim za pripremu, usvajanje i izvršenje budžeta sudova i tužilaštava.
- U skladu s obavezama iz zakona o sudovima, održavati redovne i obavezne sastanke s VSTV (detaljno razmatranje budžeta sudova i tužilaštava od strane predstavnika VSTV i izvršne vlasti), prije utvrđivanja nacrtu budžeta od strane vlada, kao i blagovremenog uključivanja

43 “Nezavisno pravosuđe - temelj demokratskog društva!”

44 Evropska komisija. „Report from Consultation Workshops for the MIPD 2011-2013 for B&H – Justice Sector.“ [Izveštaj sa konsultacijskih radionica za MIPD 2011-2013 za BiH.]

45 „Finansiranje pravosudnih institucija.“ Pravosuđe.ba.; Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. „Neophodno kvalitetnije financiranje tužilačkog sistema u BiH.“

VSTV u postupak razmatranja svih bitnih pitanja vezanih za budžete sudova i tužilaštava.

- Uskladiti načela programskog budžeta u svim pravosudnim institucijama u BiH u skladu sa smjernicama i preporukama nadležnih MF.
- Definisati i sprovesti potrebnu obuku za sudove i tužilaštva u oblasti pripreme i izvršenja budžeta.
- Osnaživanje kapaciteta MP, PK BD i VSTV u pripremi i izvršenju budžeta saglasno nadležnostima definisanim zakonom.
 - Izvršiti analizu postojećih kapaciteta u pripremi i izvršenju budžeta, te definisati odgovarajuće preporuke.
 - Zavisno od rezultata analize, sačiniti i sprovesti plan proširenja ljudskih i tehničkih kapaciteta kako bi se što bolje organizovali poslovi vezani za proces pripreme i izvršenja budžeta.
- Izrada studije realnih finansijskih potreba pravosudnih institucija u BiH uzimajući u obzir prioritete u pravosuđu.
 - Izraditi sveobuhvatnu i detaljnu finansijsku analizu bh. pravosuđa koja će, između ostalog, obuhvatiti i dosadašnja ulaganja u bh. pravosuđe te troškove pravosuđa u BiH uz upoređivanje s drugim zemljama, kao i procjenu koštanja i načine finansiranja sprovođenja svih strateških dokumenata relevantnih za sektor pravosuđa.⁴⁶

Institucije nadležne za sprovođenje ovih aktivnosti su: Visoko sudsko tužilačko vijeće BiH (VSTV BiH), Vijeće ministara BiH, posebno Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde RS i Ministarstvo pravde FBiH.

U Izvještaju o provođenju Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini i njenog Akcionog plana za 2010. godinu, Ministarstvo pravde BiH konstatuje da je u protekloj godini zabilježeno djelomično sprovođenje ili veoma sporo sprovođenje navedenih aktivnosti od strane nadležnih institucija kada je u pitanju strateška oblast nezavisnosti pravosuđa.

VSTV BiH pripremiло je nedavno analizu važećih propisa vezanih za proces pripreme, usvajanja i izvršenja budžeta, kao i stepena primjene tih propisa s

46 Konferencija ministara pravde u BiH. „Drugi revidirani Akcioni plan za provođenje Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2009. do 2013. godine“.

konkretnim prijedlozima vezanim za pripremu, usvajanje i izvršenje budžeta sudova i tužilaštava, dok je USAID Projekat razvoja sektora pravosuđa priremio komparativnu analizu budžetskih praksi zemalja u regiji. U narednom periodu predviđeno je održavanje konsultacija s predstavnicima vlasti kako bi se formirao zajednički stav oko buduće uloge VSTV-a u oblasti budžetiranja pravosudnih institucija. Usvajanje novih propisa i njihova primjena u praksi tek predstoji.

Održavanje sastanaka s VSTV-om i predstavnicima MP BiH, entiteta, kantona i PK DB u cilju praćenja i koordinacije procesa budžetiranja pravosudnih institucija se manje-više redovno održava. Međutim, i dalje su evidentirana smanjenja budžeta za ove institucije od strane izvršne vlasti. Redovno se finansiraju osnovni troškovi, ali u većem broju slučajeva nisu dodijeljena sredstva za kupovinu nove opreme, kapitalne grantove i sl. Kako je - pored samih procedura izvršenja budžeta - bitan element u osiguranju nezavisnosti pravosudnih institucija i sam iznos budžeta koji se dodjeljuju ovim institucijama, očigledno se nedostatak finansijskih sredstava za pravosuđe u BiH što može narušiti ili već narušava njegovu nezavisnost. Veliki broj mjera koje predviđa Strategija, uključujući i navedene mjere koje se odnose na jačanje nezavisnosti pravosudnih institucija, nisu sprovedne zbog nedostatka finansijskih i ljudskih kapaciteta za njihovo sprovođenje. Iako je usvojen i Finansijski plan za sprovođenje Strategije i njenog Akcionog plana, ministarstva pravde i ministarstva finansija nisu obezbijedila u budžetima potrebna sredstva, te iako je budžet za pravosuđe povećan⁴⁷, još uvijek određeni broj aktivnosti čeka finansiranje.

VSTV je, također, pripremio nacrt smjernica za pripremu budžetskih prijedloga sudova i tužilaštava, koji će nakon usvajanja biti prosljeđen pravosudnim institucijama. Obuke za sudove i tužilaštva u oblasti pripreme i izvršenja budžeta još uvijek nisu održane.

Kada je u pitanju reformska mjera "Izrada i provođenje formalnih mehanizama pripreme, usvajanja i izvršenja budžeta pravosudnih institucija u BiH koji osiguravaju nezavisnost pravosuđa" ona se kontinuirano, ali djelomično sprovodi. Analiza postojećih kapaciteta u pripremi i izvršenju budžeta s preporukama je u procesu izrade, dok plan proširenja ljudskih i tehničkih kapaciteta, kako bi se što bolje organizovali poslovi vezani za proces pripreme i izvršenja budžeta, čeka sprovedbu analize. Studija realnih finansijskih potreba pravosudnih institucija

47 Primjerice, sredstva najmjenjena za sudove su povećana za nekih 13,2% ukoliko se uprede budžeti za 2004. i 2008. godine. Vidi „Scheme for Evaluating Judicial Systems 2009: Bosnia and Herzegovina.“ [Shema za evaluaciju pravosudnih sistema 2009: Bosna i Hercegovina].

u BiH uzimajući u obzir prioritete u pravosuđu još uvijek nije pripremljena jer nedostaju potrebna finansijska sredstva za njenu realizaciju.

Pet nevladinih organizacija koje su okupljene u zajedničku inicijativu praćenja sprovedbe Akcionog plana za sprovedbu Strategije za reformu sektora pravde (SRSP) u BiH i izvještavanja o istom, navode u svom monitoring izvještaju da iako su zabilježeni određeni pomaci u realizaciji mjera iz oblasti nezaivnosti pravosuđa, problem budžetiranja pravosudnih institucija ostaje i dalje kao problematičan. Naime, konstatuju da se još uvijek većina budžeta pravosudnih institucija zasniva na pregledu troškova po ekonomskim kategorijama, te institucije ne pripremaju planove rada i programske budžete, niti obrazloženja uz budžetske zahtjeve koji se upućuju ministarstvima finansija. Prema tome, iako je sistem programskog budžeta uveden u većem broju pravosudnih institucija u BiH, one još uvijek ne pripremaju programske budžete. Kao rezultat, nije moguće pratiti mjere učinka i operativne ciljeve, te time niti učinkovitost sprovedbe, odnosno krajnje efekte predloženih programskih mjera na adekvatan način.⁴⁸ Također, naglašavaju da pitanje koordinacije i konsultacija između ministarstava pravde i ministarstava finansija, kao i zakonodavnih vlasti s VSTV-om u budžetskom procesu treba sistemski rješavati i ugraditi u postojeću praksu.⁴⁹

Percepcija javnosti

U nedavno sprovedenom istraživanju o percepciji javnosti o pravosuđu u BiH na uzorku od hiljadu ispitanika, građani su izrazili određeni nivo nepovjerenja u pravosudne institucije: 45% njih smatra da sudije i tužitelji donose odluke pod političkim pritiskom, utjecajem korupcije ili poznanstva, s tim da je povjerenje u pravosuđe nešto veće u FBiH u odnosu na RS. Također, 61% ispitanika smatra da je neophodno raditi na unapređenju nezavisnosti pravosuđa.⁵⁰ Nepovjerenje građana u pravosuđe izraženo je i u analizama koje sprovodi organizacija Transparency International svake godine o korupciji u BiH. U sprovedenim anketama ove organizacije građani priznaju da su pokušali podmititi javne službenike koji rade u pravosuđu, dok drugi izjavljuju da su službenici otvoreno tražili mito. Sudije i tužioci u BiH su viđeni kao korumpirani jer zadatke obavljaju samo u svom interesu ili u interesu moćnih umjesto da rade za pravdu, obične građane, ili za

48 Ibid.

49 Ibid.

50 USAID Projekat razvoja sektora pravosuđa. „Percepcija javnosti o pravosuđu u BiH.“

javni interes. Pravni sistem je općenito viđen kao mreža koja lovi malu ribu, dok velike ribe istu mrežu lako probijaju.⁵¹

XVI. Preporuke nadležnim institucijama

- Ubrzati proces sprovedbe reformskih mjera definisanih u Akcionom planu za sprovođenje Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini, posebno onih sadržanih u stubu 1 – Pravosuđe.
- Uključiti mjere i aktivnosti koje će jačati nezavisnost pravosuđa kada je u pitanju nemiješanje u djelovanje sudske vlasti unutar Strategije za reformu sektora pravde u BiH.
- Redovno sprovoditi aktivnosti i mjere jačanja povjerenja javnosti u pravosuđe kroz kreiranje javnih kampanja, ali i razvoja sektora za odnose s javnošću unutar sudova i tužilaštava, te raditi na razvoju saradnje između pravosudnih institucija i organizacija civilnog društva i medija;
- Izmijeniti Zakon o izvršnom postupku u cilju ažurnijeg izvršavanja sudskih odluka.
- Izmijeniti Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza FBiH i Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga RS kako bi se način isplate obaveza definisao u skladu sa zahtjevom stranke.
- Potrebno je smanjiti broj budžeta za pravosudne institucije sa 14 na 4.
- Jačati ulogu VSTV-a u vidu pozicioniranja ovog tijela kao nezavisne institucije s nadležnostima regulatornog tijela, te u tom pogledu donijeti potrebne izmjene Zakona o VSTV-u.
- Uvesti disciplinske i novčane sankcije za predstavnike izvršne i zakonodavne vlasti koji se zloupotrebom položaja upliću u rad pravosudnih institucija.

51 Transparency International u BiH. “Analiza rezultata prvog dijela kvartalnog istraživanja percepcije korupcije.” 2010.

Izvori

Advokatska komora SAD (American Bar Association). „Indeks reforme pravosuđa za Kosovo.“ 2007. Dostupno na internetu: apps.americanbar.org/rol/publications/kosovo_jri_08_07_serb.pdf

Alijević, Maša. „Uloga sudske vlasti u Bosni i Hercegovini.“ Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici. Dostupno na Internetu: prf.unze.ba/v2/docs/analii/09%20Alijevic.pdf

Anderson, R. Michael. „Access to justice and legal process: making legal institutions responsive to poor people in LDCs.“ [Pristup pravdi i pravni proces: kreiranje pravnih institucija prema potrebama siromašnih u nezavijenim zemljama.] Institut za razvojne studije.

Bečirović, Azra; Demirović, Amer i Šabeta, Rusmir. „Meeting the EU membership requirements through a better performance management in courts.“ [Ispunjavanje obaveza za EU članstvo kroz bolje upravljanje učinkom u sudovima.] Fond otvoreno društvo BiH: Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika 2009-2010. Sarajevo, 2010.

Bečirović, Azra; Demirović, Amer i Šabeta, Rusmir. „The Final Step in Reforming the Judiciary: Disposition of All Cases in Reasonable Time.“ [Posljednji korak u reformi sudstva: rješavanje svih predmeta u razumnom roku.] Fond otvoreno društvo BiH: Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika 2009-2010. Sarajevo, 2010.

Blagovčanin, Srđan. „Korupcija u Bosni i Hercegovini.“ Transparency International BiH. Juni/2009. Dostupno na Internetu: http://www.fes.ba/publikacije/2009Korupcija_u_BiH.pdf

Botero, Juan Carlos, i ostali. „Judicial Reform.“ [Pravosudna reforma]. World Bank Research Observer. [Istraživački pregled Svjetske banke]. 2003. Dostupno na Internetu: wbros.oxfordjournals.org/content/18/1/61.full.pdf

Bužanin, Obren i Lalović, Ljiljana. „Modul 1 – Nosioc pravosudnih funkcija i društvo.“ Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH/JU Centar za edukacija sudija i tužilaca FBiH/ Centar za edukacija sudija i tužilaca RS. Sarajevo.

„Doris Pack: Nezavisno pravosuđe je ključan uslov za EU.“ Reci.ba. Dostupno na: http://reci.ba/EUvizija/Default.aspx?id=511&template_id=60&pageIndex=1

Evropska komisija. „Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2010. godinu.“

Evropska komisija. „Report from Consultation Workshops for the MIPD 2011-2013 for B&H – Justice Sector.“ [Izveštaj sa konsultacijskih radionica za MIPD 2011-2013 za BiH.] Sarajevo, June 2010.

Feld, P. Lars and Voigt, Stefan. „Making Judges Independent – Some Proposals Regarding the Judiciary.“ [Jačati sudsku nezavisnost – nekoliko preporuka vezanih za pravosuđe]. 2004. CESIFO Radni članak br. 1260.

Fetahović, Jasna. „Milorad Novković, predsjednik VSTV-a BiH: Istraga o Dobrovoljačkoj traje predugo.“ Oslobođenje. 25.03.2011.

Fetahović, Jasna. „Šef misije OSCE-a posjetio Visoko sudsko i tužilačko vijeće: Pravosuđe u raljama politike.“ Oslobođenje. 23.10.2010.

„Finansiranje pravosudnih institucija.“ Pravosuđe.ba. Dostupno na: <http://pravosuđe.ba/vstv/faces/kategorijevijesti.jsp?ins=141&modul=1198&kat=1204>

Inicijativa 'Kriva je pravda'. „Izveštaj organizacija civilnog društva (OCD) o provedbi Akcionog plana za provedbu Strategije za reformu sektora pravde (SRSP) u BiH za period 01.01 – 31.12.2010. godine.“ Sarajevo, 20.12.2010.

Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH. „Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti ombudsmana za ljudska prava BiH za 2010.“ Banja Luka, 2011.

Konferencija ministara pravde u BiH. „Drugi revidirani Akcioni plan za provođenje Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2009. do 2013. godine“. Sarajevo, 22.12.2010.

Milojević, Milorad. „Pravosuđe prema bh političarima-labav pristup“ 20.04.2010. www.6yka.com. Dostupno na: <http://www.6yka.com/pravosuđe-prema-bh-političarima-labav-pristup>

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. „Izveštaj o provođenju Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini i njenog akcionog plana za 2010. godinu.“ Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. Dostupan na <<http://www.mpr.gov.ba/bs/str.asp?id=8>> Sarajevo, januar 2010.

Ministarstvo pravde BiH. „Izveštaj o provođenju Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini i njenog Akcionog plana za 2010. godinu.“ Sarajevo, 22.12.2010.

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. „Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini.“ Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. Dostupna na <<http://www.mpr.gov.ba/bs/str.asp?id=8>> Sarajevo, juni 2008.

Ministarstvo pravde BiH. „Zapisnik sa sastanka Funkcionalne radne grupe za praćenje provođenja SRSP u BiH za stratešku oblast 1 – Pravosuđe.“ Sarajevo, 11.04.2011.

Ministarstvo pravde BiH. „Zapisnik sa 5. Konferencije ministara pravde u Bosni i Hercegovini, predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i Pravosudne komisije BD BiH.“ Sarajevo, 22.12.2010.

„Narodna skupština RS:Usvojena odluka o referendumu o Sudu i Tužilaštvu BiH.“ 13.04.2011. n24.ba. Dostupno na: <http://www.n24.ba/novost/16687/Usvojena-oduka-o-referendumu-o-Sudu-i-Tuzilastvu-BiH>

„Nezavisno pravosuđe - temelj demokratskog društva!“ 15.04.2011. Radio Sarajevo.ba. Dostupno na: <http://www.radiosarajevo.ba/novost/50584/-nezavisno-pravosuđe-temelj-demokratskog-drustva>

OSCE Misija u BiH. „Nezavisnost pravosuđa: Neprimjeren pritisak na pravosudne institucije BiH.“ Sarajevo, 2009.

OSCE Misija u BiH. „Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini: procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010. godine.“ Sarajevo, 2011.

„Scheme for Evaluating Judicial Systems 2009: Bosnia and Herzegovina.“ [Shema za evaluaciju pravosudnih sistema 2009: Bosna i Hercegovina]. Evropska komisija za efikasnost pravosuđa. 02.12.2010.

Transparency International u BiH. „Analiza rezultata prvog dijela kvartalnog istraživanja percepcije korupcije.“ 2009. Transparency International u BiH. Dostupno na Internetu: <http://www.ti-bih.org/documents/29-04-2009/Prvo%20kvartalno%20istrazivanje.pdf>

UN Vijeće za ljudska prava. „Izveštaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava: Bosna i Hercegovina – Dodatak ,Osvrt na zaključke i/ili preporuke, dobrovoljno preuzete obaveze i odgovore države u kojoj je izvršen pregled stanja ljudskih prava““. UN Vijeće za ljudska prava. Ženeva, 10. juni 2010.

USAID Projekat razvoja sektora pravosuđa. „Percepcija javnosti o pravosuđu u BiH.“ Sarajevo, 2011.

Uzelac, Alan. „Efikasnost pravosuđa u evropskom kontekstu: usporedba funkcioniranja evropskih pravosudnih sustava.“ Rad pripremljen za konferenciju Znanstvene udruge za međunarodno procesno pravo (*Wissenschaftliche Vereinigung für Internationales Verfahrensrecht*) „Djelotvornost pravne zaštite u postupku pred državnim i arbitražnim sudovima“ u Varšavi, 6.-9. travanj 2005.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. „Jasna poruka i neupitna podrška pravosuđu BiH Vijeća za implementaciju mira, EU i SAD.“ Sarajevo, 31.03.2011. Dostupno na: <http://www.hjpc.ba/pr/preleases/1/?cid=5036,2,1>

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. „Napad na VSTV BiH je napad na vladavinu zakon.“ Sarajevo, 16.02.2011. Dostupno na: <http://www.hjpc.ba/pr/preleases/1/?cid=4998,2,1>

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. „Neophodno kvalitetnije financiranje tužilačkog sistema u BiH.“ Sarajevo, 12.01.2011. Dostupno na: <http://www.hjpc.ba/pr/preleases/1/?cid=4970,2,1>

Nezavisnost nosioca pravosudnih funkcija: sudija i tužilaca

Adisa Zahiragić, Arijana Ljuca, Jasmina Omićević, Sanela Rondić

UPP preporuke 76 - Nastaviti s nastojanjima u osiguranju nezavisnog pravosuđa. (Pakistan)

81 - Osigurati da se odnos između izvršne i pravosudne vlasti zasniva na međusobnom povjerenju i uvažavanju načela nemiješanja u ovlasti i funkcije. (Australija)

Status preporuka Navedene UPP-preporuke nisu prihvaćene od strane Vijeća ministara, uz obrazloženje da nosioce pravosudnih funkcija imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kao neovisno tijelo, te da isti podliježu disciplinskoj odgovornosti koja se utvrđuje u disciplinskim postupcima vođenim od strane Ureda disciplinskog tužioca pri navedenom tijelu. Pored navedenog, neprihvatanje citiranih UPP-preporuka argumentirano je činjenicom da je povećan broj sudijskih pozicija, te da se očekuje proširenje sistematizacije i u pogledu tužilačkih pozicija, dok se istovremeno nastavljaju aktivnosti vezane za smanjenje broja zaostalih predmeta i unaprjeđenje sudske administracije.

XVII. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Osiguranje neovisnosti pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini, kao i uspostava odnosa između izvršne i pravosudne vlasti zasnovanog na međusobnom povjerenju i uvažavanju načela nemiješanja u ovlasti i funkcije predstavlja osnovnu pretpostavku za uspostavu efikasnog pravosudnog sistema, koji kroz svoje mehanizme ima služiti zaštiti ljudskih prava i sloboda. Obzirom da sudije vršeći svoje ovlasti propisane zakonom djeluju kao vrhovni autoriteti u zaštiti ljudskih prava i sloboda, stepen njihove neovisnosti istovremeno služi kao indikator nivoa zaštite ljudskih prava u određenom društvu. Također, imajući u vidu osnovnu funkciju tužioca, koja se ogleda u otkrivanju i gonjenju počinioca krivičnih djela, kao i ulogu tužilaštava u očuvanju vladavine prava kroz sistem krivično-pravne zaštite, osiguranje neovisnosti ove kategorije nosioca pravosudne funkcije predstavlja jedan od ključnih uvjeta za efikasno funkcioniranje demokratskog društva, zasnovanog na poštivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda. Tačno je obrazloženje Vijeća ministara BiH da je neovisnost sudija i tužitelja osigurana

činjenicom da iste imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kao neovisno tijelo, uz istovremenu podložnost sudija i tužilaca disciplinskoj odgovornosti. Međutim, neprihvatanjem citiranih UPP-preporuka Bosna i Hercegovina može na međunarodnom planu dovesti u upitnost svoja nastojanja usmjerena ka osiguranju neovisnosti pravosudnog sistema, uključujući neovisnost nosioca pravosudne funkcije. Prihvatanje navedenih preporuka predstavljalo bi garanciju za jačanje neovisnosti, odgovornosti, efikasnosti i kvalitete rada sudija i tužilaca, te bi zasigurno rezultiralo pojačanim naporima nadležnih organa u BiH u pogledu usvajanja zakonskih propisa relevantnih za jačanje neovisnosti nosioca pravosudne funkcije. Obzirom da Vijeće ministara BiH nije prihvatilo preporuke, koje su predmet ovog izvještaja, pretpostaviti je da ovo tijelo smatra da se u BiH provode mjere potrebne za osiguranje principa neovisnosti sudija i tužilaca, a kako je to navedeno i u obrazloženju Vijeća ministara BiH, datom povodom neprihvatanja citiranih preporuka. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH u svom godišnjem izvještaju za 2010. godinu navelo je da je objavljen povoljan izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine, u kojem je konstatovano da je u oblasti pravosuđa ostvaren napredak. Međutim, kako je to konstatovano u navedenom izvještaju Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, potrebno je nastaviti sa aktivnostima u vezi poboljšanja procesa imenovanja, materijalnog statusa sudija i tužilaca, te osiguranja nacionalne zastupljenosti u pravosudnim institucijama. Kako bi planirane aktivnosti bile realizirane, potrebno je jačati uspostavljeni koordinirani odnos između VSTV-a BiH, sudova i tužilaštava, izvršne i zakonodavne vlasti, kao i strukovnih udruženja. Osiguranje principa neovisnosti sudija i tužilaca podrazumijeva istovremeno transparentan i efikasan postupak imenovanja nosioca pravosudne funkcije, stalnost njihovog položaja, adekvatne uvjete rada, uključujući i materijalnu naknadu za njihov rad, imajući u vidu iznos naknada nosioca izvršne i zakonodavne vlasti, i koje bi naknade u odnosu na nosioce pravosudne funkcije trebale biti izbalansirane. Na ovaj način bio bi uspostavljen uravnotežen odnos između navedena tri stuba vlasti u BiH, koji bi se zasnivao na međusobnom povjerenju i principu nemiješanja, te istovremeno doprinio jačanju nezavisnosti sudija i tužilaca. Strategija za reformu sektora pravde u BiH kao mjere za osiguranje neovisnosti nosioca pravosudne funkcije uključuje slijedeće aktivnosti: unaprjeđenje odredaba vezanih za disciplinsku odgovornost sudija i tužilaca, koja se utvrđuje u disciplinskim postupcima vođenim od strane Ureda disciplinskog tužioca pri VSTV-u BiH, utvrđivanje vremenskih mjerila za rad na određenim vrstama predmeta, utvrđivanje zakonske obaveze zapošljavanja određenog broja volontera, pripravnika i stručnih saradnika u sudovima i tužilaštvima, usvajanje srednjoročne strategije plana obuke

sudija i tužilaca, harmonizacija sudske prakse, harmonizacija materijalnih i procesnih zakona u krivičnim i građanskim predmetima, te finansiranje pravosuđa u smislu unaprjeđenja odredaba Zakona o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca.

XVIII. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kao nezavisno tijelo svoje strateške ciljeve usmjerilo je na uspostavu nezavisnog, odgovornog, efikasnog i kvalitetnog pravosudnog sistema u BiH. Navedene ciljeve Visoko sudsko i tužilačko vijeće implementira kroz zalaganje za ustavne i zakonske reforme, obezbjeđenje adekvatnog finansiranja pravosuđa, unaprjeđenje edukacije nosilaca pravosudnih funkcija, reformu kadrova u sudovima i tužilaštvima, unaprjeđenje postupka imenovanja, te jačanje discipline nosilaca pravosudne funkcije.

Shodno navedenom, a u svrhu jačanja neovisnosti nosioca pravosudnih funkcija u BiH, naročito sa aspekta unaprjeđenja postupka imenovanja i reforme kadrova u sudovima i tužilaštvima, neophodno je povećanje transparentnosti postupka imenovanja sudija i tužilaca u smislu javnog objavljivanja rezultata bodovanja svih prijavljenih kandidata koji su učestvovali u konkursnoj proceduri. Nadalje, jačanje neovisnosti izbora sudija, odnosno tužilaca na način da iste biraju isključivo sudije i tužioci kao članovi Vijeća, nasuprot aktualnoj regulativi, prema kojoj u donošenju odluke o imenovanju nosioca pravosudne funkcije učestvuju kako advokati, tako i predstavnici zakonodavne vlasti kao članovi Vijeća, te omogućavanje da žalbeni postupak, povodom žalbe izjavljene na odluku disciplinskog tužioca Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, provodi tijelo čije članove ne čine članovi Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH koji učestvuju u imenovanju sudija i tužilaca.

Također, potrebno je izvršiti harmonizaciju statusa stručnih saradnika zaposlenih u pravosuđu u BiH u smislu da iste imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH kao nezavisno tijelo za razliku od trenutnog stanja, prema kojem se stručni saradnici zapošljavaju u kantonalna tužilaštva i kantonalne sudove na osnovu konkursne procedure koju provodi agencije za državnu službu kao dio izvršne vlasti.

Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Cijeneći postojeću zakonsku regulativu u oblasti pravosudnog sistema, institucije odgovorne za provedbu citiranih UPP preporuka su: Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, Ministarstvo pravde BiH, uključujući entiteska i kantonalna ministarstva pravde i uprave, nadležna ministarstva finansija, te zakonodavna tijela BiH i entiteta. Također, u aktivnosti usmjerene na osiguranje neovisnog pravosudnog sistema imaju biti uključeni i sami pravosudni organi u BiH, kao i strukovna udruženja, te nevladine organizacije, koje bi kroz svoje aktivnosti trebali promovirati neovisnost pravosudnih organa u BiH.

Strategija za reformu sektora pravde u BiH kao mjere za osiguranje neovisnosti nosioca pravosudne funkcije uključuje slijedeće aktivnosti: unaprjeđenje odredaba vezanih za disciplinsku odgovornost sudija i tužilaca, koja se utvrđuje u disciplinskim postupcima vođenim od strane Ureda disciplinskog tužioca pri VSTV-u BiH, utvrđivanje vremenskih mjerila za rad na određenim vrstama predmeta, utvrđivanje zakonske obaveze zapošljavanja određenog broja volontera, pripravnika i stručnih saradnika u sudovima i tužilaštvima, usvajanje srednjoročne strategije plana obuke sudija i tužilaca, harmonizacija sudske prakse, harmonizacija materijalnih i procesnih zakona u krivičnim i građanskim predmetima, te finansiranje pravosuđa u smislu unaprjeđenja odredaba Zakona o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca.

Što se tiče realizacije mjera utvrđenih Strategijom za reformu sektora pravde u BiH, a koje se odnose na nezavisnost nosioca pravosudne funkcije, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH je kao prioritarnu aktivnost za 2010. godinu utvrdilo poduzimanje mjera potrebnih za unaprjeđenje rada i efikasnosti sudova i tužilaštava, uključujući pripremu dokumenata kojima će stvoriti pretpostavke za unaprjeđenje procesa imenovanja sudija i tužilaca.

U pogledu načina imenovanja sudija i tužilaca, iste, shodno Zakonu o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i njegovim internim aktima, imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, kao neovisno tijelo. Međutim, važno je istaći činjenicu da članove Vijeća, pored sudija i tužilaca, čine advokati i predstavnici zakonodavne vlasti koji kao takvi učestvuju u postupku imenovanja, kao i činjenicu da je neophodno povećati transparentnost postupka imenovanja nosioca pravosudnih funkcija sa jasno obrazloženim odlukama, tako da odluke ne sadrže samo taksativno pobrojane kriterije koje zadovoljava kandidat imenovan na određenu funkciju, kao što su: stručno znanje, radno iskustvo i radni rezultati, stručne sposobnosti zasnovane na dosadašnjim rezultatima u karijeri, odnos sa

radnim kolegama, ponašanja van posla i sl. Također, bitna činjenica jeste da na odluke Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH o imenovanju prijavljenih kandidata, nije moguće izjaviti devolutivni pravni lijek, odnosno iste nisu podložne preispitivanju od strane drugostepenog organa. Na ovom mjestu, a u pogledu jačanja transparentnosti postupka imenovanja nosioca pravosudnih funkcija, važno je naglasiti da je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH formiralo Komisiju za određivanje pitanja i odgovora iz odgovarajućih oblasti prava, te recenziju pitanja i odgovora u svrhu provođenja pismenog testiranja kandidata za nosioce pravosudnih funkcija.

U pogledu napredovanja u karijeri sudija i tužilaca, Zakonom o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH kao objektivni uvjeti za imenovanje sudija i tužilaca na više instance propisani su: dužina radnog iskustva potrebna za imenovanje nosioca pravosudne funkcije na višu poziciju, odnosno na višu pravosudnu instancu, ostvareni rezultati rada, te određeni standardi etičkog ponašanja. Međutim, sudije, odnosno tužioci, koji su proveli više godina vršeći sudsku, odnosno tužilačku funkciju na nižoj pravosudnoj instanci trebali bi imati prednost pri imenovanju na više instance u odnosu na kandidate koje ispunjavaju isključivo formalni kriterij u pogledu dužine radnog iskustva potrebnog za imenovanje na višu pravosudnu instancu.

U pogledu cilja utvrđenog gore navedenom Strategijom, a u odnosu na unaprjeđenja odredaba o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca ugrađenih u Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, iste nisu izmijenjene. Prema aktuelnoj regulativi, disciplinski postupak provodi Ured disciplinskog tužioca pri Visokom sudskom i tužilačkom vijeću u skladu sa propisanim procedurom, a što znači da sudije i tužioci ne mogu biti lišeni sudijske, odnosno tužiteljske funkcije niti premješteni u drugi sud, odnosno tužilaštvo bez odgovarajuće odluke Visokog sudskog i tužilačkog vijeća. Poslovnik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, propisuje da se u svim pitanjima koja se odnose na disciplinski postupak, a koja nisu obuhvaćena Zakonom o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Poslovníkom, primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku prema mjestu učinjenog disciplinskog prekršaja. Značajni propisi i konvencije koje se odnose na nezavisnost sudske vlasti, a koji se uzimaju u obzir prilikom provedbe određenog disciplinskog postupka, su: Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, sudijski i tužilački etički kodeksi, osnovni principi o nezavisnosti pravosuđa Ujedinjenih nacija, Preporuka Vijeća Evrope o nezavis-

nosti, efikasnosti i ulozi sudija, Evropska povelja o statusu sudija i Univerzalna povelja sudija.

U vezi sa strateškim ciljem, koji se odnosi na utvrđivanje vremenskih mjerila za rad na određenim vrstama predmeta, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH izradilo je prijedlog pravilnika koji regulira ovu materiju, međutim, isti još nije usvojen.

Aktivnosti koje se odnose na poboljšanje materijalnog statusa sudija i tužilaca, kao i osiguranje i očuvanje nacionalnog blansa u svim sudovima i tužilaštvima usmjerene su na inicijativu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH da se u što skorijem periodu predlože i usvoje dopune relevantnih zakona koji reguliraju plaće i naknade sudija i tužilaca u BiH. U tom pravcu, Visoko sudsko i tužilačko vijeće je u 2009. godine prijedloge tekstova nacрта relevantnih zakona o dopunama zakona o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca dostavilo nadležnim ministarstvima pravde. U prijedlogu teksta nacрта zakona uvode se određene naknade predviđene Zakonom o plaćama i naknadama u institucijama BiH.

Aktuelni propisi koji reguliraju materijalni status sudija i tužilaca nisu u skladu sa dobrim međunarodnim praksama. Naime, Zakonom o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca određene su plaće i naknade za sudije i tužioce u fiksnom iznosu bez mogućnosti njihova povećanja, pri čemu isti ne ostvaruju pravo na naknadu za prekovremeni rad, noćni rad, rad u dane sedmičnog odmora i državnog praznika, naknada za dežure, naknade za odvojeni život, za ishranu-topli obrok, kao i naknade za prevoz na posao i sa posla, a što je protivno međunarodnim standardima, odnosno Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Evropskoj povelji i socijalnim slobodama, pravilima Međunarodne organizacije rada itd.

U pogledu vansudskih, odnosno vantužilačkih aktivnosti, kodeksima sudijske, odnosno tužilačke etike propisana su okvirna pravila ponašanja i aktivnosti, koje su nespojive sa sudskom, odnosno tužilačkom funkcijom, a monitoring primjene navedenih pravila vrši Visoko sudsko i tužilačko vijeće.

Također, nije došlo do realizacije ciljeva utvrđenih Strategijom o reformi sektora pravde u BiH koji se odnose na harmonizaciju sudske prakse i materijalnih i procesnih propisa u građanskim i krivičnim stvarima. Harmoniziranjem navedenih propisa, kao i ujednačavanjem sudske prakse bili bi stvoreni uvjeti za ujednačeno postupanje sudija i tužilaca u građanskim i krivičnim predmetima,

na koji način bi bio osiguran princip nezavisnosti sudija i tužilaca i istovremeno bila garantirana pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom.

Vežano za percepciju građana o neovisnosti pravosudnog sistema u BiH, odnosno o mišljenju građana u pogledu nepristrasnog vođenja postupaka pred nadležnim sudovima i tužilaštvima, potrebno je provesti odgovarajuću anketu sa ciljem utvrđivanja indexa percepcije javnosti.

Neprovođenjem gore navedenih mjera ugrožava se nezavisnost, odgovornost, efikasnost i kvalitetan rad sudija i tužilaca, a što u konačnici može dovesti do pristrasnosti, neefikasnosti i neodgovornosti nosioca pravosudne funkcije. Posljedica ovakvog stanja je nepovjerenje građana u sudsku zaštitu, neprovođenje ustavima i zakonima garantovanih prava i sloboda, te nemogućnost ostvarivanja zaštite ugroženih građanskih prava sudskim putem na efikasan i pravovremen način, a što u krajnjoj liniji može dovesti do ugrožavanja vladavine prava i procesa demokratizacije bh društva.

Nadalje, neprovođenjem preporuka vezanih za osiguranje neovisnog pravosudnog sistema, Bosna i Hercegovina bi neposredno ugrozila zaštitu ljudskih prava i sloboda, te dovela u pitanje kredibilitet države kako na unutrašnjem, tako i na međunarodnom planu, uključujući ugrožavanje provedbe procesa integracija BiH u EU. Međutim, važno je istaći činjenicu da u skladu sa Strategijom reforme sektora pravde u BiH, nadležne institucije provode aktivnosti u cilju osiguranja neovisnosti pravosudnog sistema u BiH, s tim što je nužno poduzimanje dodatnih mjera u cilju jačanja neovisnog i uticajima izvršene i zakonodavne vlasti nepodložnog pravosuđa u BiH.

I. Preporuke nadležnim institucijama

U svrhu osiguranja neovisnosti pravosudnog sistema u BiH, potrebno je, pored postojećih, poduzeti slijedeće aktivnosti:

- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i Pravilnika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH u smislu usvajanja odredbi koje bi predviđale javno objavljivanje rang-liste uspješnih kandidata, kao i odluka o imenovanju sa detaljnim obrazloženjem razloga za imenovanje određenog kandidata na poziciju sudije, odnosno tužioca, uključujući i objavu biografije imenovanog kandidata.

- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Pravilnika Vijeća u smislu usvajanja odredbi o pravu na devolutivni pravni lijek povodom odluka Vijeća o imenovanju nosioca pravosudnih funkcija.
- Izmjene i dopune Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Pravilnika Vijeća, kojima bi bilo utvrđeno da sudije i tužioci koji su proveli više godina vršeći sudsku, odnosno tužilačku funkciju na nižoj pravosudnoj instanci imaju prednost pri imenovanju na više instance u odnosu na kandidate koje ispunjavaju isključivo formalni kriterij u pogledu dužine radnog iskustva potrebnog za imenovanje na višu pravosudnu instancu.
- Izmjene Zakona o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca, također u saradnji nadležnih ministarstava pravde, ministarstava finansija i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, kao i profesionalnih udruženja. Navedene izmjene bile bi usmjerene na usvajanje odredbi o naknadama koje nemaju karakter plaća, kao što su: naknada za prekovremeni rad, rad noću, rad u dane vikenda i dane koji se po zakonu smatraju državnim praznikom, naknada za topli obrok, naknada za prevoz na posao i sa posla, naknada za odvojeni život, a sve sa ciljem harmonizacije pomenutog zakona sa međunarodnim standardima.
- Usvajanje budžetskih proračuna, u kojima bi bila predviđena materijalna sredstva za imenovanje sudija i tužilaca kako je to predloženo od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, a nakon izvršene analize o broju predmeta i potrebnom broju nosioca pravosudnih funkcija u sudovima i tužilaštvima.
- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, kao i drugih relevantnih pravnih propisa kojima je trenutno reguliran status stručnih saradnika, u smislu usvajanja odredbi prema kojima bi sve stručne saradnike zaposlene u pravosudnim institucijama u BiH imenovalo Visoko sudsko i tužilačko vijeće.

Izvori

- 1) Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH (integralni tekst); www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 2) Pravilnik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 3) Godišnji izvještaj o radu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH za 2010. godinu; www.hjpc.ba (pristupili 23.05.2011. godine)
- 4) Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2008. do 2012. godine, www.mpr.gov.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 5) Zakon o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca FBiH www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 6) Kodeks sudijske i Kodeks tužilačke etike; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 7) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 8) Osnovni principi o nezavisnosti pravosuđa Ujedinjenih nacija; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 9) Evropska povelja o statusu sudija; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 10) Univerzalna povelja sudija; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)
- 11) Preporuke Vijeća Evrope o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija; www.hjpc.ba (pristupili 16.05.2011. godine)

Biografije autorica

Adisa Zahiragić, rođena u Mostaru, obrazovala se, živi i radi u Sarajevu. Nakon završenog Pravnog fakulteta, radila je u privrednim organizacijama da bi, 1990. godine, bila izabrana na mjesto sudije za prekršaje na Općinskom sudu Novi Grad, a 1994. godine postaje sudija na Općinskom sudu u Sarajevu. Godine 2006., izabrana je za sudiju Kantonalnog suda u Sarajevu. Tokom obavljanja funkcije sudije, radila je na krivičnim predmetima u prvom i drugom stepenu. Početkom 1992. godine, angažuje se u domaćim nevladinim organizacijama (udruženjima građana), u udruženjima koje se bave položajem žena i djece u društvu (UNIJA ŽAR BiH, Centar za žene Sarajevo, Žena 21, Djeca stubovi svijeta), te u međunarodnim organizacijama (Global Childrens Organization iz SAD-a, Balkan Link iz Grčke i Organizacija žena iz Italije). Učestvuje u brojnim međunarodnim projektima vezanim za zaštitu ljudskih prava i izgradnju demokratije u Norveškoj, Njemačkoj, Italiji, Francuskoj, i SAD-u. Kao član delegacije ispred Mreže pravde (2010. godine), učestvovala je u predstavljanju izvještaja sa preporukama u oblasti pravosuđa vezanim za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini na 14. sjednici Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih nacija. Članica je profesionalnih udruženja: Udruženja sudija u BiH, Udruženja sudija u FBiH, Udruženja žena sudija u BiH, /UŽSuBiH/ (predsjednica). Aktivna je u Mreži pravde.

Arijana Ljuca je rođena 15.7.1975. godine u Zenici. Na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu diplomirala je u novembru 1999. godine, a pravosudni ispit je položila na Vrhovnom sudu FBiH u septembru 2002. godine. U periodu od 2000-2002. godine radila je kao sudski pripravnik na Općinskom sudu I u Sarajevu. Nakon položenog pravosudnog ispita u periodu 2002-2003. godina radila je u advokatskoj kancelariji advokata Dragana Mićunovića u Sarajevu, zatim u 2003. godini u Komisiji za ljudska prava pri Ustavnom sudu BiH, te u periodu od sredine 2003 - do kraja 2004. godine radila je u Općinskom sudu za prekršaje Stari grad Sarajevo kao stručni saradnik. Početkom 2005. godine izabrana je za stručnog saradnika na Općinskom sudu u Sarajevu, gdje je od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH u decembru 2006. godine imenovana za sudskog stručnog saradnika. Za dodatnog sudiju imenovana je u februaru 2007. godine, da bi u decembru 2007. godine bila imenovana za redovnog sudiju Općinskog suda u Sarajevu na referatima parnice i porodično-pravnih odnosa, gdje i danas radi kao sudija Porodičnog odjeljenja Općinskog suda u Sarajevu na referatu iz oblasti porodično-pravnih odnosa. Od sredine 2009. godine do kraja 2010. godine bila je aktivan član Suda časti Udruženja žena sudija u BiH, a od početka 2011. godine aktivan je član Udruženja sudija u BiH.

Od 2009. godine **Elma Demir** radi kao projektni menadžer i analitičar u nevladinoj organizaciji Asocijacija za demokratske inicijative (ADI) koja djeluje u oblasti sektora pravde već dugi niz godina, te koordinira rad Mreže pravde u BiH koja okuplja 52 nevladine organizacije. Prethodno je radila kao istraživač/analitičar u Parlamentarnoj skupštini BiH, NATO misiji u BiH, Dartmouth univerzitetu u SAD kao asistent na predmetima iz oblasti istraživanja i akademskog pisanja, kao i pri Institutu za zaštitu informacione infrastrukture pri Dartmouth-u. Radila je kao savjetnik i konsultant na većem broju projekata nevladinih organizacija, političkih partija i javnih institucija. Diplomirala je na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu na Odsjeku politologije, te trenutno završava svoj magisterij na Dartmouth univerzitetu.

Jasmina Omićević rođena je 1979. godine u Banja Luci. Nakon završene gimnazije u Koelnu, SR Njemačka, upisala je Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, gdje je diplomirala 2004. godine. U periodu od 2004. do 2006. godine radila je kao pripravnik u Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo. Nakon položenog pravosudnog ispita, od 2006. do 2007. godine kao stručni saradnik Odjela za parnice u advokatskoj kancelariji „Marić&Co“ d.o.o. Sarajevo postupala je u predmetima iz oblasti građanskog i konkurencijskog prava. Od 2007. godine radi kao stručni saradnik u Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo, a od 2009. godine obavlja i dužnost glasnogovornika tužilaštva. Polaznik je magistarskog studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu –Katedra krivičnog prava- i član Upravnog odbora Udruženja stručnih saradnika i savjetnika u sudovima i tužilaštvima u BiH, te njegov predstavnik u „Mreži pravde“.

Sanela Rondić je rođena je 20.3.1972. godine u Fojnici. Na pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu diplomirala je u oktobru 2000/2001 školske godine, a pravosudni ispit je položila na Vrhovnom sudu FBiH u septembru 2003. godine. U periodu od diplomiranja do 2003. godine radila je kao sudski pripravnik na Općinskom sudu u Sarajevu (tadašnji naziv Općinski sud II u Sarajevu). Nakon položenog pravosudnog ispita radila je u Nevladinoj organizaciji “VAŠA PRAVA”, kasnije, od 2004. godine, na Općinskom sudu u Sarajevu, kao stručni saradnik. U mjesecu oktobru 2008. godine imenovana je za sudiju Općinskog suda u Sarajevu, gdje i danas radi, kao sudija Parničnog odjeljenja Općinskog suda u Sarajevu. Jedan je od osnivača Udruženja stručnih saradnika/savjetnika u Bosni i Hercegovini, tadašnji predsjednik Nadzornog odbora Udruženja. Nakon stupanja na sudijsku funkciju aktivni član Udruženja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini i jedan od osnivača Udruženja žena sudija Bosne i Hercegovine, kao i tadašnji član Koordinacionog odbora Udruženja.

Eliminacija diskriminacije

Pravosuđe i borba protiv diskriminacije

Nedim Jahić

UPP preporuke

31 - Eliminirati diskriminatorne odredbe iz Ustava; usvojiti sveobuhvatne anti-diskriminacijske zakonske propise, uključujući, između ostalog, zaštitu od diskriminacije na osnovu spola ili roda, jačati zaštitu osoba bez državljanstva; te usvojiti mjere koje garantiraju univerzalnu evidenciju rođenih pod svim okolnostima, uključujući romsku djecu (Češka Republika)

32 - Učinkovito regulirati i implementirati norme koje su na snazi u vezi sa zabranom diskriminacije na osnovu rase, roda, invalidnosti ili socijalnog stanja (Argentina)

34 - Za sve ljude garantirati djelotvornu zaštitu od svih oblika diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili spolnog identiteta, te javno osuditi svaki čin nasilja povezan sa takvom diskriminacijom, te krivično goniti odgovorne (Švicarska)

45 - Nastaviti bez odlaganja sa učinkovitom implementacijom zakona protiv diskriminacije usvojenih 2009. godine (Švicarska)

48 - Poduzeti neophodne mjere za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i spolnog identiteta (Francuska)

49 - Izraziti snažno opredjeljenje za zaštitu i zagovaranje fundamentalnih ljudskih prava članova lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih i transrodnih zajednica kao ravnopravnih građana, u skladu sa opredjeljenjima zemlje za međunarodne konvencije (Norveška)

50 - Izmijeniti zakone koji još uvijek sadrže odredbe koje diskriminiraju lezbijke, homoseksualce, transseksualce i biseksualce (Nizozemska)

51 - Poduzeti sve neophodne mjere za osiguranje punog poštivanja postojećih zakonskih propisa za lezbijke, homoseksualce, transseksualce i biseksualce (Nizozemska)

Status preporuka

Preporuka 45 koja traži da se bez odlaganja nastavi sa implementacijom Zakona o zabrani diskriminacije prihvaćen je od strane Bosne i Hercegovine, te se kao takva stavlja u središte pozornosti monitoringa budućih aktivnosti institucija u BiH u domenu borbe protiv diskriminacije.

Preporuke 31, 32, 34, 48 i 50, Bosna i Hercegovina je „djelimično prihvatila“, pravdajući takav odgovor činjenicom da su domaće institucije kroz različite odluke i propise (Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o zabrani diskriminacije, Strategija za sprječavanje i borbu protiv nasilja u porodici), konkretne akcije kroz kampanje za ravnopravnost spolova na Općim izborima 2010, te funkcioniranjem institucije Ombudsmena BiH do sada postigle značajan napredak u konkretnim pitanjima. U kontekstu teme kojom se ova analiza bavi, bitno je naglasiti da se pravosudne institucije i njihov rad ne koriste za primjer napretka u obračunavanju sa diskriminacijom, što upućuje na to da se zakonska rješenja nisu implementirala u segmentu sankcije – prema kršiteljima ljudskih prava.

Na preporuku 51 koja se tiče diskriminacije LGBT populacije, Bosna i Hercegovina odgovara negativno, a na osnovu argumentacije da su njene institucije usvojile Gender akcioni plan i program njegove implementacije, te činjenicom da su zakonskim propisima obuhvatili zabranu diskriminacije na osnovu „seksualne orijentacije i spola“. Dakle, država je odgovorila na preporuku da se implementiraju postojeći zakonski propisi time da ona već ima zakonske propise, a umjesto da prihvati preporuku na osnovu toga što već ima akcioni plan, ona je odbija samim tim dovodeći u sumnju da isti plan može riješiti pitanje koje je Holandija postavila pred BiH u ovoj preporuci.

U domenu pravosudnih institucija, implementacija svih preporuka se zasniva na primjeni sankcija predviđenih prije svega Zakonom o zabrani diskriminacije. Iz tog razloga, ovakav širok spektar navedenih preporuka može se svesti pod jedno pitanje: Da li se Zakon o zabrani diskriminacije implementira, odnosno da li se kršitelji ljudskih prava kažnjavaju u skladu sa sankcijom koju je Zakon predvidio?

II. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Preporuke koje se predmetom monitoringa diskriminacije i primjene antidiskriminacionih propisa, tiču prije svega sudova opće nadležnosti, koji su direktno vezani za primjenu Zakona o zabrani diskriminacije. Ono što je problematično u postojećem propisu jeste činjenica da se kroz njega primjenjuju odredbe parničnog postupka, te da tužilaštvo ne podiže optužnicu po službenoj dužnosti. Dakle, država daje propis, ali ne preuzima odgovornost za njegovu primjenu. Sud je nadležan za slučaj da stranka podigne optužnicu, te se tu pojavljuje drugi problem u njegovoj implementaciji. Osim što država ne preuzima odgovornost u borbi protiv diskriminacije, ne osigurava ni pristup pravdi, uzimajući u obzir da nije donesen Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći. Zbog toga ugrožene skupine i pojedinci ne mogu osigurati sebi adekvatnu pravnu zaštitu, što rezultira minimalnom primjenom Zakona o zabrani diskriminacije. Što se tiče „djelimičnog prihvatanja“ i neprihvatanja preporuka, jedini konačan zaključak jeste da bosanskohercegovačke institucije nisu shvatile ili nisu željele shvatiti šta znači „prihvatanje“ preporuke, te su odbile preuzeti odgovornost za osiguranje ljudskih prava ugroženih, čime dovode u pitanje vladavinu prava u zemlji.

I. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Sastaviti konačan spisak zakona koji trebaju izvršiti izmjene, a u svrhu usklađivanja sa Zakonom o zabrani diskriminacije – *Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH*

Izvršiti ustavne i zakonodavne reforme u svrhu ukidanja diskriminatornih odredaba - *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine*

Donijeti Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kojim bi se osigurao jednak pristup pravdi žrtvama diskriminacije, te na taj način procesuirali kršitelji ljudskih prava, bez obzira na imovinski status tužitelja. – *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine*

Osigurati potporu nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom žrtava diskriminacije – *Vijeće ministara BiH i niži organi izvršne vlasti*

Organizirati konsultacije sa sudovima opće nadležnosti o postojećim prijavama i žalbama po pitanju diskriminacije zaprimljene u uredu institucije Ombudsmena BiH – *Institucija Ombudsmena BiH*

Organizirati širu edukaciju sudija u oblasti primjene Zakona o zabrani diskriminacije – *Centar za edukaciju sudija i tužilaca*

Javni dužnosnici trebaju pozivati na zaštitu ugroženih skupina.

II. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Sudovi u Bosni i Hercegovini nailaze na nizak stepen primjene Zakona o zabrani diskriminacije, prije svega iz:

- 1) Nepoznavanje zakonskih propisa i prava koja iz njih proizilaze od strane građana-žrtava diskriminacije
- 2) Pristup pravdi ograničen na osnovu imovinskog statusa žrtava diskriminacije
- 3) Nedostatak podrške institucija nevladinim organizacijama koje se bave diskriminacijom
- 4) Institucije ne osiguravaju dovoljne garancije zaštite žrtava diskriminacije od viktimizacije
- 5) Nedostatak obrazovnih programa za sudije o primjeni Zakona o zabrani diskriminacije

Posljedice jesu trajna isključenost pojedinih kategorija, pojedinaca i skupina iz društva, onemogućavanje ostvarivanja jednakih prava i jednakih mogućnosti, što otvara prostor za diskriminaciju i eventualno nasilje nad nezaštićenim skupinama, imajući u vidu da institucije države ne reagiraju na njihovu ugroženost.

III. Preporuke nadležnim institucijama

- Osposobljavanje nadležnih lica u pravosudnim institucijama za adekvatnu primjenu antidiskriminacionih propisa
- Veća promocija mogućnosti procesuiranja diskriminacije u javnosti
- Osiguravanje jednakog pristupa pravdi kroz donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći
- Edukacija studenata i mladih pravnika u ovoj oblasti
- Konkretno aktivnosti u zaštiti žrtve i sprječavanju viktimizacije
- Podsticanje javnih dužnosnika na iskazivanje podrške ugroženim skupinama

- Potrebno je organizirati šire konsultacije, sistematski pristupiti edukaciji sudija i lica koja nude besplatnu pravnu pomoć u oblasti borbe protiv diskriminacije, kako bi došlo do primjene antidiskriminacionih propisa, te se na taj način uspješno procesuirali kršioци ljudskih prava.
- Također, pravosudne institucije zbog specifične pozicije žrtve u slučaju diskriminacije, moraju se aktivno uključiti u proces zaštite svjedoka i oštećenih lica, kako bi spriječili već zabilježena odustajanja od procesuiranja uslijed viktimizacije.

Izvori

Komentar Zakona o zabrani diskriminacije sa objašnjenjima i pregledom prakse u uporednom pravu (Kadribašić, Vehabović, Izmirlija)

Presuda Općinskog suda u Mostaru

Izveštaj udruženja „Vaša prava BiH“ <http://www.vasaprava.org/?p=1001#more-1001>

Izveštaj udruženja „Prava za sve“ http://www.rightsforall.ba/bos/dw/KB_Diskriminacija.pdf

Odgovori Institucije Ombudsmena BiH

Sankcionisanje govora mržnje

Srđan Dizdarević

UPP preporuka	33 - Strogo primjenjivati krivično-pravne odredbe koje se odnose na govor mržnje i krivična djela iz mržnje, te povesti kampanje za podizanje svijesti i promoviranje tolerancije. (Češka Republika)
----------------------	--

Status preporuke	Preporuka nije prihvaćena.
-------------------------	----------------------------

I. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Preporuka podrazumijeva da će pravosudni organi procesuirati govor mržnje i krivična djela iz mržnje. Neprihvatanje preporuke ima izrazito negativne posljedice na stanje ljudskih prava u BiH. Nekažnjivost govora mržnje ohrabruje etnički i vjerski motivisano nasilje, sve oblike rasne, etničke i vjerske diskriminacije i netolerancije.

II. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Preporuka ukazuje na neophodnost primjene postojećih krivičnih zakona tako što će pokretati postupke i što će se sankcionisati govor mržnje i krivična djela bazirana na mržnji.

I. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Nadležne institucije su tužilaštva, a potom i sudovi na svim nivoima. Preporuka nije shvaćena na odgovarajući način te se uopće ne primjenjuje. Nesprovođenje ove preporuke ohrabruje najčešće i najgrublje pojave kršenja ljudskih prava i sloboda, a posljedica su neadekvatnog funkcionisanja pravosuđa i činjenice da ono u osnovi nije nezavisno od centara političke moći.

Preporuke nadležnim institucijama

Tužiocima bi morali prepoznati u javnom disursu sve ono što znači govor mržnje i zapaljivi govor. I u medijima postoji dovoljno elemenata za pokretanje postupka na ovoj osnovi, ali je za to potrebna volja, odnosno nezavisan stav pravosuđa,

uključujući slučajeve kada jezik mržnje i zapaljivi govor koriste visokopozicionirani političari ili vjerski lideri.

Izvori

Prije svega, ovaj izvještaj se temelji na nedostatku informacija i statističkih podataka u ovoj oblasti. Naime, statistike ne sadrže rubrike iz kojih bi se moglo jasno vidjeti koji je odnos pravosuđa prema ovim problemima.

U Izvještaju Obudsmena BiH za 2010. g., primjera radi, pritužbe ombudsmenima su razvrstane prema odjelima ureda, prema uredima, a druga podjela je prema potencijalnim kršiteljima -uprava, policija, pravosuđe, imigracija i azil. Nema, dakle, vidno iskazanih pokazatelja o pojavama jezika mržnje i nedjela počinjenih iz mržnje.

Jedino su nalazi nevladinih organizacija - Helsinškog komiteta u BiH, Koalicije NVO za UPR i nekih stranih organizacija, kao što je Human Rights Watch - koncipirani na prepoznavanju pojave i ocjeni njenih efekata kako na stanje u pravosuđu tako i općenito na stanje ljudskih prava u BiH.

Pristup pravdi manjinama

Maja Šoštarić

UPP preporuke

74 - Implementirati reforme neophodne za poboljšanje učinkovitosti pravosudnog sustava kako bi se garantiralo pravo na pravično suđenje, posebice kako bi se garantirao pristup sudu i adekvatno korištenje suda za jezične manjine. (Meksiko)

79 - Poboljšati slabe upravne i pravosudne sisteme koji postavljaju prepreke zaštiti prava pripadnika vjerskih manjina. (Sjedinjene Američke Države)

Status preporuka

Obje gore navedene preporuke nisu prihvaćene od strane Vijeća ministara BiH. U obrazloženju se navodi da je Ustavom i zakonima BiH svim građanima osiguran princip korištenja jezika i pisma. Isto tako se garantira pravo strankama koje ne poznaju jezik na kojem se vodi postupak, da isti prate uz pomoć tumača, i prema obrazloženju Vijeća ministara, ovo pravilo se izuzetno rijetko krši u praksi. Svi građani, uključujući i pripadnike vjerskih manjina, uživaju isti oblik zaštite administrativnog i pravosudnog sustava.

I. Značaj preporuka za pravosuđe u BiH

U BiH je vrlo teško definirati manjinske skupine. U svojoj Preambuli, Ustav BiH, ujedno i Aneks IV. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH (Dayton, 1995.), spominje Bošnjake, Hrvate i Srbe kao konstitutivne narode, potom «Ostale», te, na trećem mjestu, građane Bosne i Hercegovine. Nadalje, u BiH postoji i 17 službenih manjinskih etničkih skupina: Albanci, Crnogorci, Česi, Talijani, Židovi, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Turci i Ukrajinci. Važno je dakle prepoznati da u BiH postoje klasične (upravo navedene) nacionalne manjine, ali i takozvane «konstitutivne manjine» - pripadnici konstitutivnih naroda koji su brojčano manje zastupljeni na određenom dijelu BiH teritorija. Radi se o Bošnjacima i Hrvatima u Republici Srpskoj te Srbima u Federaciji.

U BiH je u brojnim aspektima života i djelovanja pojedinca presudna njegova ili njezina etnička pripadnost. Prava pojedinaca se nadovezuju na kolektivna prava naroda. Ovo vrijedi i za pripadnike nacionalnih manjina, ali i, Prema Članku II.

Ustava BiH, svi građani BiH imaju potpuno jednaka prava i slobode – konstitutivni narodi dakle ne bi trebali imati veća prava od Ostalih i neopredijeljenih. Ovo u praksi nije uvijek slučaj, kako se pokazalo presudom Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) u slučaju Sejdić i Finci protiv BiH od 22.12.2009. godine. Nažalost, situacija se dodatno komplicira činjenicom da niti konstitutivni narodi nisu nužno jednaki među sobom – u entitetima, kantonima ili općinama u kojima su malobrojni, i oni su često predmetom diskriminacije većinskog ili većinskih konstitutivnih naroda. Presuda ESLJP u slučaju Ilijaza Pilava, Bošnjaka, iz Republike Srpske koji je taj entitet tužio jer se na osnovu mjesta prebivališta ne može kandidirati za bošnjačkog člana Predsjedništva, još se očekuje. Stoga u trenutku kad se BiH nalazi pred velikim izazovima formiranja vlasti, potencijalnih (i nužnih) ustavnih promjena te prevladavanja unutrašnjih kriza, pitanje pristupa pravosuđu nacionalnih i konstitutivnih manjina od velike je važnosti. Nažalost, preporuke su nedovoljno precizno definirane i ostavljaju mjesta brojnim pitanjima i nedoumicama. Ovaj izvještaj je pisan imajući na umu gore spomenutu distinkciju između nacionalnih i konstitutivnih manjina, te uzevši u obzir njihove različite vjerske i jezične pripadnosti.

II. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Za razliku od primjerice Kosova, gdje je pojam većine i manjine prilično jasno određen, u BiH se, u svrhu analize pristupa pravosuđu jezičnih i vjerskih manjina, ponajprije mora precizirati tko su one. Kako je gore već navedeno, to nije nimalo jednostavan zadatak. Zakon o zaštiti prava nacionalnih manjina (Službeni glasnik BiH, 02/04) definira nacionalnu manjinu kao skupinu državljana BiH koji «ne pripadaju nijednom od tri konstitutivna naroda, a sačinjavaju je ljudi istog ili sličnog etničkog porijekla, iste ili slične tradicije, običaja, vjerovanja, jezika, kulture i duhovnosti i bliske ili srodne povijesti i drugih obilježja». Ovaj zakon ne govori o pravu na jednak pristup pravosudnim institucijama za sve građane, već samo spominje općenitu obveznu zabranu diskriminacije, kao i pravo pojedinca na upotrebu vlastitog jezika i pisma. Ne precizira se pobliže kontekst ostvarivanja ovih prava.

Nacionalne manjine su ujedno i jezične manjine (bosanski jezik nije službeni jezik niti jedne od 17 gore navedenih manjina). Podudarnost nacionalnih i vjerskih manjina već je teže odrediti zbog izrazito složene etničke strukture BiH: primjerice, Židovi su i nacionalna i vjerska manjina na čitavom BiH teritoriju; Turci su nacionalna manjina u BiH, ali su vjerska manjina u Republici Srpskoj; Nijemci ili Talijani su vjerske manjine i u Federaciji i u Republici Srpskoj; Rusi

i Rusini su nacionalna manjina u cijeloj BiH, ali su vjerska manjina samo u Federaciji BiH.

Još je kompliciranije govoriti o pristupu pravosuđu za konstitutivne manjine. U tom kontekstu se možemo primjerice zapitati: Imaju li muslimani jednaka prava na sudovima RS kao i nemuslimani? Jeli Srbima pred sudovima u Federaciji BiH u praksi omogućeno da svu parničnu dokumentaciju čitaju na ćirilici i na srpskom jeziku? Koliko je Hrvatima ispoštivano ustavno pravo na upotrebu hrvatskog jezika pred sudovima u oba entiteta, budući da su najmalobrojniji od sva tri konstitutivna naroda?

Može se govoriti o nekoliko indikatora pristupa pravosuđu za manjine:

- Fizički pristup sudovima i ostalim pravosudnim institucijama
- Mogućnost zapošljavanja u pravosudnim institucijama za manjine
- Pravo na upotrebu vlastitog jezika i pisma, te eventualnog tumača, pri sudskim procesima
- Diskriminacija na osnovu etničke, jezične ili vjerske pripadnosti u svakodnevnom ophođenju sa strankama na sudovima
- Diskriminacija na osnovu etničke, jezične ili vjerske pripadnosti u građanskom i kaznenom pravosuđu (pristrasnost na etničkoj, jezičnoj ili vjerskoj osnovi)

Izrazito bi složeno bilo sistematizirati ove indikatore za teritorij čitave BiH, pa čak i za pojedinačne entitete i Brčko Distrikt, iz razloga što je BiH politički i etnički vrlo heterogena država. Ne čudi stoga da se domaće nevladine organizacije, a isto tako i međunarodne institucije i organizacije prisutne u BiH, vrlo rijetko bave gore navedenim pitanjima.

III. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Institucije zadužene za provođenje preporuke su:

- Parlamentarna skupština BiH (izmjene Ustava i postojećih zakona);
- Izvršna vlast (Vijeće ministara; entitetske vlade);
- Sudovi (na državnoj i entitetskoj razini), kao i državna i entitetska tužilaštva;
- Međunarodne organizacije, kao i domaće organizacije civilnog društva.

Kada je u pitanju realizacija mjera od strane navedenih nadležnih institucija, stanje je sljedeće:

1. U BiH još uvijek nije implementirana presuda ESLJP u predmetu Sejdić-Finci, koja se tiče direktno pristupa pravdi nacionalnih manjina, a potom i indirektno pristupa pravdi svih građana BiH.
2. BiH, od 2008. godine, ima Vijeće nacionalnih manjina pri Parlamentarnoj skupštini. Od 2007. slično vijeće (Savjet nacionalnih manjina) ima i Republika Srpska, a od 2009. Vijeće nacionalnih manjina postoji i u Federaciji BiH. Ova vijeća imaju isključivo savjetodavnu ulogu i ne donose odluke u izvršnoj vlasti.
3. Većinom nisu javno dostupni statistički podaci o etničkoj strukturi zaposlenih u sudovima u oba entiteta, te nije poznato kakve su mogućnosti zapošljavanja u sudovima i pravosudnim institucijama BiH. Ministarstvo pravde FBiH je, recimo, u 2010. godini imalo 10% zaposlenih pripadnika srpskog naroda, dok je 51% pripadnika bilo iz redova bošnjačkog naroda, a 39% pripadnika hrvatskog naroda. Ostalih nije bilo.
4. Prema saznanjima autorice izvještaja, ne postoje dokumenti o predmetima ili analize eventualnih slučajeva diskriminacije stranaka – pripadnika/ca etničkih, vjerskih i jezičnih manjina u svakodnevnom prometu na sudovima, kao niti o potencijalnoj diskriminaciji osumnjičenih u građanskim i kaznenim predmetima na osnovu manjinskog statusa. Iz toga je razloga teško govoriti o generalnom stanju provedbe ovih UPP preporuka.

IV. Preporuke nadležnim institucijama

Vijeću ministara BiH i entitetskim vladama:

- O snažiti vijeća nacionalnih manjina za sudjelovanje u izvršnoj vlasti kako bi jednostavnije nadzirala poštivanje ljudskih prava, konkretno pristup pravosuđu, za sve nacionalne manjine u BiH.

Parlamentarnoj skupštini BiH:

- Raditi na postupnim, ali sveobuhvatnim ustavnim promjenama, koje će garantirati jednaka prava svim građanima BiH, a time i iz prakse potisnuti koncept konstitutivnih manjina.

Sudovima i tužilaštvima u BiH:

- Svim građanima omogućiti pravo na pravedni sudski postupak, bez obzira na vjeru, jezik ili nacionalnu pripadnost.
- Biti transparentniji u objavi statističkih podataka o etničkoj, vjerskoj i jezičnoj pripadnosti zaposlenih u pravosudnim institucijama, kako bi se stekla vjerodostojna slika o eventualnoj diskriminaciji pri zapošljavanju.

Međunarodnim organizacijama i civilnom društvu u BiH:

- Provesti opsežnu analizu teorije i prakse pristupa pravdi za manjine u BiH, imajući u vidu dvojaki koncept manjina te nepostojanje ozbiljnijih analiza u ovom području. Bavljenje problemima eventualne diskriminacije nacionalnih i konstitutivnih manjina pred pravosuđem BiH lako može biti primijenjeno na sve tipove diskriminacije.

Izvori

Biro za ljudska prava Tuzla (2010), “Sve o nacionalnim manjinama”. Tuzla, 2010.

Europski sud za ljudska prava (2009), “Presuda Sejdić i Finci protiv BiH”, broj 27996/06 and 34836/06a, Strasbourg, 22.12.2009.

Federalno ministarstvo pravde (2010): “Godišnji pregled aktivnosti 2009.” Sarajevo, 2010.

International Aid Network: Kosovo Info Web Portal. http://www.ian.org.rs/kosovo-info/srpski/izvestaji/deveti/94pristup_pravosudju.htm, zadnji pristup: 15.5.2011.

Kukić, S. (2001), “Položaj nacionalnih i vjerskih manjina u Bosni i HercegoviniW. Politička misao, Vol XXXVIII, (2001.), br. 3, str. 122–137. Zagreb, 2001.

OSCE BiH, “National minorities”, <http://www.oscebih.org/Default.aspx?id=53&lang=EN>, zadnji pristup: 19.4.2011.

Biografije autora

Maja Šoštarić je rođena 29.9.1985. u Slavonskom Brodu (Republika Hrvatska). Magistrirala je političku ekonomiju na Ekonomskom fakultetu u Beču (Wirtschaftsuniversität Wien) i doktorirala političke znanosti 2009. godine na Sveučilištu Beč (Universität Wien). Disertacija joj se fokusira na primjenu političko - ekonomskog modela japanske razvojne države poslije Drugog svjetskog rata u zemljama poratne bivše Jugoslavije. Provela je vrijeme istražujući za disertaciju u Osaki (Japan) i Parizu (Francuska). Uz to je i završila poslijediplomski studij na Diplomatskoj akademiji u Beču, s posebnim fokusom na ljudska prava na Balkanu - BiH i Kosovo. Maja Šoštarić radila je u Ženevi u Predstavništvu Malteškog reda pri UN-u i Bruxellesu u Centru za europske političke studije - CEPS i u Međunarodnoj kriznoj grupi (ICG). Trenutno je asistent na projektu Integracije roda u sektor sigurnosti BiH Ženevskog centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF), Udruženja Žene ženama i Atlantske inicijative u Sarajevu. Također, surađuje i s Međunarodnom kriznom grupom u Sarajevu kao praktikant - asistent za Balkan. Intenzivno radi na nekoliko publikacija o ljudskim pravima u BiH i na Kosovu.

Nedim Jahić, student je III godine Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Kao projekt koordinator realizirao je program "Mladi za pravdu", unutar kojeg je okupljeno 100 studenata prava iz cijele zemlje i koji radi na kreiranju novih rješenja za reformu pravosuđa, te program "Borba protiv diskriminacije" sa ciljem podizanja svijesti građana i obrazovanja budućih pravnika o Zakonu o zabrani diskriminacije. Ispred Evropskog udruženja studenata prava u BiH učestvovao je na izradi UPP i CERD izvještaja od strane neformalne koalicije, a ranije je bio uključen u više različitih programa Inicijative mladih za ljudska prava koja su se doticala problema primjene međunarodnih i domaćih propisa u polju zaštite ljudskih prava. Učestvovao je na sjednici Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih nacija o Univerzalnom periodičnom pregledu, u svojstvu izvještača ispred Mreže pravde BiH. Danas je šef odjela za debatu i retoriku pri Udruženju studenata prava, piše za više različitih web-portala, te je aktivan član Inicijative mladih za ljudska prava u BiH.

Srdan Dizdarević je rođen u Sarajevu 1952. godine. Diplomirao na Filozofskom fakultetu. Osnivač i dugogodišnji predsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH. Trenutno obavlja dužnost direktora Kuće ljudskih prava u Sarajevu.

Tranzicijska pravda

Razvoj strategije tranzicijske pravde za BiH

Branko Todorović

UPP preporuka

77 – II dio – Formulirati i usvojiti nacionalnu strategiju u pogledu tranzicijske pravde. (Švicarska)

Status preporuke

Bosna i Hercegovina je djelomično prihvatila navedenu preporuku s obrazloženjem da je Strategija tranzicijske pravde u BiH u procesu izrade. Naime, Vijeće Ministara BiH je u januaru 2010. godine donijelo odluku o imenovanju Ekspertne radne grupe (ERG) za izradu Strategije tranzicijske pravde u BiH, te je krajem marta 2010. godine zvanično imenovalo članove ERG i rad na Strategije je otpočet. Planom i programom ERG predviđeno je da se do kraja ljeta 2011. izradi nacrt strateškog dokumenta, te da se taj tekst proslijedi na usvajanje državnoj vladi, te vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH. Proces izrade dokumenta je još uvijek u toku u kojem sudjeluju predstavnici državnih i entitetskih institucija.

V. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Strategija tranzicijske pravde u BiH je indirektno povezana sa pravosudnim sistemom. Odlukom Vijeća Ministara BiH ali i programom rada ERG predviđeno je, da će ovaj streteški dokument obuhvatiti tri međunarodno priznata stuba tranzicijske pravde, ali da se neće eksplicitno baviti prvim stubom, tj krivičnom pravdom, jer je taj dio već obuhvaćen Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina, koja je usvojena još u decembru 2008. godine. Strategija Tranzicijske pravde će se baviti *kazivanjem istine, reparacijama i memorijalima i institucionalnim reformama*. Međutim, obzirom da se značajno kasni sa implementacijom Akcionog plana iz Državne startegija za rad na predmetima ratnih zločina, nacrt Strategije o tranzicijskoj pravdi takođe tretira neka pitanja, koja su vezana za rad na predmetima ratnih zločina. Dalje, nacrt Strategije tranzicijske pravde uključuje i elemente vezane za pravosudni sistem iz oblasti reparacije, rehabilitacije i institucionalnih reformi.

Obzirom da Strategija tranzicijske pravde obuhvata niz mjera i aktivnosti, koje su usmjerene ka sistemskom i dugoročnom rješavanju posljedica rata za različite grupacije društva u BiH, njeno neusvajanje ili neimplemetiranje bi moglo imati

vrlo ozbiljne posljedice za direktne žrtve rata i njihove porodice sa jedne strane, ali i za BH društvo u cjelini sa druge strane, jer bi neusvajanjem Strategije tranzicijske pravde krucijalna pitanja kao što su reparacije, rehabilitacija, memorijali, pitanje civilnih žrtava rata ostala nerješena kao i pitanje šireg društvenog narativa o dešavanjima u BiH u periodu 1992-1995.

I. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Preporukom je navedeno da je neophodno formulirati i usvojiti nacionalnu Strategiju tranzicijske pravde u BiH. Pored procesa formulisanja ovog dokumenta, koji je u toku, druga mjera unutar ove preporuke jeste proces usvajanja koji treba uslijediti tek nakon što se finalizira tekst Strategije i preda vladama na usvajanje.

I. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Nadležnost za provedbu ove preporuke, a u skladu sa Odlukom Vijeća Ministara BiH, ima Ministarstvo pravde BiH i Ministarstvo za ljudska prava BiH. Kao što je već navedeno, rad na izradi Strategije tranzicijske pravde je još uvijek u toku a finalni nacrt dokumenta bi trebao biti gotov krajem juna 2011. godine, nakon čega će biti predat nadležnim vladama na usvajanje. ERG intenzivno radi na izradi finalnog dokumenta, koji, po odluci VM mora sadržati i odgovarajući Akcioni plan, podjelu nadležnosti i finansijske okvire za provedbu Strategije.

I. Preporuke nadležnim institucijama

Obzirom da je implementacija preporuke u toku, sugerišemo sljedeće:

- Ekspertna radna grupa (ERG) da intenzivno nastavi raditi na finaliziranju nacrtu Strategije tranzicijske pravde u BiH sa propratnim Akcionim planom i i finansijskim okvirom za provedbu Strategije u skladu sa zadatim rokovima;
- Ministarstvo pravde BiH zajedno sa ERG da izradi i sprovede javnu kampanju u cilju povećanja informacije o postojanju inicijative za izradu Strategije tranzicijske pravde te obezbjeđivanje podrške javnosti za usvajanje iste;
- Vlade BiH, entiteta i Brčko distrikta BiH da usvoje Strategiju tranzicijske pravde u BiH sa pratećim planovima;
- Ministarstva finansija da obezbjede sredstva u budžetu za 2012. godinu za provedbu Strategije, te da naprave finansijsku projekciju za provedbu Strategije i za naredne godine;

- Nadležna ministarstva na državnom i entitetskom nivou te institucije u Brčko distriktu BiH da usklade svoje djelovanje sa preporukama definisanim Strategijom kako bi se osigurala njena što potpunija implementacija.

Izvori

Zapisnik sa 9. sastanka ERG, Mostar 21.04.2011.

Razgovor sa Aleksandrom Letić i Goranom Šimićem, zamjenicima predsjedavajuće Ekspertne radne grupe Vijeća Ministara BH, april 2011.god o dosadašnjim aktivnostima ERG

Razgovor sa Draganom Popovićem, konsultant procesa izrade Strategije tranzicijske pravde u BiH, april 2011.god.

Proces izrade Državne strategije tranzicijske pravde BiH, www.undp.ba

Odluka o osnivanju ERG za izradu Državne strategije tranzicijske pravde, 21.01.2010. god. www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica

Provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina

Maja Šoštarić

UPP preporuka	77 - prvi dio: Nastaviti sa implementacijom nacionalne strategije u vezi sa ratnim zločinima što je prije i učinkovitije moguće. (Švicarska)
Status preporuke	Bosna i Hercegovina je djelomično prihvatila navedenu preporuku. Prema odgovoru Vijeća ministara BiH, provođenje Strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina prati Nadzorno tijelo koje je uspostavljeno 2009. i redovno održava sastanke. Uveden je sustav redovnog izvještavanja od strane tijela koja provode strateške mjere. Utvrđen je broj predmeta i osoba koje su počinile ratne zločine, kao i struktura tih predmeta.

II. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

U ratu 1992-1995.godine, Bosna i Hercegovina je pretrpjela ogromne ljudske i materijalne štete. Velika razaranja i masovna ubojstva na teritoriju BiH ostavila su jasne posljedice na sve građane. Stoga, dok god se BiH ne obračuna s vlastitom prošlošću, mogućnosti za njezin sveopći napredak i više su nego ograničene. Velik broj neriješenih slučajeva, sporo procesuiranje predmeta, konflikt u nadležnostima između države i entiteta te jasni nedostaci u ljudskim i infrastrukturnim kapacitetima za procesuiranje upućivali su i danas upućuju na nužnost izrade jedinstvene strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Iz tih je razloga donošenje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina 2008. godine bio izrazito pohvalan korak za BiH u procesu suočavanja s vlastitom prošlošću. Obzirom da tužilaštva i sudovi u BiH koji su bili nadležni za procesuiranje predmeta ratnih zločina do 2008. godine nisu ispunili očekivane rezultate, ukazala se potreba za donošenjem Strategije. Strategija je postavila pred tužilaštva i sudove, kao i sve druge subjekte koji sudjeluju u procesuiranju predmeta ratnih zločina, određene ciljeve, a Nadzorno tijelo ima zadatak koordinirati ostvarivanje tih ciljeva.

III. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina je usvojena 29.12.2008. godine na 71. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Ministarstvo pravde BiH je potom zadužilo radnu grupu stručnjaka za izradu ove Strategije. Ciljevi Državne strategije su sljedeći:

- procesuirati najsloženije i najprioritetnije predmete ratnih zločina u roku od sedam godina, a ostale predmete ratnih zločina u periodu od petnaest godina od usvajanja Strategije;
- na nivou Suda BiH i Tužilaštva BiH centralizirati i ažurirati evidenciju o svim predmetima ratnih zločina koji se nalaze pred pravosuđem BiH;
- osigurati funkcionalan mehanizam upravljanja predmeta ratnih zločina, odnosno njihovog provođenja u koordinaciji državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta i Brčko Distrikta BiH;
- prioritarno procesuirati počinitelje ratnih zločina Sudom BiH uz pomoć usuglašanih kriterija za selekciju predmeta i njihovo rangiranje po važnosti;
- ujednačiti sudsku praksu u predmetima ratnih zločina kako bi se osigurala pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom;
- jačati kapacitete pravosuđa i policije u čitavoj BiH za rad na predmetima ratnih zločina;
- osigurati adekvatnu financijsku podršku svih relevantnih institucija za efikasnu provedbu Strategije;
- osigurati efikasniju regionalnu suradnju po pitanju predmeta ratnih zločina; te
- osigurati zaštitu, podršku i isti tretman svih žrtava i svjedoka u postupcima pred svim sudovima u BiH.

Važno je naglasiti da se Strategija ne bavi predmetima nestalih osoba, kao niti pitanjima reparacije (odštete) za žrtve ratnih zločina. Državna strategija razlikuje predmete koji su zaprimljeni u rad nakon 1. ožujka 2003. godine od kada je utvrđena nadležnost Suda i Tužilaštva BiH nad predmetima ratnih zločina (grupa I) te predmete koji su zaprimljeni u rad prije 1. ožujka 2003. godine (grupa

II), nad kojima je utvrđena nadležnost entitetskih sudova. No, ukoliko se kod predmeta iz grupe II radi o složenim predmetima ratnih zločina, nadležnost se prenosi na Sud i Tužilaštvo BiH. Jesu li predmeti dovoljno složeni i prioritetni da bi se prenijeli na državni nivo, određuju Sud i Tužilaštvo BiH pomoću niza kriterija iz Aneksa A iz Državne strategije. Ovi kriteriji su poprilično široki i nejasni, a kantonalna tužilaštva u Federaciji te okružna tužilaštva u Republici Srpskoj Tužilaštvu BiH ne dostavljaju redovito predmete na ocjenjivanje. Obzirom da je proteklo već dvije i pol godine od donošenja Strategije, upitno je hoće li se uspjeti ispoštivati svi zadani rokovi.

IV. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Institucije zadužene za provođenje preporuke su:

- Sud BiH (Odjel za ratne zločine) te niži sudovi, kao i državna i entitetska tužilaštva (procesuiranje ratnih zločina),
- Policija u oba entiteta (istražne radnje u predmetima ratnih zločina),
- Nadzorno tijelo za praćenje implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (nadzor provođenja Strategije).

Kada je u pitanju realizacija mjera od strane navedenih nadležnih institucija, situacija je sljedeća:

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 19.03.2009. godine donijelo Odluku o uspostavi Nadzornog tijela za praćenje provedbe Strategije. Odluka je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 92/09 od 30.11.2009. godine i 15/10 od 01.03.2010. godine.

Nadzorno tijelo čini devet članova: Milorad Novković (VSTV BiH), predsjednik Nadzornog tijela; Jusuf Halilagić (Ministarstvo pravde BiH) zamjenik predsjedavajućeg Nadzornog tijela; Janko Velimirović (Ministarstvo pravde Republike Srpske); Zekerija Mujkanović (Pravosudna komisija BD BiH.); Hidajet Halilović (Federalno ministarstvo pravde FBiH); Sead Lisak (Ministarstvo sigurnosti BiH); Vlatko Dugandžić (Ministarstvo financija i trezora BiH); Pero Ivošević (Federalno ministarstvo financija FBiH); te Danijela Novković (Ministarstvo financija Republike Srpske). Do danas je Nadzorno tijelo održalo dvadeset sastanaka i donijelo veći broj zaključaka sa kojim su upoznate sve relevantne institucije za procesuiranje predmeta ratnih zločina.

Zadaci Nadzornog tijela u skladu sa članom 3. gore spomenute Odluke su:

- usmjeravanje rada svih organa zaduženih za provođenje strateških mjera;
 - procjena ostvarenih rezultata u odnosu na očekivane;
 - davanje uputstava za poboljšanje provedbe Strategije;
 - predlaganje mjera za unaprjeđenje stepena realizacije strateških aktivnosti;
 - odlučivanje o načinu sudjelovanja predstavnika civilnog društva, medija i međunarodnih organizacija u procesu praćenja provođenja Strategije, te
 - kvartalno izvještavanje Vijeća ministara BiH o provedenim mjerama.
1. Sastancima Nadzornog tijela redovito prisustvuju i predstavnici OSCE-a, OHR-a, veleposlanstva SAD-a u BiH, EUSR-a i UNDP-a. Isto tako, i policija je uključena u provedbu Strategije u području istražnih radnji kod krivičnih djela ratnih zločina. Nažalost, zbog nedostatka suradnje, zadaci policije koji proizlaze iz Strategije nisu u potpunosti ispunjeni. Policija je tako naglasila potrebe za kadrovskim jačanjem ili materijalnim opremanjem. Primjerice, kadrovska popunjenost u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu BiH (SIPA) za potrebe procesuiranja ratnih zločina iznosi samo 60%.
 2. Teoretski i prema dosadašnjoj dinamici provedbe Strategije, moguće je ispuniti cilj da se procesuiranje najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina obavi u roku od sedam godina, a procesuiranje ostalih predmeta ratnih zločina obavi u periodu od 15 godina od usvajanja Strategije, ukoliko sva tijela odgovorna za provođenje Strategije ozbiljno pristupe njenoj implementaciji. Još uvijek je velika nepoznanica broj predmeta koji će po prestanku rada Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije biti ustupljen Tužilaštvu BiH, odnosno Sudu BiH.
 3. Nije došlo do zastoja u radu Tužilaštva BiH i Suda BiH, unatoč provedenom procesu zamjene međunarodnih tužilaca i sudaca domaćim sucima i tužiocima. Visoko sudske i tužilačke vijeće BiH je u veoma kratkom vremenu popunilo pozicije međunarodnih tužilaca i sudaca domaćim sucima i tužiocima.
 4. Veliki problem Suda BiH i Tužilaštva BiH su prostorno-smještajni kapaciteti. Drugim riječima, postojeća infrastruktura u ove dvije institucije apsolutno je nezadovoljavajuća. Nadzorno tijelo, zajedno s glavnim tužiocem Tužilaštva BiH i predsjednicom Suda BiH te međunarodnim organizacijama i institucijama, poduzima određene aktivnosti, ali konačna odluka ostaje na državnim institucijama izvršne vlasti.

5. Na nivou tužilaštava i sudova u BiH je ustrojena i potpuno ažurirana evidencija o svim predmetima ratnih zločina koji se nalaze pred pravosuđem u BiH. Na osnovu obrađenih podataka prikupljenih od svih sudova i tužilaštava u BiH, uspostavljena je i Jedinствена база podataka koja sadrži podatke o ukupnom broju neriješenih predmeta ratnih zločina. Zaslužni za uspostavu Jedinствене базе su Nadzorno tijelo i Tužilaštvo BiH.
6. Zauzeti su i zajednički stavovi po pitanju naslijeđene prakse nadležnosti tužilaštava prilikom ekshumacija grobnica i identifikacija ekshumiranih osoba. Također je dogovoreno i međusobno ustupanje predmeta ratnih zločina prema mjesnoj nadležnosti, te je proces ustupanja predmeta ratnih zločina mjesno nadležnim tužilaštvima završen do kraja 2010.
7. Nadzorno tijelo, zajedno sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH, je glavnim tužiocima svih nivoa postavilo zahtjev da procesuiranje predmeta ratnih zločina mora imati prioritet u odnosu na sve ostale vrste predmeta u tužilaštvima. Predmeti iz grupe II (zaprimljeni prije 1. ožujka 2003. godine) još uvijek se klasificiraju prema složenosti. Proces dostavljanja predmeta od strane kantonalnih i okružnih tužilaštava Tužilaštvu BiH teče poprilično sporo. Sva tužilaštva u BiH su donijela Plan rješavanja predmeta ratnih zločina i ovi planovi su dostavljeni VSTV-u BiH koje na osnovu izvještaja prati realizaciju planova.
8. Kako bi se osigurala pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom, nadležne pravosudne institucije se bave problematikom ujednačavanja sudske prakse u predmetima ratnih zločina. To nije jednostavan zadatak s obzirom na kompliciranu legislativu na nivou BiH, entiteta i Brčko distrikta BiH. U tom su kontekstu održana dva sastanka u Sudu BiH s predstavnicima vrhovnih sudova Federacije BiH i Republike Srpske i Apelacijskog suda Brčko Distrikta BiH.
9. U svrhu ujednačavanja sudske prakse, na prijedlog Nadzornog tijela izmijenjen je Kazneni zakon BiH te je dopunjen člankom 180. koji se odnosi na individualnu i zapovjednu odgovornost. Ove izmjene će utjecati na lakše procesuiranje predmeta ratnih zločina, a što će se odraziti i na sveukupnu efikasnost.
10. Nakon usvajanja Strategije i formiranja Nadzornog tijela poboljšana je regionalna suradnja u procesuiranju predmeta ratnih zločina. Međutim, potrebni su daljnji napori i koordinacija jer se određeni broj predmeta ratnih zločina

čina procesuiru u više država paralelno, što usporava rješavanje predmeta. U posljednjih šest mjeseci 2010. godine potpisani su sljedeći međunarodni ugovori:

- Ugovor između BiH i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između BiH i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u krivičnim i građanskim stvarima;
 - Ugovor između BiH i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između BiH i Srbije i Crne Gore o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima;
 - Ugovor između BiH i Republike Hrvatske o izmjenama Sporazuma između BiH i Republike Hrvatske o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima;
 - Ugovor između BiH i Crne Gore o pravnoj pomoći u krivičnim i građanskim stvarima;
 - Ugovor između BiH i Crne Gore o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima.
11. Nadzorno tijelo je od Tužilaštva BiH zatražilo da izvrši kategorizaciju svih predmeta u radu s obzirom na njihovu složenost i prioritet u procesuiranju. Tužilaštvo BiH je shodno tomu u studenom 2010. godine i izvršilo kategorizaciju svih predmeta ratnih zločina. Zločini su podijeljeni u dvije kategorije prema dužini procesuiranja navedenoj u Strategiji (7 ili 15 godina). Kategorizacija je uspješno izvršena i prema podacima koje je Nadzornom tijelu dostavilo Tužilaštvo BiH, trenutno postoji 215 predmeta s više od 973 osumnjičene osobe u kategoriji predmeta s rokom procesuiranja od 7 godina, te 309 predmeta s više od 692 osumnjičene osobe u kategoriji predmeta s rokom procesuiranja od 15 godina.
12. Kada je u pitanju procesuiranje predmeta ratnih zločina, postoji nekoliko projekata koji se trenutno realiziraju u svrhu efikasnije provedbe Strategije:
- Podrška procesuiranju predmeta ratnih zločina u BiH, s ciljem unaprjeđenja kapaciteta za neometano provođenje istrage, optuživanje i suđenje u predmetima ratnih zločina u BiH, s naglaskom na poboljšanje efikasnosti rada tužilaca (nadležnost za izradu i mjerenje indikatora efikasnosti tužilaca ima Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH);

- Podrška pravosuđu BiH, s ciljem jačanja kapaciteta kantonalnih i okružnih sudova za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Posebna pažnja će biti posvećena sigurnosti, zaštiti, podršci i jednakom tretmanu svih žrtava i svjedoka u postupcima pred ovim sudovima;
- Podrška u prijenosu znanja i dokumentacije iz Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije domaćem pravosuđu u predmetima ratnih zločina;
- Osim Jedinствene baze, odnosno centralizirane evidencije zločina za potrebe Strategije, u okviru projekta „Uspostava baze podataka predmeta ratnih zločina” uz podršku Veleposlanstva Kraljevine Norveške, u tijeku je kreiranje još jedne baze predmeta ratnih zločina.

V. Preporuke nadležnim institucijama

Svim nadležnim institucijama za provođenje Strategije:

- Kontinuirano upotpunjavati Jedinственu bazu podataka ovisno o promjenama koje će uslijediti procesuiranjem odnosno radom na predmetima ratnih zločina;
- Osigurati bolju zaštitu i podršku svim žrtvama i svjedocima u postupcima pred sudovima BiH.
- Poboljšati regionalnu suradnju, s naglaskom na koordinaciju upravljanja predmetima u procesuiranju ratnih zločina;

Izvršnoj vlasti:

- Osigurati kadrovsku, financijsku i materijalnu podršku za sve institucije uključene u realizaciju Strategije.

Nadzornom tijelu za provedbu Strategije:

- Što prije kontaktirati Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije i Tužilaštvo BiH, kako bi se utvrdio broj i složenost neriješenih slučajeva pred tim Sudom, kao i točno vrijeme ustupanja predmeta s tog Suda pravosudnim institucijama BiH.

Sudu BiH i entitetskim sudovima:

- Ujednačiti sudsku praksu na državnoj i entitetskoj razini u primjeni zakona u procesuiranju predmeta ratnih zločina;
- Prestati procesuirati predmete primjenom preuzetog Kaznenog zakona SFRJ usporedno s primjenom Kaznenog zakona BiH.

Tužilaštvu BiH:

- Prioritetno pristupiti analizi predmeta iz druge grupe ratnih zločina (s rokom procesuiranja 15 godina), radi njihovog ustupanja kantonalnim odnosno okružnim tužilaštvima i tužilaštvu u Brčko Distriktu BiH.

Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH:

- Izraditi konkretne mjere i indikatore uspješnosti rada tužilaca na svim nivoima kako bi se što prije procesuirali svi zaostali predmeti ratnih zločina pri tužilaštvima u BiH.

Policiji u oba entiteta i Brčko Distriktu:

- Poboljšati istražne radnje vezane za Strategiju, te i dalje surađivati s pravosudnim institucijama uključenima u provedbu Strategije.

Izvori

Ministarstvo pravde BiH: Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina. Ministarstvo pravde BiH, prosinac 2008., Sarajevo.

OSCE: Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini. Procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010.godine, svibanj 2011., Sarajevo.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH / Ministarstvo pravde BiH: Izvještaj o radu Nadzornog tijela za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina od 1.7. do 31.12.2010.godine, ožujak 2011., Sarajevo.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH: Godišnji izvještaj za 2010.godinu, svibanj 2011., Sarajevo.

Zaštita svjedoka u predmetima ratnih zločina pred sudovima BiH

Maja Šoštarić

UPP preporuke

20 - Uspostaviti sveobuhvatan plan zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina, uz dostatne zaštitne mehanizme uključujući sistem zaštite identiteta i psihološku podršku. (Španjolska)

68 - Izraditi mjere za pružanje podrške ženama žrtvama seksualnog zlostavljanja počinjenog tokom rata. (Španjolska)

Status preporuka

Bosna i Hercegovina je djelomično prihvatila preporuku broj 20, dok je u potpunosti prihvatila preporuku 68. U svom obrazloženju prema UN Vijeću za ljudska prava, Vijeće Ministara BiH navodi zakone kojima je osigurana zaštita svjedoka, ali priznaje da se u praksi isti provode samo pred Sudom BiH (dakle isključivo na državnoj razini). Također, Vijeće Ministara argumentira i da provođenje Strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina (čiji je jedan element i pitanje adekvatne zaštite svjedoka) prati Nadzorno tijelo koje je uspostavljeno 2009. godine.

VI. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

Kao i pitanje žrtava ratnog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja, i pitanje zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina izrazito je kontroverzna tema u BiH još od kraja rata. Ne postoji niti dovoljno razvijen senzibilitet prema žrtvama/svjedocima i njihovoj specifičnoj situaciji, a niti sustav reparacija, odnosno naknada. BiH je nažalost bila mjesto događanja velikog broja ratnih zločina, a samim tim postoji i veliki broj svjedoka kojima je potrebna odgovarajuća podrška i zaštita. Uzimajući u obzir činjenicu da pred sudovima BiH svjedoci predstavljaju najvažnije i najčešće korišteno dokazno sredstvo, jasno je da je svijest i razumijevanje za traumatična iskustva svjedoka ključan faktor za promjenu pristupa domaćih sudova u procesuiranju predmeta ratnih zločina. Drugim riječima, u takvim je predmetima neizostavno primijeniti programe zaštite svjedoka, kako to čine i Međunarodni sud za ratne zločine na prostorima bivše Jugoslavije te Međunarodni krivični sud.

VII. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

U BiH, zaštita svjedoka u predmetima ratnih zločina regulirana je sljedećim zakonima (uz veći broj međunarodnih dokumenata koje je BiH ratificirala):

- Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka
- Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini
- Zakon o kaznenom postupku BiH i zakoni o kaznenom postupku entiteta
- Kazneni zakon BiH, kazneni zakoni entiteta
- Zakon o obligacijskim odnosima
- Zakon o parničnom postupku
- Zakon o slobodi pristupa informacijama
- Zakon o zaštiti osobnih podataka

Nažalost, u praksi se ovi zakoni ne primjenjuju na adekvatan način. Zaštita i podrška svjedocima u i izvan sudskog postupka je nedostatna, a odštete apsolutno nedovoljne. Iz tog razloga mnogi potencijalni svjedoci odustaju od svjedočenja, čime se odugovlače već ionako predugi procesi u predmetima ratnih zločina i gube veoma značajne činjenice koji bi pomogli rastu vjerodostojnosti domaćeg pravosuđa. Ukoliko se praksa kantonalnih i entitetskih sudova ne ujednači s praksom Suda BiH a svjedocima se ne pruži maksimalna zaštita i podrška, to će se itekako odraziti na kvalitetu suđenja, presuda i efikasnost sveukupnog pravosuđa u BiH. Isto tako, izmjene i dopune Zakona o programu zaštite svjedoka u BiH nisu podržane u Parlamentarnoj skupštini BiH.

VIII. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Institucije zadužene za provođenje navedenih preporuka su:

- Sud BiH, entitetski i kantonalni sudovi (zaštita, podrška i odšteta);
- SIPA u koordinaciji s Tužilaštvom BiH (zaštita svjedoka)
- državno Ministarstvo pravde, kao i ministarstva pravde entiteta (priprema zakonskih tekstova i prijedlozi eventualnih izmjena zakona; koordinacija u zaštiti svjedoka);

- Parlamentarna skupština BiH i entitetski parlamenti (usvajanje i izmjena zakona);
- Nadzorno tijelo za praćenje implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (nadzor reforme pravosuđa).

Kada je u pitanju realizacija mjera od navedenih nadležnih institucija, stanje je sljedeće:

1. Prema tvrdnjama Vijeća Ministara, o pitanju zadovoljavajuće zaštite svjedoka do sada su vršene neke procjene stanja. U suradnji s projektom UNDP-a “Podrška procesuiranju slučajeva ratnih zločina u BiH”, planirano je i provođenje dva pilot projekta za podršku svjedocima / žrtvama u dva suda. Također, u okviru financiranja iz IPA-e, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH planira osigurati adekvatne uvjete, te audio i video opremu u cilju zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina u minimalno deset sudova u BiH.
2. Unatoč relativno kvalitetnom pravnom okviru, u BiH je adekvatna zaštita svjedoka u kaznenim postupcima (u smislu Odjela za podršku svjedocima) osigurana tek pred Sudom BiH, i trenutačno funkcionira samo na državnom nivou. Entitetski sudovi zbog svoje veoma loše tehničke i financijske opremljenosti često niti ne primjenjuju zaštitu svjedoka (posebno ne izvan sudnice). Svjedoci su nerijetko izložni prijetnjama, ali i iznuđivanju iskaza. Često ih se niti ne upućuje u prava koja dobivaju statusom svjedoka.
3. U najvećem broju slučajeva, presude pred Sudom BiH i nižim sudovima ne pružaju nikakav oblik materijalne odštete (reparacije) svjedocima - žrtvama za troškove suđenja, ponovno proživljavanje traumatičnih iskustava, kao i preduge sudske postupke.

IX. Preporuke nadležnim institucijama

Entitetskim i kantonalnim sudovima:

- Uspostaviti Odjele za podršku svjedocima u okviru kantonalnih i entitetskih sudova po uzoru na Sud BiH.

Ministarstvima pravde (državnom i entitetskim):

- Raditi na pripremi kvalitetnijih zakonskih i podzakonskih akata u korist bolje zaštite i podrške, te osobito materijalne kompenzacije i reparacije, svjedocima u predmetima ratnih zločina. Isto tako, osigurati bolju koordinaciju svih

relevantnih institucija uključenih u proces zaštite svjedoka, kao i uključivanje institucija koje se bave socijalnim radom te medicinskom i psihološkom podrškom, te organizacija civilnog društva.

Parlamentima (državnom i entitetskim):

- Kroz adekvatne zakone i izmjene zakona (s naglaskom na izmjene i dopune Zakona o programu zaštite svjedoka u BiH) bolje prepoznati specifične potrebe svjedoka u predmetima ratnih zločina.

Nadzornom tijelu za praćenje implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina:

- Osigurati efikasnije praćenje implementacije Državne strategije, osobito po pitanju zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina pred domaćim sudovima.

Civilnom društvu:

- Osigurati bolju koordinaciju u pružanju podrške svim relevantnim institucijama, osobito sudovima, u programima zaštite svjedoka.

Izvori

Amnesty International: Čija pravda? Žene Bosne i Hercegovine još čekaju. Amnesty International, rujan 2009., Sarajevo.

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina. Ministarstvo pravde, prosinac 2008., Sarajevo.

OSCE: Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u BiH: Prepreke i preporuke godinu dana nakon usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. OSCE, siječanj 2010., Sarajevo.

Šehić, Azra (2011.): Zaštita žrtava – svjedoka genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina pred sudovima u BiH. U: *Pristup pravdi u Bosni i Hercegovini. Zbirka analiza javnih politika iz oblasti pravosuđa*. Mreža pravde u BiH, svibanj 2011., Sarajevo.

Ratno silovanje i ostali oblici seksualnog nasilja – zaboravljeni ratni zločin?

Maja Šoštarić

UPP preporuka	67 - Povećati svoja nastojanja u borbi protiv nekažnjavanja za ratne zločine, konkretno seksualno nasilje, tako što će se, između ostalog, uključiti definicija seksualnog nasilja u krivični zakon. (Austrija)
	72 - Nastaviti istraživati krivična djela seksualnog nasilja nastala u oružanom sukobu, krivično goniti odgovorne i pružati odštetu žrtvama. (Čile)
Status preporuke	Obje gore navedene preporuke su prihvaćene od strane Vijeća ministara BiH.

X. Značaj preporuke za pravosuđe u BiH

16 godina nakon završetka rata, žene žrtve ratnog silovanja u BiH još čekaju odgovarajuću materijalnu i nematerijalnu zadovoljštinu. Broj žrtava ratnog silovanja se procjenjuje na 20 do 50 tisuća, a broj zaključenih slučajeva pred domaćim sudovima je tek 12 (s 15 optuženih osoba), odnosno 18 pred Međunarodnim sudom za ratne zločine na prostorima bivše Jugoslavije u Haagu. Postupanje sa ženama žrtvama ratnog silovanja od strane BiH rezultira kršenjem obaveza koje proizilaze iz brojnih međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava: Deklaracije o zaštiti žena i djece u hitnom stanju ili oružanom konfliktu, Deklaracije o eliminaciji nasilja nad ženama, Ženevske konvencije za zaštitu civila tokom rata, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama, Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, te Konvencije protiv mučenja i ostalih surovih, nehumanih i ponižavajućih postupanja i kazni.

Problemi su višestruki:

1. Ne postoji točna evidencija žrtava ratnog silovanja koje trenutačno prebivaju u BiH, kao niti onih koje se nalaze izvan zemlje. Ne postoji niti centralizirana baza podataka.

2. Komplikirano kazneno zakonodavstvo: U BiH se trenutačno primjenjuje pet kaznenih zakona - Kazneni zakon BiH, Kazneni zakon FBiH, Kazneni zakon RS, Kazneni zakon Brčko Distrikta, te Kazneni zakon SFRJ. Posljednji se često koristi u entitetima s obrazloženjem da su novi državni odnosno entitetski zakoni stupili na snagu tek 2003. godine i da nije moguće retroaktivno procesuirati zločine koji su na sud dospjeli prije 2003. godine zakonima koji datiraju iz 2003. U svakom od ovih zakona, ratno je silovanje definirano na drukčiji način, odnosno uopće nije definirano. U Kaznenom zakonu BiH, ratno seksualno nasilje se kategorizira kao zločin protiv čovječnosti (članak 172) te zločin nad civilnim stanovništvom (članak 173). Međutim, inzistira se da je, u svrhu definicije seksualnog nasilja, potrebno dokazati upotrebu "sile ili prijetnje neposrednog napada". Isto tako, silovanje ili drugi oblici seksualnog nasilja ne priznaju se kao ratni zločini ako su počinjeni kao izolirana djela. Ovo nije u skladu s važećim međunarodnim propisima kao niti s praksom Međunarodnog suda u Haagu. Entitetski zakoni i Kazneni zakon Brčko Distrikta doduše priznaju i izolirane slučajeve ratnog silovanja i seksualnog nasilja kao ratne zločine, no niti oni ne odustaju od kriterija dokazivosti upotrebe sile ili prijetnje neposrednog napada, što opet nije u skladu s relevantnim međunarodnim zakonodavstvom i praksom. Kazneni zakon FBiH ne sadrži definiciju zločina protiv čovječnosti kao ni ratnih zločina. Kazneni zakoni RS i Brčko Distrikta govore samo o ratnim zločinima nad civilima. Konačno, Kazneni zakon SFRJ uopće ne definira a) zločine protiv čovječnosti, niti b) ratno silovanje i seksualno nasilje (iako se ovo posljednje kategorizira kao zločin protiv civilnog stanovništva).
3. BiH veoma zaostaje u procesuiranju ratnih zločina silovanja i seksualnog nasilja. Država nema potrebna sredstva za bavljenje predmetima ratnih zločina pri okružnim i kantonalnim sudovima i tužilaštvima. Žrtve ratnog silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja nemaju pristup informacijama o istragama u svojim predmetima. Isto tako, zaštita svjedoka u predmetima ratnih zločina seksualnog nasilja nije adekvatna pri entitetskim i kantonalnim sudovima (o tome vidjeti poglavlje o zaštiti svjedoka).
4. Žrtvama nikada nije pružena zadovoljavajuća odšteta, odnosno reparacija za sve što su proživjele. Reparacija podrazumijeva kompenzaciju (novčana nakada za gubitke), restituciju (ponovno uspostavljanje situacije koja je postojala prije počinjenja krivičnog djela), rehabilitaciju (oporavak – psihološki, medicinski ili socijalni), zadovoljštinu (simbolično obilježavanje tragedije) i garanciju za neponavljanje (otklanjanja uzroka sukoba). Također, žrtve imaju različite statuse u FBiH (gdje se njihov status regulira Zakonom o socijalnoj zaštiti, civilnih žrtava rata i

zaštiti porodica sa djecom; ‘? se žrtvama ratnog silovanja i imaju pravo na maksimalnu odštetu od 563 KM mjesečno) i RS (ne postoji status žrtava ratnog silovanja, već samo civilnih žrtava rata; on je tamo reguliran Zakonom o zaštiti civilnih žrtava rata i odšteta je između 100 i 350 KM mjesečno).

XI. Mjere i aktivnosti neophodne za realizaciju UPP preporuke

1. Prije svega je potrebno harmonizirati kazнено zakonodavstvo u BiH. Potrebno je uskladiti definiciju seksualnog nasilja kao ratnog zločina u Kaznenom zakonu BiH s međunarodnim zakonodavstvom i praksom Međunarodnog suda u Haagu (obuhvatiti izolirane slučajeve silovanja, kao i ne inzistirati na nužnoj upotrebi sile ili organiziranog napada kako bi se čin okarakterizirao kao ratno seksualno nasilje), kao i entitetske zakone, te prestati primjenjivati Kazneni zakon SFRJ, koji uopće ne definira ratno silovanje i seksualno nasilje.
2. Potrebno je poboljšati procesuiranje kaznenih djela seksualnog nasilja u oružanom sukobu, s naglaskom na entitetske i kantonalne sudove, s većim brojem sudaca i tužitelja s posebnom obukom za ovakve predmete ratnih zločina. Potrebno je pružiti bolju zaštitu svjedoka. Također, BiH je prijeko potrebna centralizirana baza podataka žrtava ratnog silovanja i ostalih oblika seksualnog nasilja (zasad brojke variraju između 20 i 50 tisuća žrtava, što je i više nego gruba procjena).
3. Hitno je potrebna harmonizacija zakonodavstva po pitanju statusa žrtava ratnog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u BiH te reparacije – trenutačno, osobe s prebivalištem u FBiH imaju reguliran status i pravo na veću naknadu nego što je slučaj u RS, gdje čak ne postoji niti status žrtava ratnog silovanja u Zakonu o civilnim žrtvama rata.

XII. Status realizacije mjera i aktivnosti UPP preporuke u Bosni i Hercegovini

Institucije zadužene za provođenje preporuke su:

- državno Ministarstvo pravde, kao i ministarstva pravde entiteta (priprema zakonskih tekstova i prijedlozi izmjene zakona);
- Parlamentarna skupština BiH i entitetski parlamenti (usvajanje i izmjena zakona);
- Sud BiH (Odjel za ratne zločine) te niži sudovi (procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja), kao i državna i entitetska tužilaštva.

- Nadzorno tijelo za praćenje implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (nadzor provođenja Strategije).
- Kada je u pitanju realizacija mjera od strane navedenih nadležnih institucija, stanje je sljedeće:
 1. Veoma je neujednačena primjena kaznenog zakonodavstva; definicija seksualnog nasilja u ratnim sukobima u državnom i entitetskim zakonima nije kompatibilna s važećim međunarodnim standardima.
 2. Entiteti još uvijek katkad primjenjuju Kazneni zakon SFRJ (koji ne definiše seksualno nasilje u ratu kao ratni zločin).
 3. Procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja je izrazito sporo: 15 osuđenih pojedinaca (odnosno 12 riješenih slučajeva) pred domaćim sudovima broj je koji citira i Amnesty International u svom izvještaju iz 2009. godine, a isto tako i izvještaj švicarske organizacije TRIAL i 12 BiH nevladinih organizacija u 2011. godini.
 4. Pitanje pružanja pomoći ženama civilnim žrtvama rata je uključeno u proces izrade Akcionog plana za provođenje Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a u BiH. Izrada tog programa se vrši u suradnji s državnim institucijama, NVO-ima i međunarodnim institucijama i organizacijama.
 4. Za razliku od entitetskih i kantonalnih sudova i tužilaštava, tek su Sud BiH i Ured javnog tužioca BiH uspostavili Odjel za podršku žrtvama i svjedocima. Ostali sudovi i tužilaštva rijetko ili uopće ne provode programe zaštite svjedoka.
 5. Nema pravne zadovoljštine za žene žrtve ratnog silovanja: statusi su nejednako regulirani u entitetima i reparacija je vrlo nejednaka, što pridonosi sveopćoj frustraciji žrtava.

XIII. Preporuke nadležnim institucijama

Ministarstvima pravde: državnom i entitetskim; parlamentima: državnom i entitetskim:

- Harmonizirati BiH kazneno zakonodavstvo. Potrebno je uskladiti definiciju seksualnog nasilja kao ratnog zločina u Kaznenom zakonu BiH s međunarodnim zakonodavstvom i praksom Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije.

- Hitno je potrebna i harmonizacija zakonodavstva po pitanju statusa žrtava ratnog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u BiH, te pitanja reparacije žrtvama.

Sudovima i tužilaštvima (na državnom i entitetskim nivoima):

- Potrebno je poboljšati procesuiranje kaznenih djela seksualnog nasilja u oružanom sukobu, s naglaskom na entitetske i kantonalne sudove, s većim brojem sudaca i tužitelja s posebnom obukom za ovakve predmete ratnih zločina.
- Nužno je i osigurati bolje uvjete za efikasniju zaštitu svjedoka, posebice pri entitetskim i kantonalnim sudovima.
- Također, BiH je prijeko potrebna centralizirana baza podataka žrtava ratnog silovanja i ostalih oblika seksualnog nasilja (zasad brojke variraju između 20 i 50 tisuća žrtava, što je i više nego gruba procjena).

Izvori

Amnesty International: Čija pravda? Žene Bosne i Hercegovine još čekaju. Amnesty International, rujan 2009., Sarajevo.

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina. Ministarstvo pravde, prosinac 2008., Sarajevo.

OSCE: Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u BiH: Prepreke i preporuke godinu dana nakon usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. OSCE, siječanj 2010., Sarajevo.

TRIAL and 12 Bosnian NGOs (2011.): The Situation of Women Victims of Rape or Other Forms of Sexual Violence During the War in Bosnia and Herzegovina. General Allegation to the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences. May 2011, Sarajevo.

Sumirane preporuke

Praćenje stanja ljudskih prava u sektoru pravde

- Neophodno je razviti sistem prikupljanja i obrade provjerljivih, dostupnih, centraliziranih i detaljno elaboriranih podataka sa ciljem efikasnije zaštite i promocije ljudskih prava u BiH.

Efikasnost institucija pravosuđa u zaštiti ljudskih prava

- Neophodno je da Centri za edukaciju sudija i tužilaca u entitetima i Brčko distriktu BiH, u saradnji s VSTV usklade programe edukacije sa strateškim dokumentima iz sektora pravde, s posebnim aspektom na rješavanje „starih predmeta“ i brige o korisnicima suda.
- U proces kreiranja programa edukacije intenzivnije uključiti kroz fazu istraživanja, pored sudija i tužilaca, građane i organizacije civilnog društva.
- VSTV i Centri za edukaciju sudija i tužilaca u entitetima i Brčko distriktu BiH trebaju raditi na modificiranju postojećih web stranica, u smislu veće korisnosti sadržine podataka za javnost.

Recommendations Summary

Monitoring the situation of human rights in the justice sector

- In order to effectively protect and promote human rights in BiH it is necessary to develop a system of collecting and processing of verifiable, accessible, centralized data that are elaborated in detail.

Efficiency of judicial institutions in protecting human rights

- The BiH Council of Ministers and the Parliamentary Assembly of BiH need to harmonize the substantive and procedural laws when it comes to the burden of proof under the provisions of the Law on Prohibition of Discrimination and the Law of Civil Procedure, at the proposal of the competent ministries and HJPC BiH.
- HJPC BiH should establish a methodology for monitoring the work of courts and other judicial institutions regarding the application of the provisions of the Law on Prohibition of Discrimination concerning the urgent acting upon discrimination cases and adapting the CMS to manage such cases.
- Methodology of annual reporting of the High Judicial and Prosecutorial Council of BiH, as well as reporting of the courts and prosecutor offices should be adjusted

Obuka nosioca pravosudnih funkcija iz primjene međunarodnih standarda

- Vijeće ministara BiH i Parlamentarna skupština BiH treba da usklade materijalno i procesno zakonodavstvo kada je u pitanju teret dokazivanja prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o parničnom postupku na osnovu prijedloga nadležnih ministarstava i VSTV BiH.
- Potrebno je da VSTV BiH utvrdi metodologiju monitoringa rada sudova i drugih pravosudnih institucija u vezi s primjenama odredbi Zakona o zabrani diskriminacije kada je u pitanju hitno postupanje u ovim postupcima, te adaptacija CMS upravljanja takvim predmetima.
- Potrebno je metodologiju godišnjeg izvještavanja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, kao i sudova i tužilaštava, prilagoditi zahtjevima monitoringa i procjeni primjene Zakona o zabrani diskriminacije i UPR preporuka koje se odnose na pravosudni sistem.
- Praćenje primjene Zakona o zabrani diskriminacije, UPR preporuka od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva pravde treba da se radi u saradnji s Ombudsmenom za ljudska prava BiH, organizacijama civil-

to the requirements of monitoring and evaluation of application of the Law on Prohibition of Discrimination and UPR recommendations related to judicial system.

- Ministry for Human Rights and Refugees and Ministry of Justice should monitor the implementation of the Law on Prohibition of Discrimination and UPR recommendations in cooperation with the Ombudsman for Human Rights, civil society organizations engaged in legal aid work, the Gender Equality Agency in BiH and Gender Equality centers in RS and FBiH.
- Public services in BiH should publish the decisions on infringements under the Law on Prohibition of Discrimination.
- The BiH Council of Ministers and the Parliamentary Assembly of BiH should reconcile as soon as possible the legislation and other general regulations in BiH with the Law on Prohibition of Discrimination because the one-year deadline for harmonization has elapsed.

Training of the holders of judicial offices on implementation of international standards

- It is essential that Judicial training Centers in the entities and in the Brecko District of BiH, in cooperation with HJPC align training programs with strategic documents in the justice sector, with a special fo-

nog društva koje se bave poslovima pravne pomoći, Agencijom za ravnopravnost spolova u BiH i gender centrima za ravnopravnost spolova u RS i FBiH.

- Javni servisi u BiH treba da objavljuju rješenja o prekršaju po Zakonu protiv diskriminacije.
- Vijeće ministara BiH i Parlamentarna skupština BiH trebaju što prije provesti proces usaglašavanja zakonodavstva i drugih općih propisa u BiH sa Zakonom protiv diskriminacije jer je prošao predviđeni zakonski rok od jedne godine za ovo usaglašavanje.

Brisanje smrtne kazne iz Ustava Republike Srpske

- Ministarstvo pravde RS da pokrene inicijativu za brisanje odredbe o smrtnoj kazni u Ustavu RS, ali kao posebno pitanje, te da tu inicijativu uputi na Narodnu skupštinu RS.
- Narodna skupština Republike Srpske da prihvati inicijativu Ministarstva RS i da usvoji brisanje odredbe smrtne kazne iz ustava RS.
- Ministarstvo pravde BiH da nadgleda proces brisanje odredbe o smrtnoj kazni iz ustava RS i tako osigura usklađenost ustava sa međunarodnim obavezama koje je BiH preuzela.

cus on solving the “old cases”, and care of court customers.

- In addition to judges and prosecutors, citizens and civil society organizations should be more intensively involved in the process of developing the training programs.
- HJPC and Judicial Training Centers in the entities and Brcko District should work on modifying the existing web pages to make their contents more useful and meaningful to public.

Deletion of the death penalty from the Constitution of Republika Srpska

- RS Ministry of Justice should launch an initiative to delete the death penalty provisions from the Constitution of RS, as a separate matter, and to refer this initiative to the RS National Assembly.
- National Assembly of Republika Srpska should accept the initiative of the RS Ministry and approve the deletion of the provisions on death penalty from the RS Constitution.
- The BiH Ministry of Justice should oversee the process of deleting the provisions on death penalty from the RS Constitution, thereby ensuring the compliance of the Constitution with international commitments assumed by Bosnia and Herzegovina.

Nezavisnost pravosudnih institucija

- Ubrzati proces sprovedbe reformskih mjera definisanih u Akcionom planu za sprovođenje Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini, posebno onih sadržanih u stubu 1 – Pravosuđe.
- Uključiti mjere i aktivnosti koje će jačati nezavisnost pravosuđa kada je u pitanju nemiješanje u djelovanje sudske vlasti unutar Strategije za reformu sektora pravde u BiH.
- Redovno sprovoditi aktivnosti i mjere jačanja povjerenja javnosti u pravosuđe kroz kreiranje javnih kampanja, ali i razvoja sektora za odnose s javnošću unutar sudova i tužilaštava, te raditi na razvoju saradnje između pravosudnih institucija i organizacija civilnog društva i medija;
- Izmijeniti Zakon o izvršnom postupku u cilju ažurnijeg izvršavanja sudskih odluka.
- Izmijeniti Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza FBiH i Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga RS kako bi se način isplate obaveza definisao u skladu sa zahtjevom stranke.
- Potrebno je smanjiti broj budžeta za pravosudne institucije sa 14 na 4.

Independence of judicial institutions

- Accelerating the process of implementation of reform measures defined in the Action Plan for implementation of the Justice Sector Reform Strategy in Bosnia and Herzegovina, especially those contained in the pillar 1 - Judiciary;
- Including the measures and activities that will strengthen the independence of judiciary when it comes to non-interference in the activities of judicial authorities conducted within the Justice Sector Reform Strategy in Bosnia and Herzegovina;
- Conducting regular activities and measures aimed at strengthening the trust of public in the judiciary through the development of public campaigns and the establishment of public relations sectors within the courts and prosecutors' offices, and working on development of cooperation between judicial institutions and civil society organizations and media;
- Amend the Law on Enforcement Procedure for purpose of more expeditious enforcement of court judgments;
- Amend the Law on Assessment and Settlement of Internal Liabilities of the FBiH and the Law on Assessment and Settlement of In-

- Jačati ulogu VSTV-a u vidu pozicioniranja ovog tijela kao nezavisne institucije s nadležnostima regulatornog tijela, te u tom pogledu donijeti potrebne izmjene Zakona o VSTV-u.
- Uvesti disciplinske i novčane sankcije za predstavnike izvršne i zakonodavne vlasti koji se zloupotrebom položaja upliću u rad pravosudnih institucija.

Nezavisnost nosioca pravosudnih funkcija: sudija i tužilaca

- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i Pravilnika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH u smislu usvajanja odredbi koje bi predviđale javno objavljivanje rang-liste uspješnih kandidata, kao i odluka o imenovanju sa detaljnim obrazloženjem razloga za imenovanje određenog kandidata na poziciju sudije, odnosno tužioca, uključujući i objavu biografije imenovanog kandidata.
- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Pravilnika Vijeća u smislu usvajanja odredbi o pravu na devolutivni pravni lijek povodom odluka Vijeća o imenovanju nosioca pravosudnih funkcija.
- Izmjene i dopune Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Pravilnika Vijeća, kojima bi

ternal Debt of RS, in order to define the manner of payment of debts in accordance with the request of parties;

- It is necessary to reduce the number of budgets for judicial institutions from 14 to 4;
- Strengthen the role of the HJPC in terms of positioning of this body as an independent institution with competences of a regulatory body, and accordingly adopt necessary amendments to the Law on HJPC;
- Introduce disciplinary and monetary sanctions for representatives of executive and legislative authorities who abuse the power of office by interfering with the work of judicial institutions.

Independence of holders of judicial offices: judges and prosecutors

- Making changes to the Law on High Judicial and Prosecutorial Council and the Rulebook of the High Judicial and Prosecutorial Council aimed at adopting the provisions that would anticipate publication of a ranking list of successful candidates and decisions on the appointment with a detailed explanation about the reasons for appointing a candidate to the position of a judge or a prosecutor, including the publication of biographies of the appointed candidates.

bilo utvrđeno da sudije i tužioci koji su proveli više godina vršeći sudsku, odnosno tužilačku funkciju na nižoj pravosudnoj instanci imaju prednost pri imenovanju na više instance u odnosu na kandidate koje ispunjavaju isključivo formalni kriterij u pogledu dužine radnog iskustva potrebnog za imenovanje na višu pravosudnu instancu.

- Izmjene Zakona o plaćama i drugim naknadama sudija i tužilaca, također u saradnji nadležnih ministarstava pravde, ministarstava finansija i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, kao i profesionalnih udruženja. Navedene izmjene bile bi usmjerene na usvajanje odredbi o naknadama koje nemaju karakter plaća, kao što su: naknada za prekovremeni rad, rad noću, rad u dane vikenda i dane koji se po zakonu smatraju državnim praznikom, naknada za topli obrok, naknada za prevoz na posao i sa posla, naknada za odvojeni život, a sve sa ciljem harmonizacije pomenutog zakona sa međunarodnim standardima.
- Usvajanje budžetskih proračuna, u kojima bi bila predviđena materijalna sredstva za imenovanje sudija i tužilaca kako je to predloženo od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, a nakon izvršene analize o broju predmeta i potreb-

- Making changes to the Law on High Judicial and Prosecutorial Council and the Rulebook of the High Judicial and Prosecutorial Council aimed at adopting the provisions on the right to devolutionary legal remedy against the decision of the Council on the appointment of the holders of judicial office.
- Making changes and amendments to the Law on High Judicial and Prosecutorial Council of BiH and the Rulebook of the Council, which would stipulate that judges and prosecutors who have spent many years carrying out judicial or prosecutorial function at a lower judicial instance should have priority in appointments to the higher instances in relation to other candidates who meet only the formal criteria in terms of length of experience required for the appointment to a higher judicial instance.
- Making changes to the Law on Salaries and other compensations paid to judges and prosecutors in cooperation with competent ministries of justice, ministries of finance and the High Judicial and Prosecutorial Council of BiH and professional associations. These changes should be aimed at adopting the provisions on the fees that are not considered wages, such as: compensation for overtime, night work, working weekends and days that are legally considered a pu-

nom broju nosioca pravosudnih funkcija u sudovima i tužilaštvima.

- Izmjene Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, kao i drugih relevantnih pravnih propisa kojima je trenutno reguliran status stručnih saradnika, u smislu usvajanja odredbi prema kojima bi sve stručne saradnike zaposlene u pravosudnim institucijama u BiH imenovalo Visoko sudsko i tužilačko vijeće.

Pravosuđe i borba protiv diskriminacije

- Osposobljavanje nadležnih lica u pravosudnim institucijama za adekvatnu primjenu antidiskriminacionih propisa
- Veća promocija mogućnosti procesuiranja diskriminacije u javnosti
- Osiguravanje jednakog pristupa pravdi kroz donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći
- Edukacija studenata i mladih pravnika u ovoj oblasti
- Konkretno aktivnosti u zaštiti žrtve i sprječavanju viktimizacije
- Podsticanje javnih dužnosnika na iskazivanje podrške ugroženim skupinama
- Potrebno je organizirati šire konsultacije, sistematski pristupiti edukaciji sudija i lica koja nude

blic holiday, meal allowance, fees for the transportation to and from work, compensation for life separated from family, all this with the aim of harmonizing the aforementioned legislation with international standards.

- Adopting of the budgets, which would anticipate funds for the appointment of judges and prosecutors, as proposed by the High Judicial and Prosecutorial Council of BiH, and after conducting an analysis of the number of cases and the necessary number of holders of judicial offices in courts and prosecutors' offices.
- Making changes to Law on High Judicial and Prosecutorial Council of BiH, as well as to other relevant legal regulations, which currently regulate the status of professional associates, aimed at adopting the provisions according to which all associates working in the judicial institutions in BiH should be appointed by the High Judicial and Prosecutorial Council.

Judiciary and combat against discrimination

1. Training the competent persons in the judicial institutions to properly apply the anti-discrimination legislation

besplatnu pravnu pomoć u oblasti borbe protiv diskriminacije, kako bi došlo do primjene antidiskriminacionih propisa, te se na taj način uspješno procesuirali kršioци ljudskih prava.

- Također, pravosudne institucije zbog specifične pozicije žrtve u slučaju diskriminacije, moraju se aktivno uključiti u proces zaštite svjedoka i oštećenih lica, kako bi spriječili već zabilježena odustajanja od procesuiranja uslijed viktimizacije.

Sankcionisanje govora mržnje

Tužioци bi morali prepoznati u javnom disursu sve ono što znači govor mržnje i zapaljivi govor. I u medijima postoji dovoljno elemenata za pokretanje postupaka na ovoj osnovi, ali je za to potrebna volja, odnosno nezavisan stav pravosuđa, uključujući slučajeve kada jezik mržnje i zapaljivi govor koriste visokopozicionirani političari ili vjerski lideri.

Pristup pravdi manjinama

Vijeću ministara BiH i entitetskim vladama:

- Osnažiti vijeća nacionalnih manjina za sudjelovanje u izvršnoj vlasti kako bi jednostavnije nadzirala poštivanje ljudskih prava, konkretno pristup pravosuđu, za sve nacionalne manjine u BiH.

2. Increased public promotion of opportunities for prosecuting discrimination
3. Ensuring equal access to justice through the adoption of the Law on Free Legal Aid
4. Education of students and young lawyers in this area
5. Concrete actions aimed at protecting victims and preventing victimization
6. Encouraging of public officials to show support to vulnerable groups

Wider consultations should be organized and systematic approach should be taken in training judges and individuals who offer free legal aid in the fight against discrimination in order to appropriately apply anti-discrimination legislation, and thus successfully prosecute those who violated someone else's human rights. Also, due to specific position of the victim in the case of discrimination, the judicial institutions must be actively involved in the process of protection of witnesses and the injured parties in order to prevent dropping of the charges by the injured parties due to victimization, which has already been noted.

Sanctioning of hate speech

Prosecutors should be capable of recognizing the hate speech and inflammable language in the public discourse. Even in the media one can find enough elements to initiate proceedings on this account, but it takes the will and inde-

Parlamentarnoj skupštini BiH:

- Raditi na postupnim, ali sveobuhvatnim ustavnim promjenama, koje će zagarantirati jednaka prava svim građanima BiH, a time i iz prakse potisnuti koncept konstitutivnih manjina.

Sudovima i tužilaštvima u BiH:

- Svim građanima omogućiti pravo na pravedni sudski postupak, bez obzira na vjeru, jezik ili nacionalnu pripadnost.
- Biti transparentniji u objavi statističkih podataka o etničkoj, vjerskoj i jezičnoj pripadnosti zaposlenih u pravosudnim institucijama, kako bi se stekla vjerodostojna slika o eventualnoj diskriminaciji pri zapošljavanju.

Međunarodnim organizacijama i civilnom društvu u BiH:

- Provesti opsežnu analizu teorije i prakse pristupa pravdi za manjine u BiH, imajući u vidu dvojaki koncept manjina te nepostojanje ozbiljnijih analiza u ovom području. Bavljenje problemima eventualne diskriminacije nacionalnih i konstitutivnih manjina pred pravosuđem BiH lako može biti primijenjeno na sve tipove diskriminacije.

pendent attitude of the judiciary, including the cases where the hate speech and incendiary language was used by high ranking politicians or religious leaders.

Access to Justice for minorities

To the BiH Council of Ministers and Entity governments:

- Strengthen the national minority councils to participate in the executive branch in order to more easily monitor the respect for human rights, namely access to justice for all national minorities in BiH.

To the BiH Parliamentary Assembly:

- Work on gradual, but the comprehensive constitutional changes, which will guarantee equal rights to all citizens of BiH, and thus supersede in practice the concept of constituent minorities.

To courts and prosecutors' offices in BiH:

- Provide all citizens the right to a fair trial, regardless of their religion, language or ethnicity.
- To be more transparent in terms of publication of statistics on ethnic, religious and linguistic background of employees in the judicial institutions in order to get an authentic picture of possible discrimination in employment.

To international organizations and civil society in BiH:

Razvoj strategije tranzicijske pravde za BiH

- Ekspertna radna grupa (ERG) da intenzivno nastavi raditi na finaliziranju nacрта Strategije tranzicijske pravde u BiH sa prpratnim Akcionim planom i i finansijskim okvirom za provedbu Strategije u skladu sa zadatim rokovima;
- Ministarstvo pravde BiH zajedno sa ERG da izradi i sprovede javnu kampanju u cilju povećanja informacije o postojanju inicijative za izradu Strategije tranzicijske pravde te obezbjeđivanje podrške javnosti za usvajanje iste;
- Vlade BiH, entiteta i Brčko distrikta BiH da usvoje Strategiju tranzicijske pravde u BiH sa pratećim planovima;
- Ministarstva finansija da obezbjede sredstva u budžetu za 2012. godinu za provedbu Strategije, te da naprave finansijsku projekciju za provedbu Strategije i za naredne godine;
- Nadležna ministarstva na državnom i entitetskom nivou te institucije u Brčko distriktu BiH da usklade svoje djelovanje sa preporukama definisanim Strategijom kako bi se osigurala njena što potpunija implementacija.

- Conduct a comprehensive analysis of the theory and practice concerning the access to justice for minorities in BiH, taking into account the dual concept of minorities and a lack of serious analyses in this area. Dealing with problems of potential discrimination against national and constituent minorities minorities before the BiH judiciary can easily be applied to all types of discrimination.

Development of transitional strategy for BiH

Since the implementation of the recommendation in the process, hereby we suggest the following recommendations:

- The Expert Working Group (EWG) should continue to work intensively on finalizing the draft strategy of transitional justice in BiH with the accompanying Action Plan and financial framework for implementation of the Strategy in accordance with the prescribed deadlines.
- Ministry of Justice together with the EWG should develop and implement a public campaign aimed at raising awareness about the initiative for development of transitional justice strategy, and securing public support for adopting thereof.
- Governments of BiH, Entities and Brcko District of BiH should adopt a strategy of transitional justice in BiH with the accompanying plans.

Provedba Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina

Svim nadležnim institucijama za provođenje Strategije:

- Kontinuirano upotpunjavati Jedinstvenu bazu podataka ovisno o promjenama koje će uslijediti procesuiranjem odnosno radom na predmetima ratnih zločina;
- Osigurati bolju zaštitu i podršku svim žrtvama i svjedocima u postupcima pred sudovima BiH.
- Poboljšati regionalnu suradnju, s naglaskom na koordinaciju upravljanja predmetima u procesuiranju ratnih zločina;

Izvršnoj vlasti:

- Osigurati kadrovsku, finansijsku i materijalnu podršku za sve institucije uključene u realizaciju Strategije.

Nadzornom tijelu za provedbu Strategije:

- Što prije kontaktirati Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije i Tužilaštvo BiH, kako bi se utvrdio broj i složenost neriješenih slučajeva pred tim Sudom, kao i točno vrijeme ustupanja predmeta s tog Suda pravosudnim institucijama BiH.

- Ministries of Finance should provide funding in the 2012 budget for implementation of the Strategy and make financial projections for implementation of the Strategy for the following years.
- The competent ministries at the state and entity levels and institutions of the Brcko District should align their activities with the recommendations defined in the Strategy in order to ensure a full implementation of the Strategy.

Implementation of the National Strategy for the War Crime Prosecutions

To all competent institutions responsible for implementation of the Strategy:

- Continuously update the single database in line with changes that will occur due to prosecution of war crime cases;
- Provide better protection and support to all victims and witnesses in proceedings before courts of BiH;
- Enhance regional cooperation, with focus on the coordination of case management in the prosecution of war crimes;

To Executive Branch:

- Provide personnel, financial and material support for all institutions involved in implementation of the Strategy.

Sudu BiH i entitetskim sudovima:

- Ujednačiti sudsku praksu na državnoj i entitetskoj razini u primjeni zakona u procesuiranju predmeta ratnih zločina;
- Prestati procesuirati predmete primjenom preuzetog Kaznenog zakona SFRJ usporedno s primjenom Kaznenog zakona BiH.

Tužilaštvu BiH:

- Prioritetno pristupiti analizi predmeta iz druge grupe ratnih zločina (s rokom procesuiranja 15 godina), radi njihovog ustupanja kantonalnim odnosno okružnim tužilaštvima i tužilaštvu u Brčko Distriktu BiH.

Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH:

- Izraditi konkretne mjere i indikatore uspješnosti rada tužilaca na svim nivoima kako bi se što prije procesuirali svi zaostali predmeti ratnih zločina pri tužilaštvima u BiH.

Policiji u oba entiteta i Brčko Distriktu:

- Poboľšati istražne radnje vezane za Strategiju, te i dalje surađivati s pravosudnim institucijama uključenima u provedbu Strategije.

To Supervisory body responsible for implementation of the Strategy:

- Make contacts with ICTY and BiH prosecutor as soon as possible in order to determine the number and complexity of cases pending before the Tribunal, as well as the exact time of referral of these cases to the BiH judicial institutions.

To the Court of BiH and Entity courts:

- Harmonize the case law at national and entity-level law when it comes to application of legislation in war crime prosecutions;
- Stop prosecuting by applying the Criminal Code of former Yugoslavia simultaneously with the application of the Criminal Code of BiH.

To Prosecutor's Office of BiH:

- Give priority to the analysis of cases from the second group of war crimes (with a prosecution deadline of 15 years), because of their referral to the cantonal and district prosecutors and prosecutor's office in Brcko District.

To High Judicial and Prosecutorial Council of BiH:

- Develop specific measures and indicators of success of prosecutors at all levels in order to prosecute, as soon as possible all backlog of war crime cases pending before the prosecutors' offices in BiH.

Zaštita svjedoka u predmetima ratnih zločina pred sudovima BiH

Entitetskim i kantonalnim sudovima:

- Uspostaviti Odjele za podršku svjedocima u okviru kantonalnih i entitetskih sudova po uzoru na Sud BiH.

Ministarstvima pravde (državnom i entitetskim):

- Raditi na pripremi kvalitetnijih zakonskih i podzakonskih akata u korist bolje zaštite i podrške, te osobito materijalne kompenzacije i reparacije, svjedocima u predmetima ratnih zločina. Isto tako, osigurati bolju koordinaciju svih relevantnih institucija uključenih u proces zaštite svjedoka, kao i uključivanje institucija koje se bave socijalnim radom te medicinskom i psihološkom podrškom, te organizacija civilnog društva.

Parlamentima (državnom i entitetskim):

- Kroz adekvatne zakone i izmjene zakona (s naglaskom na izmjene i dopune Zakona o programu zaštite svjedoka u BiH) bolje prepoznati specifične potrebe svjedoka u predmetima ratnih zločina.

Nadzornom tijelu za praćenje implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina:

To Police in both Entities and Brčko District:

- Improve the investigative actions related to the Strategy, and continue the cooperation with the judicial institutions involved in implementing the Strategy.

Protection of witnesses in war crime cases prosecuted before courts in BiH

To entity and cantonal courts:

- Establish a Witness Support Section within the cantonal and entity courts upon the model of the Court of BiH.

To ministries of justice (state and entity):

- Work on the preparation of better quality primary and secondary legislation in favor of better protection and support of, and particularly better financial compensation and reparation to the witnesses in war crimes cases. Also, ensure a better coordination of all relevant institutions involved in the protection of witnesses, and include the institutions engaged in social work and medical and psychological support, and civil society organizations.

To Parliaments (state and entity):

- Through appropriate legislation and amendments to the laws (with emphasis on the amendments to the Law on Witness Protection

- Osigurati efikasnije praćenje implementacije Državne strategije, osobito po pitanju zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina pred domaćim sudovima.

Civilnom društvu:

- Osigurati bolju koordinaciju u pružanju podrške svim relevantnim institucijama, osobito sudovima, u programima zaštite svjedoka.

Ratno silovanje i ostali oblici seksualnog nasilja – zaboravljeni ratni zločin?

Ministarstvima pravde: državnom i entitetskim; parlamentima: državnom i entitetskim:

- Harmonizirati BiH kazneno zakonodavstvo. Potrebno je uskladiti definiciju seksualnog nasilja kao ratnog zločina u Kaznenom zakonu BiH s međunarodnim zakonodavstvom i praksom Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije.
- Hitno je potrebna i harmonizacija zakonodavstva po pitanju statusa žrtava ratnog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u BiH, te pitanja reparacije žrtvama.

Sudovima i tužilaštvima (na državnom i entitetskim nivoima):

- Potrebno je poboljšati procesuiranje kaznenih djela seksualnog nasilja u oružanom sukobu, s naglaskom na entitetske i kantonalne sudove, s većim brojem sudaca

Program in BiH) better identify the specific needs of witnesses in war crimes cases.

To a Supervisory body responsible to monitor the implementation of National Strategy for the War Crime Prosecutions:

- Ensure an effective monitoring of implementation of the National strategy, particularly regarding the protection of witnesses in war crimes cases prosecuted before domestic courts.

To civil society:

- Ensure a better coordination in supporting all relevant institutions, particularly the courts, in the Witness Protection programs.

Wartime rape and other forms of sexual violence - a forgotten war crime?

To ministries of justice (state and entity); Parliaments (state and entity):

- Harmonize the BiH criminal legislation. It is necessary to harmonize the definition of sexual violence as a war crime in the Criminal Code of Bosnia and Herzegovina with the definition given in international law and practice of the Tribunal for war crimes committed in former Yugoslavia.
- There is an urgent need to harmonize legislation on the status of victims of war rape and other forms

i tužitelja s posebnom obukom za ovakve predmete ratnih zločina.

- Nužno je i osigurati bolje uvjete za efikasniju zaštitu svjedoka, posebice pri entitetskim i kantonalnim sudovima.
- Također, BiH je prijeko potrebna centralizirana baza podataka žrtava ratnog silovanja i ostalih oblika seksualnog nasilja (zasad brojke variraju između 20 i 50 tisuća žrtava, što je i više nego gruba procjena).

of sexual violence in BiH, and the issue of reparations to victims.

To courts and prosecutors' offices (state and entity):

- It is necessary to improve the prosecution of crimes of sexual violence committed in an armed conflict, with emphasis on the entity and cantonal courts, with a larger number of judges and prosecutors with special training for prosecution of these war crimes.
- It is necessary to ensure better conditions for the effective protection of witnesses, especially within the entity and cantonal courts.
- Also, BiH very much needs a centralized database of victims of war rape and other forms of sexual violence (so far numbers vary between 20 and 50 000 victims, which is more than a rough estimate).

ANEKSI

Vijeće za ljudska prava

Radna grupa za Univerzalni periodični pregled

Sedma sesija

Geneva, 8-19. Februar 2010. god.

Nacrt izvještaja Radne grupe za Univerzalni periodični pregled Bosna i Hercegovina: Zaključci i preporuke

90. Bosna i Hercegovina će izvršiti pregled sljedećih preporuka, te dati pravovremeni odgovor, najkasnije do četrnaeste sjednice Vijeća za ljudska prava koja će se održati u junu 2010. godine. Odgovori na preporuke koje izradi Bosna i Hercegovina bit će uvršteni u konačni izvještaj kojeg usvaja Vijeće na četrnaestoj sjednici.

1. Potpisati i ratificirati Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionalni protokol na ICESCR, te ratificirati Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka (Španija);
2. Ratificirati Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom (Meksiko);
3. Razmotriti ratifikaciju Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka, te prihvatiti nadležnost odgovarajućeg odbora (Argentina);
4. Potpisati i ratificirati Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom (Argentina);
5. Ratificirati Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom (Katar);
6. Implementirati Opcionalni protokol na Konvenciju o pravima djeteta za trgovinu djecom, dječju prostituciju i dječju pornografiju, te ga ugraditi u krivično-pravni sistem (Katar);
7. Izmijeniti krivični zakon kako bi uključivao definiciju seksualnog nasilja, u skladu sa međunarodnim standardima (Španija);
8. Ubrzati nastojanja u usvajanju zakona o zabrani svih fašističkih i neofašističkih organizacija i upotrebe njihovih simbola (Pakistan);
9. Poduzeti dalje aktivnosti kako bi se unaprijedila situacija Ombudsmana na državnom nivou (Slovenija);
10. Pružiti Ombudsmenu materijalnu podršku potrebnu za osiguranje njegove učinkovitosti i neovisnosti (Poljska);
11. Ojačati kapacitete i unaprijediti učinkovitost državnog Ombudsme-

- na za ljudska prava, osiguravajući poštivanje Pariških principa (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske);
12. Blagovremeno razmotriti uspostavu državne institucije za ljudska prava, sa akreditiranim statusom kojeg daje Međunarodni koordinacijski odbor državnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Slovačka);
 13. Poduzeti neophodne mjere za ubrzanje ujedinjenja tri nacionalne institucije za ljudska prava, što je trebalo završiti krajem 2006. godine, kako bi se pomoglo da se izbjegnu fragmentirane politike i administrativne strukture koje ometaju ostvarivanje ljudskih prava (Meksiko);
 14. Ojačati ulogu i pružiti potrebne resurse Nacionalnom vijeću djece (Austrija);
 15. Ojačati nadležnosti Regulatorne agencije za komunikacije kako bi se smanjio rizik od izazivanja etničke i religijske mržnje (Pakistan);
 16. Imenovati novi Odbor i generalnog direktora Regulatorne agencije za komunikacije (Italija);
 17. Ubrzati uspostavu njenih Nacionalnih mehanizama za preventivu, u skladu sa njenim obavezama prema Opcionalnom protokolu na Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv mučenja (Ujedinjeno Kraljevstvo);
 18. Nastaviti sa jačanjem njenih institucionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i sloboda (Egipat);
 19. Intenzivirati napore u usklađivanju njenog nacionalnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima, uključujući organiziranje više obuka za zvaničnike iz pravosuđa i policije u učinkovitoj primjeni međunarodnih standarda (Malezija);
 20. Uspostaviti sveobuhvatan plan zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina, uz dostatne zaštitne mehanizme uključujući sistem zaštite identiteta i psihološku podršku (Španija);
 21. Nastaviti jačati, kroz konkretne korake, nacionalno jedinstvo, toleranciju i miran suživot predstavnika različitih nacija i religijskih grupa (Kazahstan);
 22. Razviti multietničko obrazovno okruženje u školama, sa ciljem pomirenja među etničkim grupama (Italija);
 23. Intenzivirati napore na progresivnoj implementaciji preporuka Odbora za prava djeteta, u saradnji sa odgovarajućim agencijama Ujedinjenih nacija (Maroko);
 24. Implementirati preporuke Odbora za prava djeteta kako bi se poboljšala podrška za djecu na ulici, konkretno u pogledu smještaja, prehrane, zdravstvene zaštite i obrazovanja (Austrija);
 25. Uputiti otvorenu stalnu pozivnicu svim posebnim procedurama (Španija);

26. Uputiti otvorenu stalnu pozivnicu nosiocima mandata za posebne procedure (Čile);
27. Razmotriti upućivanje stalne pozivnice specijalnim procedurama (Jordan);
28. Razmotriti upućivanje otvorene pozivnice posebnim procedurama Vijeća za ljudska prava (Ukrajina);
29. Uputiti stalnu pozivnicu svim posebnim procedurama Vijeća za ljudska prava (Latvija);
30. Nastaviti sa njenim nastojanjima u borbi protiv rasne i etničke diskriminacije, konkretno kroz programe promoviranja tolerancije u javnom obrazovanju (Francuska);
31. Eliminirati diskriminatorne odredbe iz Ustava; usvojiti sveobuhvatne anti-diskriminacijske zakonske propise, uključujući, između ostalog, zaštitu od diskriminacije na osnovu spola ili roda, jačati zaštitu osoba bez državljanstva; te usvojiti mjere koje garantiraju univerzalnu evidenciju rođenih pod svim okolnostima, uključujući romsku djecu (Češka Republika);
32. Učinkovito regulirati i implementirati norme koje su na snazi u vezi sa zabranom diskriminacije na osnovu rase, roda, invalidnosti ili socijalnog stanja (Argentina);
33. Strogo primjenjivati krivično-pravne odredbe koje se odnose na govor za širenje mržnje i krivična djela iz mržnje, te povesti kampanje za podizanje svijesti i promoviranje tolerancije (Češka Republika);
34. Za sve ljude garantirati djelotvornu zaštitu od svih oblika diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili spolnog identiteta, te javno osuditi svaki čin nasilja povezan sa takvom diskriminacijom, te krivično goniti odgovorne (Švicarska);
35. U skladu sa preporukama CEDAW-a, osigurati ženama pristup adekvatnim zdravstvenim i socijalnim službama, te poduzeti konkretne korake za smanjenje stope smrtnosti majki (Kazahstan);
36. Poduzeti mjere za ispunjenje preporuka koje su dali odbori (CEDAW i CERD) u pogledu nedostatka mjera koje za cilj imaju eliminiranje diskriminacije žena (Ukrajina);
37. Poduzeti neophodne mjere za unaprjeđenje stepena zastupljenosti žena (Albanija);
38. Poduzeti dalje aktivnosti u unaprjeđenju situacije u kojoj se nalaze žene i osigurati prava za djecu (Slovenija);
39. Nastaviti implementaciju sveobuhvatnih strategija koje za cilj imaju zaštitu prava djece (Bjelorusija);
40. Nastaviti pojačavati svoja nastojanja kako bi se u obzir uzele potrebe djece, te nastaviti poduzimati mjere potrebne kako bi se garantirala prava djece u oblasti socijalne zaštite i obrazovanja (Libijska Arap-

- ska Džamahirija)
41. Intenzivirati napore u implementaciji međunarodnih obaveza zemlje, kao i odgovarajućih nacionalnih strategija i akcionih planova u vezi sa pravima djece (Slovačka);
 42. Uložiti napore da se eliminira neuravnoteženost u pristupu problemu invalidnosti, u ovisnosti o geografskom području i uzroku invalidnosti (Finska);
 43. Uspostaviti Vijeće za osobe sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini (Finska);
 44. Usvojiti zakonske propise za zaštitu osoba sa fizičkim invaliditetom kako bi se garantirala njihova dobrobit i moguća rehabilitacija, bez ikakve diskriminacije (Argentina);
 45. Nastaviti bez odlaganja sa učinkovitom implementacijom zakona protiv diskriminacije usvojenih 2009. godine (Švicarska);
 46. Poduzeti sve neophodne korake da bi se odstranila etnička segregacija iz škola, kako bi se potaklo veće razumijevanje među mladim ljudima različite etničke pripadnosti (Kanada);
 47. Okončati segregaciju u školama kako bi se osiguralo da se za svu djecu primjenjuje jedan nastavni program koji promovira toleranciju među različitim etničkim grupama u zemlji uz uvažavanje njihovih specifičnosti (Nizozemska);
 48. Poduzeti neophodne mjere za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i spolnog identiteta (Francuska);
 49. Izraziti snažno opredjeljenje za zaštitu i zagovaranje fundamentalnih ljudskih prava članova lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih i transrodnih zajednica kao ravnopravnih građana, u skladu sa opredjeljenjima zemlje za međunarodne konvencije (Norveška);
 50. Poduzeti sve neophodne mjere za osiguranje punog poštivanja postojećih zakonskih propisa za lezbijke, homoseksualce, transseksualce i biseksualce (Nizozemska);
 51. Izmijeniti zakone koji još uvijek sadrže odredbe koje diskriminiraju lezbijke, homoseksualce, transseksualce i biseksualce (Nizozemska);
 52. (Republika Srpska) Ukinuti smrtnu kaznu iz Ustava (Ujedinjeno Kraljevstvo);
 53. Eliminirati odredbu o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske (Italija);
 54. Razmotriti moratorij na smrtnu kaznu kao korak prema njenom konačnom ukidanju (Argentina);
 55. Učiniti borbu protiv nasilja nad ženama prioritetom u svojim strategijama i tražiti onoliko međunarodne pomoći koliko je potrebno u tom pogledu (Maroko);

56. Pratiti učinkovitost implementacije zakona koji zabranjuju nasilje nad ženama (Belgija);
57. Dalje ulagati u borbu protiv nasilja u porodici kroz, između ostalog, otvaranje prihvatilišta za žrtve i pružanje podrške nevladinim organizacijama koje djeluju u toj oblasti (Belgija);
58. Ustanoviti adekvatne kanale za prijavljivanje zlostavljanja djece, uz perspektivu krivičnog gonjenja, te pružiti fizičku i psihološku pomoć žrtvama takvog nasilja (Brazil);
59. U potpunosti implementirati Akcioni plan za ravnopravnost spolova, izraditi bolje koordiniran odgovor vlasti, te zaštititi žrtve nasilja u porodici i pružiti im adekvatnu skrb (Australija);
60. Pojačati svoja nastojanja u borbi protiv trgovine ženama, pojave koja i dalje predstavlja izvor bojazni (Francuska);
61. Povećati napore u borbi protiv trgovine ljudskim bićima, uključujući razvoj međunarodne saradnje sa zainteresiranim vladama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama (Bjelorusija);
62. Povećati njene policijske kapacitete i pojačati pravosudne reforme kako bi joj se omogućilo da se bolje bori protiv organiziranog kriminala i trgovine ljudima (Kanada);
63. Rad na programima dugoročne preventive trgovine osobama, naročito ženama i djecom (Njemačka);
64. Nastaviti nastojanja za sprječavanje interne trgovine i trgovine iz zemlje prema drugim zemljama, u skladu sa preporukama Specijalnog izvjestitelja za trgovinu osobama, naročito ženama i djecom (Kazahstan);
65. Uspostaviti nacionalni plan za učinkovitu borbu protiv trgovine ljudima i saradnju sa susjednim zemljama (Katar);
66. Proširiti nastojanja za uspostavu i implementaciju održivog i jednoobraznog sistema evidencije, izravne pomoći i potpore žrtvama trgovine (Izrael);
67. Nastaviti istraživati krivična djela seksualnog nasilja nastala u oružanom sukobu, krivično goniti odgovorne i pružati odštetu žrtvama (Čile);
68. Izraditi mjere za pružanje podrške ženama žrtvama seksualnog zlostavljanja počinjenog tokom rata (Španija);
69. Razmotriti mogućnost traženja međunarodne pomoći za eliminiranje protiv-pješačkih mina (Alžir);
70. Nastaviti provoditi kampanje za podizanje svijesti o minama i pokrenuti, kao prioritet, programe uklanjanja mina kako bi se deminiralo približno 30.000 minskih polja u čitavoj zemlji, kao i pružiti psihološku i socijalnu pomoć pogođenoj djeci, kako je preporučio Odbor za prava djeteta (Izrael);

71. Dalje jačati sistem provedbe zakona i pravosuđa u nastojanju da se riješi problem nekažnjivosti, te spriječiti slučajeve trgovine i nasilja u porodici, kao i seksualnog zlostavljanja žena i djevojčica (Malezija);
72. Povećati svoja nastojanja u borbi protiv nekažnjivosti za ratne zločine, konkretno seksualno nasilje, tako što će se, između ostalog, uključiti definicija seksualnog nasilja u krivični zakon (Austrija);
73. Usvojiti dalje mjere kako bi se žrtvama ratnih zločina pružili učinkoviti lijekovi uključujući unaprijeđen pristup i raspoloživost zdravstvenih usluga i ustanovljavanje psiho-socioloških centara za podršku (Austrija);
74. Implementirati reforme neophodne za poboljšanje učinkovitosti pravosudnog sistema kako bi se garantiralo pravo na pravično suđenje, posebice kako bi se garantirao pristup sudu i adekvatno korištenje suda za jezičke manjine (Meksiko);
75. Voditi stalnu informativnu kampanju za širenje informacija o međunarodnim obavezama prema međunarodnom zakonu o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu, te intenzivirati obuku službenika za provedbu zakona kako bi se osiguralo da oni poznaju svoje obaveze i da u praksi primjenjuju načela tih međunarodnih instrumenata (kako je primijećeno u nacionalnom izvještaju) uz pomoć OHCHR-a (Meksiko);
76. Nastaviti sa nastojanjima u osiguranju neovisnosti pravosuđa (Pakistan);
77. Nastaviti sa implementacijom nacionalne strategije u vezi sa ratnim zločinima što je prije i učinkovitije moguće, te formulirati i usvojiti nacionalnu strategiju u pogledu tranzicijske pravde (Švicarska);
78. Unaprijediti obuku za policiju i osoblje pritvorskog centra, te modernizirati njegove prostorije kako bi zadovoljavale potrebe svih pritvorenika (Sjedinjene Američke Države);
79. Poboljšati slabe upravne i pravosudne sisteme koji postavljaju prepreke zaštiti prava pripadnika vjerskih manjina (Sjedinjene Američke Države);
80. Nastaviti borbu protiv nekažnjivosti i donijeti pravdu žrtvama zločina (Njemačka);
81. Osigurati da se odnos između izvršne i pravosudne vlasti zasniva na međusobnom povjerenju i uvažavanju načela nemiješanja u ovlasti i funkcije (Australija);
82. Dodijeliti resurse neophodne za razvoj programa uspostavljanja mreže za učinkovitu podršku svjedocima (Australija);
83. Razmotriti poduzimanje daljih nastojanja kako bi se obučili službenici za provedbu zakona, sudije i policajci u oblasti ljudskih prava

- (Egipat);
84. Nastaviti sa svojim nastojanjima u borbi protiv korupcije, posebice korupcije koja uključuje vlasti za provedbu zakona (Poljska);
 85. Intenzivirati postojeće napore u zaštiti vjerskih sloboda i slobode izražavanja (Italija);
 86. Intenzivirati svoje napore u osiguranju punog i neometanog ostvarivanja slobode izražavanja, posebice u kontekstu slobode štampe i medija (Poljska);
 87. Poduzeti neophodne mjere za osiguranje slobode izražavanja, promoviranje različitosti mišljenja i sprječavanje svakog ometanje slobode medija i, između ostalog, sistematski istraživati agresivne istupe ili prijetnje upućene novinarima, te izvoditi pred lice pravde odgovorne (Švicarska);
 88. (Vlada Republike Srpske) Učinkovito istraživati i krivično goniti prekršaje počinjene protiv branilaca ljudskih prava (Norveška);
 89. Energično osuditi napade na braniocima ljudskih prava i osigurati da državne vlasti braniocima ljudskih prava dodijele legitimitet i priznanje kroz izjave u znak podrške (Norveška);
 90. Usvojiti odgovarajuće mjere za širenje i osiguranje punog pridržavanja Deklaracije o braniocima ljudskih prava (Norveška);
 91. Nastaviti sa usvajanjem mjera koje garantiraju zaštitu branilaca ljudskih prava (Čile);
 92. Osigurati da svi napadi na braniocima ljudskih prava, novinare i članove njihovih porodica budu propisno istraženi i da se počinitelji izvedu pred pravdu (Nizozemska);
 93. Izraditi odgovarajući **pravni okvir** koji garantira prava branilaca ljudskih prava i osigurati da će činovi nasilja, prijetnje i zastrašivanja upućenih njima, biti predmet krivičnog gonjenja (Belgija);
 94. Osigurati zaštitu branilaca ljudskih prava koji djeluju u zemlji, u skladu sa Deklaracijom Ujedinjenih nacija o braniocima ljudskih prava, kako bi se pošteđjeli od zastrašivanja i maltretiranja (Slovačka);
 95. Unaprijediti radne uvjete aktivista za ljudska prava, poduzeti neophodne korake za jačanje slobode izražavanja i štampe, te, posebice, strogo krivično goniti odgovorne za slučajeve zastrašivanja predstavnika medija (Njemačka);
 96. Doprinijeti stvaranju atmosfere koja podržava slobodno i vitalno građansko društvo, uključujući osiguravanje pozitivne javne komunikacije i unaprijeđene sposobnosti policije da pruža zaštitu i vodi istrage (Kanada);
 97. U potpunosti istraživati sve navode o zastrašivanju i nasilju nad akterima u civilnom društvu, te krivično goniti odgovorne (Kanada);

98. Poduzeti značajne dalje aktivnosti za izmjenu izborne legislative koja se odnosi na članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine i delegate u Domu naroda, kako bi se osigurala puna usklađenost sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (Slovenija);
99. U pogledu predstojećih općih izbora, a u skladu sa skorašnjom presudom Evropskog suda za ljudska prava, osigurati da svi građani, bez obzira na etničko porijeklo, mogu biti izabrani u visoki zastupnički dom Parlamenta i državno Predsjedništvo (Švicarska);
100. Izmijeniti Ustav u skladu sa skorašnjom odlukom Evropskog suda za ljudska prava kako bi se priznala ravnopravnost svih građana i spriječila diskriminacija manjina (Ujedinjeno Kraljevstvo);
101. Nastaviti sa ustavnom reformom, dajući svim narodnostima podjednako pravo da se kandidiraju na političkim izborima i podjednako pravo za učešće u političkom sistemu (Kanada);
102. Izmijeniti Ustav i izborne zakone kako bi se omogućilo pripadnicima zajednica pored bošnjačke, srpske i hrvatske da se kandidiraju za Predsjedništvo ili da postanu članovi Doma naroda (Nizozemska);
103. Poduzeti neophodne korake za harmonizaciju drugih zakonskih propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova kako bi se ženama osigurao pristup i učešće u tijelima koja donose odluke (Norveška);
104. Posvetiti posebnu pažnju borbi protiv nezaposlenosti i siromaštva, posebice u ime ugroženih grupa (Alžir);
105. Udvostručiti svoje napore u oblastima raspodjele bogatstva i iskorjenjivanja siromaštva kroz dodjeljivanje adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa ugroženim segmentima društva (Malezija);
106. Poduzeti mjere da bi se garantirao učinkovit pristup informacijama i uslugama za žene i djevojčice kada se radi o seksualnoj i reproduktivnoj zdravstvenoj zaštiti (Brazil);
107. Nastaviti sa svojim socijalno-ekonomskim programima, reformama i inicijativama sa ciljem unaprjeđenja zaštite i promocije fundamentalnih ljudskih prava i sloboda (Nigerija);
108. Nastaviti jačati svoje aktivnosti uključivanja osoba sa specijalnim potrebama u društveni život, imajući na umu te potrebe (Ukrajina);
109. Poduzeti potrebne korake kako bi se riješio problem fragmentiranog obrazovnog sistema, uključujući jačanje izrade politika i strateškog planiranja, unaprijeđen pristup sveobuhvatnom i kvalitetnom obrazovanju, promoviranje učešća djece, poduzimanje mjera za sprječavanje diskriminacije i segregacije djece, te promoviranje tolerancije i uvažavanja različitosti u obrazovnom sistemu (Norveška);
110. Unaprijediti edukaciju o ljudskim pravima (Jordan);
111. Nastaviti davati prioritet borbi protiv diskriminacije etničkih manjina, posebice Roma, uključujući dodjeljivanje dostatnih resursa za

- programe borbe protiv predrasuda, te uspostaviti mehanizme praćenja (Austrija);
112. Ojačati Vijeće Roma i osigurati da se Vijeće konsultira u vezi sa bilo kojim procesom koji ima utjecaj na prava Roma (Austrija);
 113. Poduzeti konkretne mjere kako bi se osiguralo da Zakon o zaštiti nacionalnih manjina bude djelotvorno implementiran, sa ciljem prevladavanja socijalnih izazova sa kojima se Romi suočavaju (Norveška);
 114. Poduzeti neophodne mjere kako bi se garantiralo da romska etnička manjina ima pristup identifikacijskoj dokumentaciji, bez spomena njihove etničke grupe (Argentina);
 115. Izraditi i implementirati programe za informiranje javnosti u svrhu borbe protiv anti-romskih predrasuda, u skladu sa preporukom Odbora za ljudska prava, te uskladiti procedure građanske evidencije, kako je ukazao Visoki povjerenik Ujedinjenih nacija za izbjeglice (Izrael);
 116. Izvršiti pregled školskih nastavnih programa kako bi se osiguralo da su osjetljivi na potrebe manjina i da promoviraju ljudska prava i pluralizam (Kanada);
 117. Pojačati promociju i zaštitu građanskih i političkih prava, te ekonomska, socijalna i kulturalna prava osoba koje su se vratile u svoje prvobitne zavičaje i sada su manjina na tim prostorima (Švicarska);
 118. Osigurati da se poduzimaju mjere za ubrzanje održivog povratka izbjeglica i interno izmještenih osoba u mjesta odakle potiču, kroz unaprjeđenje uvjeta prilikom dočeka (Alžir);
 119. Poduzeti dalje aktivnosti na unaprjeđenju socijalno-ekonomske integracije onih koji su se vratili (izbjeglice i interno izmještene osobe) (Slovenija);
 120. Kao prioritet, pružiti podršku osiguranju održivog povratka izbjeglica i interno izmještenih osoba (Češka Republika);
 121. Intenzivirati napore u osiguranju održivog povratka povratnika u njihove zavičajne zajednice, tako što će se osigurati da uživaju svoja socijalna, ekonomska i kulturalna prava, naročito u oblasti socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i obrazovanja (Brazil);
 122. Poduzeti korake neophodne kako bi se osiguralo da žrtve konflikta, uključujući interno izmještene osobe, mogu dobiti odgovarajuću pomoć da bi se spriječilo dalje pogoršanje njihove situacije u smislu ljudskih prava, kao i stvoriti povoljne uvjete za povratak interno izmještenih osoba u njihove zavičaje (Japan);
 123. Ojačati saradnju sa međunarodnom zajednicom i organizacijama u izgradnji kapaciteta u najznačajnijim oblastima, uključujući iskorjenjivanje siromaštva, **povredu pravde**, osnovno obrazovanje i ravnopravnost spolova (Malezija);

124. Zahtijevati i proširiti sve svoje procijenjene potrebe, uključujući sve moguće tehničke, ljudske i finansijske resurse u podršku svojim nastojanjima za jačanje infrastrukture za ljudska prava u skladu sa Ustavom i međunarodnim standardima (Pakistan);
125. Uspostaviti učinkovit i sveobuhvatan proces koji će slijediti preporuke koje rezultiraju iz aktuelnog pregleda (Norveška).

91. Svi zaključci i/ili preporuke navedeni u aktuelnom izvještaju odražavaju stavove države(a) koja ih ulaže i/ili Države koja je predmet pregleda. Ne treba smatrati da ih podržava cjelokupna Radna grupa.

Ujedinjene nacije

A/hrc/14/16/Add.1

Generalna skupština

10. juni 2010.

Original: na engleskom jeziku

Vijeće za ljudska prava

14. sjednica

Tačka 6. Dnevnog reda

Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava

Izveštaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava*

Bosna i Hercegovina

Dodatak

Osvrt na zaključke i/ili preporuke, dobrovoljno preuzete obaveze i odgovore države u kojoj je izvršen pregled stanja ljudskih prava

*Ovaj dokument nije uređivan prije slanja na prijevod u Ujedinjene nacije.

Odgovori Bosne i Hercegovine na preporuke date u okviru izvještaja Radne grupe za Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava od 19. februara 2010. (A/HRC/14/16)

Preporuke

A. Osobe sa invaliditetom

1. Preporuke 1., 2., 4. i 5. se ne prihvataju

- Bosna i Hercegovina je 29. jula 2009. potpisala Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom i Fakultativni protokol.

2. Preporuka 42. se djelimično prihvata

- BiH nastoji osmisliti aktivnosti u cilju efikasnijeg ispunjavanja obaveza iz

Konvencije i Fakultativnog protokola.

3. Preporuke 43. i 44. **se djelimično prihvataju**

- BiH pokušava uspostaviti Vijeće za osobe sa invaliditetom. Stav Vlade RS je da se pitanje zaštite osoba sa invaliditetom regulira entitetskim zakonima o radu, pravima boraca, osobama sa invaliditetom i socijalnim osiguranjem.

4. Preporuka 108. **se prihvata**

- Ova aktivnost je planirana u okviru mandata Vijeća BiH za osobe sa invaliditetom, za čije organiziranje pokušavamo iznaći adekvatna rješenja u predstojećem periodu, s obzirom na različite stavove entitetskih vlada.

5. Preporuka 1. (drugi dio preporuke 1.) **se ne prihvata**

- Ratifikacija Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima je u toku.

6. Preporuke 1. i 3. (nestala lica) **se djelimično prihvataju**

- Na inicijativu članova porodica nestalih, započete su aktivnosti na pokretanju procesa pristupanja ovoj Konvenciji.

B. Prava djece

7. Preporuke 14., 22., 46., 69., 70., 109. **se prihvataju**

- Nakon isteka četverogodišnjeg mandata, nisu imenovani novi članovi državnog Vijeća za djecu zbog različitih stavova uključenih partnera.

Stav Vlade RS je da je pitanje zaštite prava djece u potpunosti institucionalno regulirano. Već nekoliko godina, u RS djeluje Savjet za djecu.

- Organi vlasti BiH nadležni za oblast obrazovanja kontinuirano sprovode aktivnosti u cilju stvaranja boljeg okruženja za razvoj učenja u multietničkim školama.⁵²

52 Već dvije godine, Konferencija ministara obrazovanja u BiH prati i poduzima mjere za uklanjanje svakog oblika diskriminacije i segregacije u obrazovnom procesu u BiH. Ova konferencija je stalno i najviše savjetodavno tijelo za koordiniranje sektora obrazovanja u BiH.

Ulažu se naponi na smanjenju diskriminacije i segregacije u obrazovnom procesu i poduzimaju neophodne mjere u cilju uklanjanja utvrđenih nedostataka, kako bi se

8. Preporuke 6., 23., 38., 39., 41., 58. se ne prihvataju

- BiH kontinuirano sprovodi aktivnosti na suzbijanju trgovine djecom, dječje prostitucije i pornografije.
- Krivični zakoni uključuju kaznene odredbe u odnosu na ove oblike zlostavljanja djece. Zakonski propisi koji su na snazi u BiH se neprestano usklađuju.
- BiH ulaže napore na postepenom implementiranju preporuka Komiteta za prava djeteta. Nastavljene su aktivnosti na usklađivanju zakona u BiH i sakupljanju sredstava za bolju primjenu ostalih RC međunarodnih instrumenata i projekata za unaprjeđenje položaja djece.⁵³

ispunili postpristupni uslovi Vijeća Evrope i prioriteta definirani u dokumentu „Evropsko partnerstvo za BiH”. Problem etničke segregacije u školama („dvije škole pod jednim krovom”) nije prisutan na teritoriji RS. Zbog nedostatka sredstava potrebnih za uklanjanje mina, BiH je produžila rok do 2019., a korisnik je sredstava Međunarodnog fonda za razminiranje i pomoć žrtvama mina u Ljubljani (ITF), UNDP-a i NPA.

Od 2007., BiH sprovodi mini kampanje edukacije o opasnosti od mina u osnovnim i srednjim školama, u saradnji sa Centrom za uklanjanje mina u BiH, UNICEF-om i Crvenim križom, kao i drugim vladinim i nevladinim organizacijama, akreditovanim za sprovođenje ovih aktivnosti. Za nastavak ovih kampanja su potrebna dodatna sredstva. Fragmentiranost obrazovnog sistema je direktna posljedica ustavne strukture BiH. Sektor za obrazovanje Ministarstva civilnih poslova je odgovoran za koordinaciju i usklađivanje obrazovnih sistema na nivou BiH, uključujući sve elemente nabrojane u preporuci, u kojima BiH nastoji pronaći konstruktivna rješenja za osiguravanje efikasnih mjera za sprječavanje segregacije, povećavanje nivoa tolerancije i poštivanja različitosti.

- 53 Da bi se popravio položaj žena u BiH, usvojeni su odgovarajući zakonski propisi u okviru aktivnosti predviđenih u strategijama i akcionim planovima, kao što su Gender akcioni plan BiH i strategije za sprječavanje i borbu protiv nasilja u porodici, a priprema se i izvještaj o Akcionom planu za djecu za period 2002.—2010., te radi na izradi Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine za period 2011.—2014.; Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom za period 2011. do 2014. i Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za period 2011.—2014. BiH neprestano sprovodi sljedeće validne strategije vezane za zaštitu djece: Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom, 2007.—2010., Akcioni plan za djecu BiH za period 2002.—2010. i Strategija protiv maloljetničke delinkvencije 2006.—2010. Tokom proteklih godina, BiH je usmjerila napore na jačanje kapaciteta vlada u BiH, zajednica i aktivista za rješavanje pitanja društvene isključenosti i njenog uticaja na djecu, mlade i žene.

Vlasti na svim nivoima u BiH sprovode programe izgradnje institucionalnih kapaciteta za uspostavu minimalnih nacionalnih standarda u oblasti prava i socijalne zaštite djece, kao i mehanizama za osiguranje kvaliteta, praćenja i izvještavanja u skladu sa tim standardima. U BiH postoji sistem za prijavljivanje nasilja nad djecom, koji je reguliran relevantnim zakonima i neprestano se unaprjeđuje kroz praksu.

9. Preporuke 24., 40., 47. se djelimično prihvataju

- Tokom proteklih godina, BiH je neprestano suočena sa problemom prosjačenja djece. Sprovode se strateški projekti putem kojih se obezbjeđuje sklonište i hrana, te ispunjavaju zdravstvene i obrazovne potrebe ove djece.
- U entitetima postoje dnevni centri i skloništa za djecu, koja predstavljaju sastavni dio sistema socijalne zaštite, a entiteti i Distrikt Brčko sprovode zajednički projekat za sprječavanje društvene isključenosti djece u BiH.⁵⁴

C. Diskriminacija, rasna diskriminacija i institucije za ljudska prava

10. Preporuke 8., 17., 45., 107. se prihvataju

- Vijeće ministara je usvojilo Zakon o zabrani svih fašističkih i neofašističkih organizacija i upotrebe njihovih simbola. Postoje različiti stavovi o sadržaju ovog zakona, te je poslan Parlamentu BiH na dodatno usaglašavanje konačnog teksta.⁵⁵

11. Preporuke 18., 21., 30., 31., 32. se djelimično prihvataju

- Pored institucije Ombudsmana, BiH je uspostavila još nekoliko tijela za borbu protiv diskriminacije.
- Međureligijski dijalog se neprestano održava putem Međureligijskog vijeća, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice.
- Zakonski propisi BiH u oblasti obrazovanja bazirani su na najvažnijim

54 BiH se bori protiv siromaštva i trenutno radi na državnom strateškom dokumentu pod nazivom "Strategija društvene inkluzije BiH za period 2010.—2014.", koji obuhvata veliki dio ciljeva i mjera u oblasti socijalne zaštite djece, odnosno porodica sa djecom. BiH je napravila zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za sve predmete u osnovnim i općim srednjim školama. Potpisivanjem Sporazuma o zajedničkoj jezgri svih nastavnih planova i programa, svi ministri obrazovanja u BiH su se obavezali da će se u svim školama u BiH nastava bazirati na zajedničkoj jezgri. Primjenom zajedničke jezgre, svi učenici će zasigurno usvajati najmanje 80% istog sadržaja.

55 Ministarstvo za ljudska prava koordinira proces uspostave nacionalnih mehanizama za sprječavanje torture, te radi na sakupljanju podataka o potrebama u ovoj oblasti, koji će služiti kao osnova za utvrđivanje potrebnih resursa. Preliminarni rezultati se očekuju krajem maja 2010. Od usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije BiH, neprestano su u toku aktivnosti na njegovom sprovođenju, kao što je izrada jedinstvene metodologije za praćenje slučajeva diskriminacije. BiH je opredijeljena za nastavak započetih reformi u oblasti ljudskih prava.

međunarodnim deklaracijama i konvencijama o ljudskim pravima. BiH nastoji osigurati izradu i dosljednu primjenu zajedničke jezgre svih nastavnih planova i programa za sve predmete u osnovnim i općim srednjim školama, te uvođenje ostalog nastavničkog i programskog sadržaja i aktivnosti, kao i uklanjanje potencijalno uvredljivog sadržaja iz nastavnih planova i programa, udžbenika, škola i učionica. Ovo su mjere koje se sprovode u okviru obrazovnog sistema, u cilju razvijanja povjerenja i tolerancije među različitim etničkim grupacijama.⁵⁶

12. Preporuka 110. **se ne prihvata**

- Edukacija o ljudskim pravima je uključena u nastavne planove i programe i obrazovne standarde u svim osnovnim i srednjim školama, te višim obrazovnim institucijama u BiH.

13. Preporuke 9., 10., 11., 12. i 13. **se djelimično prihvataju**

- Institucija Ombudsmana je osigurala neovisan budžet, dovoljan za normalan rad i ispunjavanje mandata. Institucije Ombudsmana su se spojile.

D. Specijalne procedure

14. Preporuke 25., 26., 27., 28., 29. **se ne prihvataju**

- BiH će sa zadovoljstvom prihvatiti sve predložene posjete nosilaca mandata specijalnih procedura UN-a, uz blagovremenu najavu.

E. Jednakost spolova i seksualna orijentacija

15. Preporuke 7., 34., 48., 49., 50., 37., 55., 56., 57., 59., 103., 106. **se djelimično prihvataju**

- Definicija seksualnog uznemiravanja je uključena u Zakon o jednakosti spolova u BiH kao odredba *lex specialis*. Razmatraju se prijedlozi za unaprjeđenje odredaba važećih krivičnih zakona BiH, entiteta i Distrikta Brčko.

56 Izmjene Ustava su u toku, a sveobuhvatan zakon o zabrani diskriminacije je usvojen 2009. Vlasti u BiH neprestano sprovode mjere za smanjenje broja osoba bez državljanstva i naknadni upis pripadnika romske manjine u matične knjige rođenih. BiH je usvojila zakonske propise kojima se zabranjuje diskriminacija na osnovu rase, spola, invalidnosti ili društvenog statusa.

- BiH je važećim zakonima osigurala zaštitu od diskriminacije po osnovu seksualne diskriminacije i seksualnog identiteta.
- U okviru kampanje za Opće izbore 2010, Agencija za jednakost spolova u BiH planira sprovođenje sveobuhvatne kampanje u cilju jačanja i afirmacije žena kao jednakih nosilaca najviših funkcija u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, u saradnji sa parlamentarnim komisijama.
- BiH je usvojila Strategiju za sprječavanje i borbu protiv nasilja u porodici 2009.—2011., a aktivnosti entitetskih gender centara, tj. uspostava jedinstvene baze statističkih podataka, procesi, podrška žrtvama nasilja u porodici i široka medijska promocija, koordiniraju se na nivou BiH.⁵⁷

16. Preporuke 35., 36., 51. se ne prihvataju

- Ginekološke usluge na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite tokom trudnoće, poroda i nakon poroda, kao i ostale zdravstvene usluge dostupne su ženama.
- BiH je usvojila Gender Akcioni plan za BiH za period 2006.—2011., te program njegove implementacije, u okviru kojeg su sredstva obezbijedile SIDA, Austrija, Švicarska i Velika Britanija, uz sredstva iz entitetskih i državnog budžeta.
- BiH je usvojila odgovarajuće zakonske propise kojima se zabranjuje diskri-

⁵⁷ Usvojeni su entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici, a entitetski gender centri redovno prate i izvještavaju o primjeni ovih zakona. Metodologije sakupljanja podataka na osnovu strateških izvještaja i izvještaja centara za socijalni rad se razlikuju, te je u toku utvrđivanje metodologije jednoobraznog praćenja nasilja u porodici na nivou BiH.

Na području BiH je uspostavljeno devet sigurnih kuća u vlasništvu nevladinih organizacija. Država je pružila neophodnu podršku otvaranju skloništa, kao i dio finansijskih sredstava. Nedostaju sredstva za efikasniji rad sigurnih kuća.

Agencija za ravnopravnost spolova u BiH je, u saradnji sa entitetskim gender centrima, pokrenula proces implementacije Gender akcionig plana BiH, nakon izrade petogodišnjeg programa njegove implementacije (FIGAP Program). Prošle godine je potpisan sporazum o zajedničkom finansiranju sa organizacijama SIDA, DFID i ADA.

Protetkih godina su Agencija za jednakost spolova BiH i entitetski gender centri uložili velike napore na usklađivanju zakonskih propisa sa Zakonom o jednakosti spolova u BiH u oblasti finansiranja političkih stranaka, državne službe, medija i komunikacija. Značajno je i usklađivanje zakona na entitetskom nivou, gdje su usklađeni zakoni o radu, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, a entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici su izmijenjeni.

U toku je izrada Strategije za seksualno i reproduktivno zdravlje. Uz pomoć UNFPA, pokrenute su aktivnosti na podizanju svijesti mladih o značaju reproduktivnog zdravlja, a sprovode se putem Centra za mlade.

minacija protiv bilo koje osobe na osnovu njene seksualne orijentacije ili spola.

F. Ukidanje smrtne kazne

17. Preporuke 52., 53. i 54. se prihvataju

- U martu 2009., Narodna skupština RS je usvojila izmjene i dopune Ustava Republike Srpske, kojima se, između ostalog, omogućava ukidanje smrtne kazne. Spomenute izmjene i dopune su poslone Domu naroda RS na usvajanje.

.

G. Trgovina ljudima

18. Preporuke 60., 61., 62., 63., 64., 65. i 66. se ne prihvataju

- BiH efikasno sprovodi treći Nacionalni Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije u periodu 2009.—2012. Ovaj program BiH je dugoročan, a iz prvobitnog programa iz 2002. se razvio u jedan održiv program.

19. Preporuka 71. se djelimično prihvata

- BiH je opredijeljena za revidiranje i usklađivanje svojih zakona, pa je tako nedavno izmijenila Krivični zakon BiH, odnosno njegove članove kojima je regulirano pitanje trgovine ljudima, kako bi bili u skladu sa međunarodnom definicijom trgovine ljudima. BiH neprestano organizira obuku policije o načinima djelovanja u slučajevima nasilja u porodici.

H. Pravosuđe i korupcija

20. Preporuke 19., 74., 76., 81. i 79. se ne prihvataju

- Entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca i Pravosudna komisija Distrikta Brčko imaju kapacitete i redovno organiziraju obuku / seminare na temu primjene međunarodnih standarda.

- Odobreno je proširenje unutrašnje strukture – povećan je broj sudačkih, a isto se očekuje i za tužilačke pozicije, u cilju izgradnje kapaciteta pravosudnog sistema za efikasnije vođenje postupaka, dok se istovremeno nastavljaju aktivnosti

na smanjenju broja zaostalih predmeta i unaprjeđenju sudske administracije.⁵⁸

21. Preporuke 20., 77., 82., 83. i 84. se djelimično prihvataju

- Do sada su vršene procjene stanja i potreba u ovoj oblasti. 2010.g., u saradnji sa projektom UNDP-a “Podrška procesuiranju slučajeva ratnih zločina u BiH”, planirano je sprovođenje dva pilot projekta za podršku svjedocima / žrtvama u dva suda. U okviru IPA, VSTV planira obezbijediti odgovarajuće fizičke uslove, te audio i video opremu u cilju zaštite svjedoka u predmetima ratnih zločina u minimalno deset sudova u BiH.

- Pitanje zaštite svjedoka je regulirano Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, te Zakonom o programu zaštite svjedoka. Obezbijeđena je i zaštita svjedoka u krivičnim postupcima pred Sudom BiH, ali trenutno funkcioniра samo na državnom nivou.

- Sprovođenje Strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina prati Nadzorno tijelo koje je uspostavljeno 2009. i redovno održava sastanke. Uveden je sistem redovnog izvještavanja od strane tijela koja sprovode strateške mjere.

Utvrđen je broj predmeta i osoba koje su počinile ratne zločine, kao i struktura tih predmeta.

- U toku je proces izrade Strategije tranzicijske pravde.⁵⁹

58 Ustavom i zakonima BiH osiguran je princip korištenja jezika i abecede/azbuke, te zagarantirano stranama i drugim učesnicima u postupcima koji ne poznaju jezik na kojem se vodi postupak da isti prate uz pomoć tumača (prevodilaca), i ovo pravilo se izuzetno rijetko krši u praksi. Sudije i tužioce u BiH imenuje neovisno tijelo (VSTV BiH), a podliježu i disciplinskim postupcima pred tim tijelom.

Međutim, sistem finansiranja pravosuđa je i dalje problematičan, s obzirom na činjenicu da se sudovi/tužilaštva finansiraju iz budžeta na različitim nivoima vlasti, što utiče na efikasnost pravosuđa uopće. Svi građani, uključujući i pripadnike vjerskih manjina uživaju isti oblik zaštite administrativnog i pravosudnog sistema.

59 BiH je istaknula problem nedostatka podrške za zaštitu svjedoka, pogotovo svjedoka žrtava u predmetima ratnih zločina na sudovima i tužilaštvima u cijeloj zemlji.

BiH je osmislila mrežu za podršku svjedocima širom zemlje, a Ministarstvo pravde učestvuje u sprovođenju ovih aktivnosti.

Strategija reforme sektora pravde za period 2008. – 2012. i Akcioni plan za implementaciju ove Strategije uključuju plan usvajanja srednjeročnih planova za edukaciju sudija i tužilaca, ali se navodi i potreba za njihovom dogradnjom i unaprjeđivanjem. Da bi se osigurali visoki standardi u sprovođenju zakona, entitetski Centri za edukaciju sudija i tužilaca, u saradnji sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH rade na izradi plana i programa za stalnu edukaciju sudija i tužilaca. U toku je koordinacija (decembar 2009.) i izrada Strategije za borbu protiv korupcije (2009.—

I. **Žrtve silovanja tokom ratnog perioda, humanitarno pravo**

22. Preporuke 75. i 78. **se prihvataju**

- Već nekoliko godina, Ministarstvo za ljudska prava BiH sprovodi ciljne kurseve obuke, dok Agencija za državnu službu i Centri za edukaciju sudija i tužilaca sprovode sveobuhvatne kurseve obuke, u saradnji sa univerzitetima i ekonomskim zajednicama. Ova aktivnost će se dodatno razraditi u Strategiji za ljudska prava u BiH.
- Na nivou BiH ne postoje standardizirani kapaciteti za obuku zatvorskih službenika. Kurseve obuke organiziraju entitetska ministarstva pravde, koja još uvijek nemaju adekvatne kapacitete.
- BiH je usvojila Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Nedostaju sredstva za modernizaciju zatvora.

23. Preporuke 67., 68. i 72. **se prihvataju**

- Pitanje pružanja pomoći ženama civilnim žrtvama rata je uključeno u proces izrade Akcionog plana za sprovođenje Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a u BiH. Izrada programa se vrši u saradnji sa vladinim organizacijama, NVO i međunarodnim institucijama i organizacijama, kako bi se ispunio cilj br. 6 “**Ojačana mreža za pružanje podrške i pomoći ženama i djevojčicama žrtvama iz perioda rata**”, čime se omogućava sprovođenje aktivnosti u cilju pružanja bolje i efikasnije podrške ženama civilnim žrtvama rata.
- Samo je Sud BiH uspostavio Odjel za podršku žrtvama i svjedocima prije, tokom i nakon svjedočenja, koji uključuje podršku ženama žrtvama seksualnog zlostavljanja tokom rata u BiH, a predviđeno je i osnivanje mreže za podršku u postupcima pred okružnim /kantonalnim sudovima i tužilaštvima.

24. Preporuka 73. **se djelimično prihvata**

- Već nekoliko godina, entiteti i Distrikt Brčko rade na reformi u oblasti mental-

2014.), kao i uspostava relevantne Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, koja podnosi izvještaje Parlamentarnoj skupštini.

Od aprila 2007., RS sprovodi vlastiti projekat protiv korupcije i, u okviru Strategije za borbu protiv korupcije, koju je usvojila Vlada RS, Akcioni plan za sprovođenje te Strategije. Sprovodi se i projekat “Metodologija izgradnje sistema integriteta u institucijama RS na suzbijanju korupcije”, u okviru kojeg je otvorena posebna telefonska linija za prijavljivanje slučajeva korupcije i podnošenje žalbi protiv policije i uposlenika Ministarstva unutrašnjih poslova.

nog zdravlja, radi omogućavanja pružanja adekvatne psihološke pomoći svim građanima u okviru sistema javnog zdravstva. U tom cilju, uspostavili su centre za mentalno zdravlje u zajednici, kao i centre za fizičku rehabilitaciju. Tamo gdje ove usluge nisu dostupne, pružaju ih domovi zdravlja i bolnice.

J. Sloboda govora

25. Preporuke 15. i 16. se prihvataju

- Važeći zakonski propisi kojima su regulirane odgovornosti Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) su u skladu sa najboljom evropskom praksom. Tokom proteklih godina, Agencija je doprinijela značajnom smanjenju broja slučajeva govora mržnje i vjerske i etničke netolerancije u elektronskim medijima.
- Direktor Agencije još uvijek nije imenovan.

26. Preporuke 33. i 85. se ne prihvataju

- Agencija poštuje nadležnosti utvrđene Zakonom o komunikacijama, kao i propise Agencije koji se odnose na utvrđivanje potencijalnih kršenja pravila o sadržajima koji se emituju, uključujući odredbe o govoru mržnje, koje su izričito navedene u Kodeksu o emitovanju RTV programa, koji je obavezujući za sve emitere.
- U skladu sa svojim mandatom, Agencija primjenjuje važeća pravila i propise, te osigurava sve vrste slobode izražavanja u elektronskim medijima. Svim vjerskim zajednicama je osiguran jednak pristup medijima

27. Preporuke 86. i 87. se djelimično prihvataju

- Sloboda izražavanja kao najvažnija odlika razvoja demokratije u BiH promovira se kroz rad novinarskih udruženja i drugih organizacija civilnog društva. Te aktivnosti će se nastaviti i ubuduće.
- Vlasti u BiH i nadležna agencija zagovaraju pravo na slobodu izražavanja, što podrazumijeva da mediji i novinari mogu vršiti istraživanja i objavljivati informacije, te tako informirati javnost. Agencija redovno javno osuđuje svaki pokušaj vršenja pritiska i prijetnji novinarima tokom njihovog profesionalnog rada.

K. Napadi na zaštitnike ljudskih prava i medije

28. Preporuka 8. se ne prihvata

• Tokom izvještajnog perioda, policija RS nije zabilježila slučajeve nasilja nad zaštitnicima ljudskih prava. Smatramo da je ova poruka namijenjena Vladi RS greška. U dosad zabilježenim slučajevima napada na novinare u RS, poduzete su sve predviđene mjere.

29. Preporuke 89., 90., 91., 92., 93., 94., 95., 96. i 97. se djelimično prihvataju

• Javnost i institucije osuđuju napade na zaštitnike ljudskih prava i generalno podržavaju osiguravanje slobode govora i izražavanja. Mnogo govori i činjenica da ove podatke javno i transparentno sakupljaju novinarska udruženja, kao i da se neprestano prate svi slučajevi nasilja, prijetnji i zastrašivanja, a pogotovo reakcije nadležnih policijskih i sudskih organa kada se radi o istragama u takvim slučajevima.

L. Ustav i Izborni zakon

30. Preporuke 98., 99., 100., 101. i 102. se prihvataju

• Usklađivanje Ustava BiH sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima je neosporna obaveza BiH, čije ispunjavanje umnogome zavisi od političkog usaglašavanja koje će se nastaviti nakon sprovođenja općih izbora ove godine.

M. Prava nacionalnih manjina

31. Preporuke 111. i 115. se ne prihvataju

• Nakon pristupanja Dekadi Roma i usvajanja Akcionog plana za rješavanje pitanja Roma koja se odnose na smještaj, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, te izdvajanja sredstava iz državnog budžeta, BiH je pokrenula neophodne mjere u cilju sprječavanja diskriminacije Roma, uz uključivanje lokalnih zajednica.⁶⁰

32. Preporuka 112. se prihvata

⁶⁰ BiH nije vršila popis Roma koji bi zahtijevao bilo kakvo kršenje njihovih prava, uključujući prisilnu identifikaciju, nego se ovaj program sprovodi kao socijalni program.

- Postoji plan za jačanje kapaciteta Vijeća Roma u okviru Vijeća ministara BiH, te njegovo aktivnije učešće u sprovođenju Akcionog plana za Rome u BiH.

33. Preporuke 113., 114. i 116. **se djelimično prihvataju**

- Kroz institucionalni i zakonski okvir, BiH omogućava nacionalnim manjinama, a posebno Romima, da pokreću i sprovode vlastite inicijative u zakonskim okvirima i u skladu sa mogućnostima pojedinačnih zajednica, tako da u praksi nije bilo većih problema u implementaciji zakona kojima se regulira pitanje zaštite prava manjina.⁶¹

N. Raseljena lica i izbjeglice

34. Preporuke 117., 118., 119., 120., 121. i 122. **se djelimično prihvataju**

- BiH kontinuirano radi na povratku raseljenih lica i izbjeglica. U toku je proces usvajanja revidirane strategije za sprovođenje Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma.

O. Zapošljavanje-siromaštvo ugroženih grupacija

35. Preporuke 104., 105., 123. i 124. **se prihvataju**

- U cilju uspješne borbe protiv krize i siromaštva, u toku je izrada Strategije socijalne inkluzije BiH za period 2010.—2014., kako bi se smanjila ugroženost najsiromašnijeg dijela populacije BiH, te osigurao strateški pristup planiranju i finansiranju programa za adekvatno izdvajanje ljudskih i finansijskih resursa za potrebe ugroženih kategorija društva.⁶²

61 Tokom proteklih godina, BiH je, u saradnji sa UNHCR-om, UNICEF-om i centrima za socijalni rad nastavila borbu protiv izbjegavanja registracije novorođene romske djece. BiH je pripremila Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma i drugih etničkih manjina, čiji je cilj dobrovoljno uključivanje romske djece u sistem redovnog obrazovanja u entitetima. Istovremeno je došlo do primjetnog povećanja broja romske djece u osnovnim školama.

62 BiH je opredijeljena za jačanje saradnje sa međunarodnom zajednicom i organizacijama, u cilju dogradnje kapaciteta u ključnim oblastima borbe protiv siromaštva, vladavine zakona, promoviranja osnovnog obrazovanja i jednakosti spolova, te je uspostavila kontinuiranu i uspješnu saradnju sa međunarodnim institucijama i organizacijama kao što su EU, Vijeće Evrope, UNICEF, Svjetska banka, OSCE i slično. BiH je posvećena nastavku procesa daljnje demokratizacije BiH, pogotovo nastavku rada na pristupanju Evropskoj uniji.

36. Preporuka 125. **se djelimično prihvata**

- U proteklih nekoliko godina, BiH je unaprijedila proces sakupljanja podataka iz različitih izvora. Ozvaničena je saradnja između nadležnih institucija, započeta je obuka službenika koji učestvuju u tom procesu, a unaprijeđena je i saradnja sa civilnim društvom i akademskim institucijama koje sprovode različite projekte i istraživanja u oblasti ljudskih prava.

Preporuke Mreže pravde u Bosni i Hercegovini prema vlastima u BiH u okviru UPP procesa

Pisani prilog nevladine organizacije ADI sa specijalnim konsultativnim statusom pri ECOSOC-u, u ime Mreže pravde u Bosni i Hercegovini:

1. Mreža pravde okuplja 47 organizacija civilnog društva (nevladinih organizacija i profesionalnih udruženja) iz Bosne i Hercegovine i usmjerena je na oblast pravosuđa i pravde i praćenje primjene standarda Ujedinjih nacija u ovim oblastima.
2. Mreža pravde pozdravlja aktivnost zemalja članica Savjeta za ljudska prava, drugih zemalja koje su aktivno uključene u Univerzalni periodični pregled kao i dragocjen doprinos nevladinih organizacija u procesu razmatranja stanja u Bosni i Hercegovini.
3. Izražavamo zadovoljstvo iskazanom spremnošću vlade BiH da poštuje konvencije Ujedinjenih nacija na polju ljudskih prava i poziva vlasti Bosne i Hercegovine da prihvate sve dobronamjerne preporuke koje su se mogle čuti u toku interaktivnog dijaloga.

Recommendations of Justice Network in Bosnia and Herzegovina to the government of BiH in the framework of UPR

Written statement of the non-governmental organization ADI, which has the special consultative status with ECOSOC, on behalf of the Justice Network in Bosnia and Herzegovina:

1. Justice Network includes 47 organizations of the civil society (non-governmental organizations and professional associations) from Bosnia and Herzegovina, and it focuses on the area of judiciary and justice, and monitoring of implementation of the United Nations standards in these areas.
2. The Justice Network welcomes the activities of the Human Rights Council member countries, other countries actively involved in the Universal Periodic Review, as well as the valuable contribution of non-governmental organizations in the process of reviewing the situation in Bosnia and Herzegovina.
3. We relish the readiness of the BiH Government to uphold the conventions of the United Nations in the field of human rights and invite authorities of Bosnia and Herzegovina to accept all well-intended

4. Postojanje četiri pravna sistema: Brčko Distrikt, Republika Srpska, Federacija BiH i Bosna i Hercegovina - znači i istovremeno postojanje četiri krivična zakona i isto toliko zakona o krivičnom postupku. Nisu usklađene sankcije niti kaznena politika. Ovo utiče prije svega na to da građani nemaju isti tretman i da njihov položaj prema pravosudnim organima određuje njihovo mjesto boravka. Zbog toga nevladine organizacije, okupljene oko Mreže pravde, preporučuju organima Bosne i Hercegovine usklađivanje krivičnog zakonodavstva na svim nivoima. Ovakva reforma podrazumijeva i stvaranje Vrhovnog suda BiH čije bi djelovanje doprinijelo usklađivanju sudske prakse i meritornom tumačenju zakona.
5. Način finansiranja opštinskih i kantonalnih sudova u Federaciji BiH, kroz budžete, ne garantuje nezavisnost pravosuđa od izvršne i zakonodavne vlasti. Zbog toga, preporučujemo vlastima BiH da iznađu metode finansiranja koje će pravosudnim organima garantovati nezavisnost što se može postići, između ostalog, formiranjem jedinstvenog budžeta za pravosuđe za cijelu zemlju. Izražavamo uvjerenje da praksa da izvršna vlast utiče na visinu plata sudija znači jasno odstupanje od principa podjele vlasti i nezavisnosti pravosuđa.
- recommendations voiced in the course of the interactive dialogue.
4. Existence of four legal systems: Brčko District, Republika Srpska, Federation of BiH, and Bosnia and Herzegovina – implies simultaneous existence of four criminal codes, and as many codes of criminal procedure. Neither sanctions nor criminal policies have been harmonized. The primary impact of the foregoing is that the citizens are not treated equally, and their position before judicial bodies is determined by their place of residence. For that reason, the non-governmental organizations, gathered around the Justice Network, recommend to the authorities of Bosnia and Herzegovina to harmonize criminal legislation on all levels. Such reform includes establishment of the Supreme Court of BiH, whose operations would contribute to harmonization of the court practice and meritorious interpretation of the laws.
5. Fourteen different sources (ten cantons, two entities, the state and Brcko District) from which courts in BiH are financed jeopardizes the independence of the judiciary from the executive and legislative branches of government. For that reason, we recommend to the BiH authorities to devise methods of financing that will guarantee independence of the judicial bo-

6. Imajući u vidu da još uvijek nije omogućeno da se pripadnici nacionalnih manjina koriste svojim jezikom pred sudovima, to smatramo nužnim da se poduzmu potrebne mjere kako bi se ovo pravo u potpunosti ostvarilo.
 7. S obzirom na to da je zakonima o kaznenom postupku data naglašena uloga advokatima, evidentno je da je pravda postala praktično nedostupna siromašnijim kategorijama. Preporučujemo usvajanje zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na nivou Bosne i Hercegovine, te uspostavu mehanizma koji će omogućiti jednak pristup pravdi svima, bez obzira na materijani status.
 8. U Republici Srpskoj usvojen je Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku, dok je isti Zakon neophodno usvojiti u Federaciji BiH i pripremiti njegovu primjenu u oba entiteta, posebno u dijelu primjene vaspitnih preporuka, kako bi se garantovala i unaprijedila prava djeteta u kaznenom postupku.
 9. Zalažemo se za organizovanje edukacije sudija, tužilaca i advokata o primjeni Zakona o ravnopravnosti polova s obzirom na poteškoće u primjeni ovog Zakona. Istovremeno, potrebno je omogućiti razmjenu iskustava i prakse u primjeni međunarodnih standarda.
- dies, which can be accomplished, among other things, by establishing single source budget for the judiciary for the entire country. We are of the opinion that the practice of executive branch influencing salary amounts for judges represents clear departure from the principles of power separation and judicial independence.
6. Given that it has yet to be made possible for minority members to use their languages before courts, we deem it necessary to take measures required for full realization of this right.
 7. Since pronounced role is assigned to lawyers by the codes of criminal procedure, it is evident that justice has practically become inaccessible to financially deprived categories. We recommend enactment of the law on free legal aid at the level of Bosnia and Herzegovina, and establishment of mechanisms that ensure equal access to justice for all, regardless of their financial situation.
 8. In the Republic of Srpska, the Law on Protection and Treatment of Juveniles in the Criminal Proceedings has been enacted, whereas the same law is due for enactment in the Federation of BiH, and preparations should be made for its implementation in both Entities, especially in the part that relates to

10. Dosljedna primjena zakona o zaštiti od nasilja u porodici nameće potrebu dodatnog senzibiliziranja i edukovanja zaposlenih u pravosudnim organima. U kontekstu mjera za sprječavanje nasilja u porodici, neophodno je uspostaviti takvu statistiku o kriminalitetu u BiH u kojoj bi se prepoznalo nasilje u porodici i njegove razmjere.
11. Pozdravljamo usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije i ocjenjujemo ga važnim u procesu uklanjanja diskriminacije kao jednog od najvažnijih generatora kršenja ljudskih prava. Pozivamo vlasti na dosljednu primjenu ovog zakona i na stvaranje svih potrebnih pretpostavki kako bi se institucija Ombudsmena za BiH kadrovski, materijano i u svakom drugom pogledu, osposobila za primjenu ovog Zakona.
12. Smatramo značajnim da zakonodavna tijela što prije pristupe harmonizaciji postojećih zakona sa odredbama Zakona o zabrani diskriminacije.
13. Mišljenja smo da bi u Zakon o zabrani diskriminacije trebalo inkorporirati odredbe koje zabranjuju diskriminaciju po osnovu bračnog ili porodičnog statusa, trudnoće i materinstva, životne dobi, zdravstvenog stanja, genetskog nasljeđa. Takođe, sugerišemo da se zakonski execution of correctional recommendations, in order to guarantee and improve the rights of children in criminal proceedings.
9. We advocate for organization of trainings for judges, prosecutors, and lawyers in implementation of the Law on Gender Equality, given the difficulties in the implementation of this Law. At the same time, it is necessary to facilitate the exchange of experiences and practices in implementation of international standards.
10. Consistent implementation of the laws against domestic violence imposes the need for additional sensitizing and education on the part of employees in judicial institutions. In the context of measures for prevention of domestic violence, it is necessary to establish such statistics on crime in BiH recognizing domestic violence and the extent thereof.
11. We welcome the enactment of the Law against Discrimination and we consider it important in the process of eliminating discrimination as one of the major generators of human rights violations. We invite the authorities to implement this law consistently, and create all prerequisites to ensure that the institution of Ombudsmen for BiH is properly staffed, financed, and in

ukloni mogućnost diskriminacije po osnovu državljanstva.

14. Pridajemo izuzetnu važnost promociji Zakona o zabrani diskriminacije i pozivamo vlasti Bosne i Hercegovine da pruže potrebnu podršku nevladinim organizacijama kako bi se ovaj Zakon približio građanima BiH i kako bi im bilo omogućeno da se koriste njime.
15. Zabrinuti smo činjenicom da je još uvijek značajan broj romske djece neupisan u matične knjige rođenih. Potrebno je s toga što hitnije uspostaviti sopstvene mehanizme kojim će se upis romske djece olakšati u najvećoj mogućoj mjeri kako bi se ovoj populaciji omogućilo uživanje ljudskih prava i sloboda.
16. Nedostatak djelotvorne implementacije zakonskih odredbi kojima se zabranjuje rasna diskriminacija nalaže potrebu da se pravosudni organi ohrabre da sankcionišu ova krivična djela da vode ažuriranu statistiku o primjenjenim sankcijama te o restituciji i pruženoj kompenzaciji žrtvama rasne diskriminacije.
17. Čvrsto se zalažemo za poštovanje slobode izražavanja, ali ukazujemo na potrebu da se dosljedno primjenjuju krivične odredbe koje zabranjuju jezik mržnje, propagiranje ksenofobije, antisemitizma i drugih oblika netolerancije.

every other way equipped for the implementation of this Law.

12. We deem it important for the legislative bodies to initiate the harmonization of the existing laws with the provisions of the Law against Discrimination as soon as possible.
13. It is our opinion that the Law against Discrimination should incorporate provisions prohibiting discrimination on the basis of marital or family status, pregnancy and maternity, age, health, genetic heritage. Also, we suggest that the potential for discrimination on the basis of citizenship is legally eliminated.
14. We assign great importance to the promotion of the Law against Discrimination, and we invite the authorities of Bosnia and Herzegovina to provide necessary support to the non-governmental organizations in order to bring this Law to the citizens of Bosnia and Herzegovina and facilitate its utilization by the citizens.
15. We are concerned with the fact that a significant number of Roma children has yet to be registered in the birth registries. Therefore, mechanisms should be established urgently to facilitate the registration of Roma children to the greatest possible extent, in order to enable this

18. Mreža pravde se zalaže za uspostavu mehanizama kojima će se obezbijediti stalno i nezavisno nadgledanje djelovanja policije i zatvorskog osoblja. Istodobno, smatramo značajnim da instrumenti unutrašnje kontrole policije i zatvorskog osoblja ispravno funkcionišu, na bazi nezavisnosti i efikasnosti.
 19. Posljednjih godina su preduzeti mnogi reformski procesi radi bržeg i efikasnijeg pristupa pravdi, ali broj predmeta u sudovima je i dalje veliki i trajanje postupaka je po nekoliko godina. Neophodno je sistemski podržati razvoj vansudskog alternativnog rješavanja sporova i medijacije radi bržeg, efikasnijeg i jeftinijeg pristupa pravdi, a u skladu sa preporukama Vijeća Evrope i Direktivama Evropske unije.
 20. Najveći broj predmeta koji opterećuju rad sudova odnosi se na komunalne i druge javne usluge, a mnogi zadiru u domen potrošačkih prava. Potrebno je Zakone i strategije za rješavanje komunalnih i potrošačkih sporova uskladiti sa Zakonom o zaštiti potrošača, formirati institucije predviđene zakonom radi podrške potrošačima u rješavanju sporova, te primijeniti alternativno rješavanje sporova, kako bi se smanjio priliv komunalnih i drugih potrošačkih predmeta koji opterećuju sudski sistem u cjelini.
- population to exercise their human rights and freedoms.
 16. Lack of effective implementation of legal provisions prohibiting racial discrimination calls for encouragement of the judicial agencies to sanction these crimes and maintain up-to-date statistics on administered sanctions, and on restitution and compensation provided to the victims of racial discrimination.
 17. We strongly advocate for upholding of the freedom of expression, but we stress the need for consistent implementation of the criminal provisions that prohibit hate speech, propagating of xenophobia, anti-Semitism, and other forms of bigotry.
 18. The Justice Network endorses establishment of mechanisms to ensure continuous and independent supervision of actions taken by the police and prison personnel. At the same time, we deem it important that the tools for internal control of police and prison personnel are functioning properly, on the basis of independence and efficiency.
 19. In recent years, many reform processes were undertaken for faster and more efficient access to justice, but the number of cases in courts is still high, and the proceedings take several years. Systemic support for development of non-judicial alter-

Nevladine organizacije okupljene oko Mreža pravde u Bosni i Hercegovini izražavaju spremnost da sarađuju sa vlastima u BiH na realizaciji preporuka i sugestija koje su rezultat Univerzalnog periodičnog pregleda o Bosni i Hercegovini.

Juni, 2010.

native resolution of disputes and mediation is necessary for faster, more efficient, and cheaper access to justice, in accordance with the recommendations of the Council of Europe and Directives of the European Union.

20. Most of the cases encumbering the court operations relate to utilities and other public services, and many concern the domain of consumer rights. The Laws and strategies for resolution of utility and consumer disputes need to be harmonized with the Law on Consumer Protection; institutions should be established in accordance with the law to provide support for consumers in resolution of disputes, and implement alternative resolution of disputes in order to reduce the intake of utility cases and other consumer cases that encumber the entire court system.

Non-governmental organization gathered around the Justice Network in Bosnia and Herzegovina state their readiness to collaborate with the BiH authorities in implementation of recommendations and suggestions resulting from the Universal Periodic Review of Bosnia and Herzegovina.

June, 2010.

Izveštaj predstavnika Mreže pravde u BiH povodom učešća na 14. Sjednici UN Vijeća za ljudska prava i održanih sastanaka sa predstavnicima misija nekoliko zemalja u Ženevi vezanih za Univerzalni periodični pregled za BiH

Ženeva, 6-12.6.2010.

Pripremio: Nedim Jahić

Delegacija Mreže pravde u Bosni i Hercegovini koju su činili Adisa Zahiragić (Udruženje žena sudija u Bosni i Hercegovini), Saša Madacki (Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu) i Nedim Jahić (Inicijativa mladih za ljudska prava) stigli su 6.6. u Ženevu. Već 7.6.2010. naša delegacija susrela se sa ambasadoricom za ljudska prava **Sjedinjenih Američkih Država**, Elieen Chamberlian Donahue. U okviru sastanka saopćili smo naša stajališta o potrebi formiranja Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, jedinstvenog budžeta za finansiranje pravosudnih organa i pitanju besplatne pravne pomoći. Ambasadorica je preuzela preporuke delegacije, dala podršku Mreži, te najavila konsultacije sa svojim timom u vezi sa istim. Drugi sastanak koji je delegacija imala u prvom radnom danu, bio je u 14:00 u Serpentine Baru, sa Salvadorom Pinacherom iz misije **Meksika**, koji je došao kao zamjena ambasadoru Juan Jose Gomez Camacho, koji je imao u isto vrijeme ručak sa litvanskom delegacijom. Delegacija je Pinacheru saopćila sadržaj usmenog i pismenog obraćanja, objasnila odnose u državi, te dala svoj osvrt na ranije date preporuke od strane meksičke delegacije Bosni i Hercegovini. Gospodin Pinachero je izrazio razumijevanje za probleme kojima se obraćamo, skrenuo pažnju na potrebu stalnog nadzora UPR procesa, kao i intenzivnije prisustvo nevladinog sektora, odnosno Mreže pravde Bosne i Hercegovine u trajnom učešću kroz konsultacije sa OHCHR-om, kao i sa specijalnim izvjestiocima koji se bave neovisnošću pravosuđa. Uputili smo zahtjev gospodinu Pinacheru da ukoliko je moguće podrži stavove Mreže pravde na plenarnoj sjednici, no objasnio je da to nije praksa Meksika, jer po njegovim riječima, sve što su imali reći dali su u ranijim preporukama.

Predstavnici Mreže 8.6. su se sastali u zgradi Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih nacija sa zamjenikom stalnog predstavnika **Malezije** pri HRC-u, Siti Hajjar Adnin. U okviru sastanka poseban fokus stavljen je na pitanje donošenja zakona na nacionalnoj razini koji bi regulirao jednak pristup besplatnoj pravnoj pomoći. Gospođa Siti Hajjar Adnin dala je punu podršku Mreži, te smo joj nakon održanog sastanka, prosljedili detaljnije informacije o besplatnoj pravnoj pomoći, a na osnovu izvještaja članice Mreže pravde u BiH - organizacije 'Vaša prava' koja nam je taj izvještaj učinila dostupnim u sklopu sastavljanja pripreme dokumentacije za Ženevu. Svakako smo naveli ovu organizaciju kao izvor

informacije, te očekujemo od predstavnice malezijske misije skori odgovor putem maila o njenim stavovima i zaključcima vezanim za ovo pitanje. Nakon ovog sastanka, poslijepodne, ostvarili smo kontakt sa gospodinom Magrhoobom Salemom Buttom, predstavnikom pakistanske misije, sa kojim smo razgovarali o pitanjima uspostave Vrhovnog suda i stvaranja jednog izvora finansiranja pravosuđa. Gospodin Butt je pokazao razumijevanje za ove probleme, te je pokazao zanimanje za šire elaboriranje ovih pitanja. Složio se da ova pitanja spadaju u domen preporuke koju je **Pakistan** dao u vezi za potrebnom razvijanja mehanizama neovisnosti pravosuđa, te je ostavio mogućnost da ih, nakon odgovora Bosne i Hercegovine na postavljene preporuke od strane država, ukoliko ova pitanja ne budu razmotrena od strane BiH, Pakistan ponovno postavi.

Devetog juna, četvrtog dana posjete, predstavnici Mreže pravde u Bosni i Hercegovini, danas u 9:00, su se sastali u uredu stalne misije **Republike Slovenije** pri Ujedinjenim nacijama sa ambasadorom Andrejem Logarom. U okviru sastanka obradili smo i segment pitanja vezanih za nadzor Troike u UPR procesu pripreme izvještaja, razgovarali o cjelokupnom UPR procesu, načinima konkretizacije prijedloga država kroz dalje kontaktiranje zemalja koje su dale prijedloge vezane za neovisnost i reformu pravosuđa. Ambasador je pokazao razumijevanje za prioritete postavljene od strane Mreže pravde BiH, te podržao učešće Mreže na sesiji o Bosni i Hercegovini u petak. Drugi sastanak predstavnici Mreže su imali sa Peterom Gooderhamom, ambasadorom **Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske**, koji se održao u Serpentine Baru u 10:30. Ambasador je skrenuo pažnju na potrebu ostvarivanja kontakta sa lokalnom ambasadom u Sarajevu, te naglasio da kontakt Mreže sa ambasadom u Ženevi preko ambasade u Sarajevu, može doprinijeti trajnom nadzoru provedbe preporuka na koje se država Bosna i Hercegovina obaveže na sjednici. Treći sastanak u toku današnjeg radnog dana predstavnici Mreže imali su sa Jeffreyem Heatonom, drugim sekretarom stalne misije **Kanade**, koji je zabilježio sve naše zahtjeve, te najavio konsultacije unutar diplomatskih predstavništava Kanade u Ženevi i u Sarajevu.

Predstavnici Mreže pravde u Bosni i Hercegovini 10.6. su se susreli sa predstavnikom OHCHR-a za Bosnu i Hercegovinu, Draganom Laloševićem, te u okviru sastanka razmatrali buduće korake Mreže pravde u praćenju prihvatanja preporuka UPR-a, kao i temama postavljenim od strane Mreže za prioritete u djelovanju na ostvarenju neovisnosti i reformi pravosuđa. Gospodin Lalošević pružio nam je korisne informacije vezane za buduće učešće OHCHR-a u Bosni i Hercegovini, te očekujemo da će Mreža imati trajnu korist od ovog sastanka. Drugi sastanak u toku dana održan je sa ambasadoricom pri stalnoj misiji Bosne i Hercegovine u Ženevi, koja smatra komentare značajnim i bitnim, te je dala punu podršku učešću Mreže pravde na sutrašnjoj sjednici UN HRC-a, smatrajući to jednim od ključnih dokaza postojanja civilnog društva u Bosni i Hercegovini.

Od danas će biti dostupne i prihvaćene preporuke od strane Bosne i Hercegovine na internetu, čime će se delegacija baviti u sutrašnjoj pripremi za sjednicu.

Jedanaestog juna, predstavnik Mreže pravde, Nedim Jahić, održao je dvominutni govor u okviru vremena za nevladine organizacije u okviru otvorene debate o izvještaju za Bosnu i Hercegovinu pred Vijećem za ljudska prava Ujedinjenih nacija. Ukazao je na ključne probleme pravosuđa u Bosni i Hercegovini, te pozvao državu da implementira do sada potpisane i ratificirane sporazume koji se tiču zaštite ljudskih prava u svrhu ostvarenja pristupa pravdi i jednakopravnosti svih građana BiH. Time je okončana službena posjeta naše delegacije Ženevi, te smo se 12.6. vratili natrag u Sarajevo.

Smatramo da su osnovni rezultati svih sastanaka koje smo imali:

- 1) Stvaranje svijesti o Mreži pravde BiH na međunarodnom nivou
- 2) Ostvarenje trajnih kontakata sa stalnim misijama sa kojima smo imali sastanke
- 3) Nove informacije vezane za UPR proces
- 4) Otvoren prostor za dijalog sa lokalnim ambasadama u Bosni i Hercegovini po pitanjima neovisnosti pravosuđa
- 5) Priznavanje značaja Mreže pravde od strane predstavnika države Bosne i Hercegovine

www.mrezapravde.ba